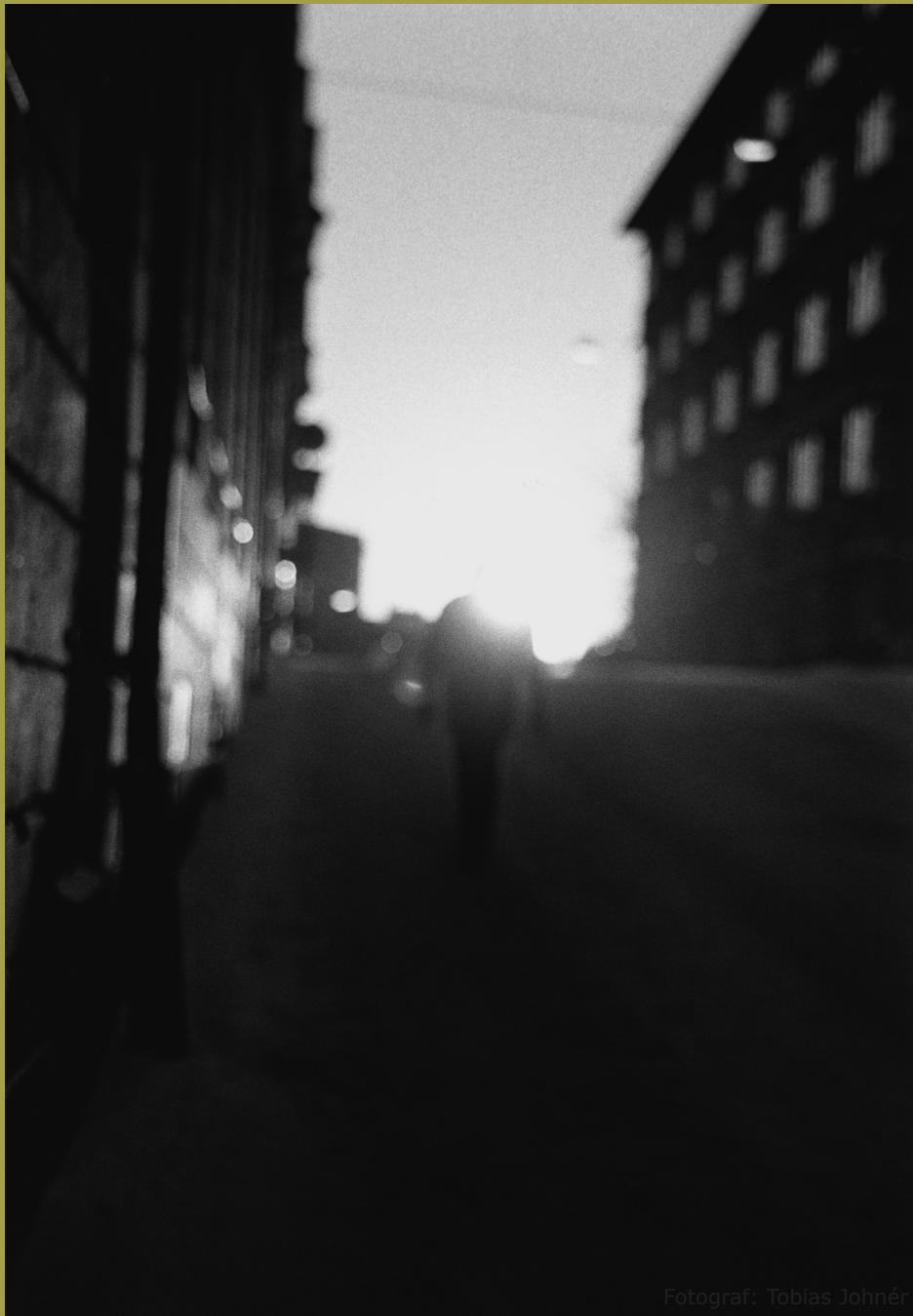

I sexualitetens gränstrakter

– en studie av ungdomar i Göteborg med omnejd som säljer och byter sexuella tjänster

Jonna Abelsson & Anna Hulusjö

Fotograf: Tobias Johnér

Göteborgs Stad
Social resursförvaltning

Vi vill rikta ett stort tack till...

De ungdomar som har besvarat vår enkät och de yrkesverksamma som deltagit i intervjuer och som öppet och nyanserat delat med sig av sina erfarenheter. Utan er hade vi inte haft detta fylliga och intressanta material att arbeta med.

Kristian Daneback, Torun Österberg, Jari Kuosmanen och Annelie Siring på Göteborgs Universitet, Institutionen för Socialt Arbete, som hjälpt oss under arbetets gång och funnits där som ovärderligt bollplank och kunskapskälla.

Margareta Forsberg för all handledning och stöd.

RFSL Göteborg för tankeutbyte.

Kollegor som bidragit med synpunkter och inspiration.

Innehåll

1.	Inledning	5
1.1	<i>Definitioner</i>	6
1.2	<i>Syfte</i>	9
1.3	<i>Frågeställningar</i>	9
2.	Tidigare forskning	9
2.1	<i>Teman i tidigare forskning</i>	11
2.1.1	Omfattning	11
2.1.2	Bakgrundsfaktorer och ungdomar i riskzon	12
2.1.3	Könsaspekter på sexsäljande	13
2.1.4	Arenor	15
2.1.5	Yrkesverksamma som möter ungdomar med sexsäljferfarenhet	16
3.	Metod	17
3.1	<i>Enkät</i>	18
3.1.1	Urval	18
3.1.2	Tillvägagångssätt	19
3.1.3	Databearbetning	20
3.1.4	Validitet och reliabilitet	21
3.2	<i>Intervjuer med yrkesverksamma</i>	22
3.2.1	Urval	22
3.2.2	Tillvägagångssätt	25
3.2.3	Databearbetning	26
3.2.4	Validitet och reliabilitet	26
3.3	<i>Generaliserbarhet</i>	27
3.4	<i>Etik</i>	28
4.	Empiri – resultat och analys	28
4.1	<i>Disposition</i>	28
4.2	<i>Ungdomarna som besvarat enkäten</i>	29
4.3	<i>Omfattning av försäljning och byte av sexuella tjänster</i>	31
4.3.1	Att sälja eller byta sexuella tjänster	32
4.3.2	Yrkesverksammas definition av försäljning och byte av sexuella tjänster	38
4.3.3	Sexualitet, kön och sexuella tjänster	40
4.3.4	Sammanfattning	43

Innehåll

4.4	<i>Faktorer som kan ha betydelse för inträdet i försäljning eller byte av sexuella tjänster</i>	45
4.4.1	Livsstil	46
4.4.2	Egen sexualitet	51
4.4.3	Sexuella övergrepp	60
4.4.5	Unga förövare	65
4.4.5	Riskfaktorer och familjebakgrund	67
4.4.6	Självkänsla och tillhörighet	69
4.4.7	Självskadebeteende och ångestreducering	71
4.4.8	Sammanfattning	72
4.5	<i>Vägar in i försäljning eller byte av sexuella tjänster</i>	76
4.5.1	Erbjudanden om ersättning för sexuella handlingar	76
4.5.2	Missbruk	79
4.5.3	"Survival sex"	81
4.5.4	Sexuellt identitetssökande	82
4.5.5	Sexuellt självdestruktiva ungdomar	84
4.5.6	"Sugar daddies"	84
4.5.7	Hallickar och underlättare	84
4.5.8	Normalisering och problematisering	85
4.5.9	Sammanfattning	88
4.6	<i>Arenor för kontaktskapande och försäljning eller byte av sexuella tjänster</i>	91
4.6.1	Arenor bland ungdomarna som besvarat enkäten	91
4.6.2	Internet	92
4.6.3	Missbruksmiljöer	93
4.6.4	Prostitutionsstråk och stadscentrat	93
4.6.5	Sexklubb	93
4.6.6	Krogen	93
4.6.7	Sammanfattning	94
5.	Sammanfattning	94
6.	Diskussion	98

1. Inledning

Den här studien är initierad och utförd av Prostitutionsgruppen i Göteborg. Vi som har utfört studien heter Jonna Abellsson och Anna Hulusjö. Upplägg, research, planering och genomförande av delstudierna har gjorts av oss båda. Den största delen av textproduktionen har gjorts av Anna Hulusjö.

Prostitutionsgruppen i Göteborg har funnits sedan 1981. Verksamheten kom till som ett resultat av den statliga utredningen *"Prostitutionen i Sverige"*.¹ Utredningen innefattade en kartläggning av prostitutionen i Sverige såväl som förslag på åtgärder. Åtgärder som efterfrågades var sociala insatser för de som befann sig i prostitution samt ett kunskapsproducerande och attitydförändrande arbete.

Prostitutionsgruppens verksamhet kan delas in i tre huvudspår: uppsökande arbete, behandlingsarbete och strukturellt arbete. Det uppsökande arbetet bedrivs dels i den öppna gatuprostitutionen och dels på eskort sajter på Internet. I det uppsökande arbetet knyter vi kontakter med personer som befinner sig i prostitution. Det uppsökande arbetet har även ett kartläggande syfte. Behandlingsarbetet handlar om bearbetande, motiverande och stödjande. Kontakterna med de personer vi möter kan se olika ut beroende på den enskilda personens situation och behov. Det handlar både om råd- och stödkontakter och om längre behandlingskontakter. Det strukturella arbetet är ett kunskapsproducerande och attitydpåverkande arbete. Dels informerar och föreläser vi och dels tar vi emot studiebesök i våra lokaler. Detta i syfte att vidarebefordra de kunskaper och erfarenheter om könshandel som finns i gruppen. Prostitutionsgruppens kunskapsproducerande arbete har resulterat i ett antal rapporter rörande olika områden av könshandel.

Prostitutionsgruppen har sedan mitten av 90-talet märkt en kraftig minskning av unga som säljer sex i gatuprostitutionen. Denna minskning har sammanfallit med en övrig nedgång i gatuprostitutionen och tillkomst av ny teknik som Internet och mobiltelefoni. De flesta studier som finns tillgängliga om prostitution i Sverige och i de övriga nordiska länderna uppger att debuten för flertalet sexsäljare sker i de nedre tonåren. Det finns trots detta väldigt lite kunskap om och insyn i de arenor som ungdomar debuterar på.

På grund av avsaknad av aktuell kunskap om förekomsten av försäljning av sex bland ungdomar i Göteborg beslutade sig Prostitutionsgruppen för att genomföra föreliggande studie. Gruppen har tidigare genomfört två studier om unga tjejer i prostitution, *"Flickor som inte gör något väsen av sig"* 1992 och *"Sexuellt utespring sa Skå-Gustav på sin tid"* 2004.² Man har i gruppen genom åren mött ett stort antal ungdomar som har befunnit sig i prostitution eller prostitutionsliknande förhållanden. Tanken är att den nya kunskap om ungdomar som säljer och byter sexuella tjänster som kommer fram i och med föreliggande studie ska kunna användas för att lyfta frågan bland beslutsfattare och yrkesverksamma, samt för att belysa gråzonen kring prostitution.

¹ SOU 1977:01 (1977) *"Prostitutionen i Sverige"*

² Flink, J. Pettersson, E. & Sjögren, T. (2004) *"Sexuellt utespring sa Skå-Gustav på sin tid"*

Svennecke, B. & Sotter, H. (1992) *"Flickor som inte gör något väsen av sig"*

Det finns få svenska studier om just gruppen ungdomar med erfarenhet av byte eller försäljning av sexuella tjänster. Tidigare svensk forskning om prostitution har inte specifikt handlat om ungdomar och har främst berört gatuprostitution och eskortverksamhet, inte de gråzonsfenomen som vi ämnar undersöka. Socialstyrelsen kommer med cirka fyra års mellanrum ut med en rapport om prostitution i Sverige. I den senaste rapporten *"Kännedom om prostitution 2007"* konstaterar man att det i nuläget finns mycket lite information om barn och unga i prostitution i Sverige.³

För att kunna motverka att människor hamnar i prostitution behövs olika förebyggande insatser. Insatser riktade mot unga är speciellt viktigt för att minska prostitutionens skadeverkningar för individ och samhälle. Svårigheter med att nå unga handlar ofta om att de själva inte ser på det de gör som prostitution utan snarare som sexuella tjänster i utbyte mot droger, alkohol, saker, social acceptans och så vidare.

Det handlar om sexuella handlingar med andra mål än sexuell njutning, något som försiggår i sexualitetens gränstrakter. För att kunna förebygga sexuell exploatering av ungdomar är det mycket viktigt att nå ut till dem med diskussioner kring prostitution, sexualitet, integritet och relationer. Vår förhoppning är att vår studie ska kunna vara del i att utveckla förebyggande strategier för att motverka att unga människor hamnar i prostitution.

1.1 Definitioner

Den här studien handlar om ungdomars byte och försäljning av sexuella tjänster. Med ungdomar avser vi personer mellan 13-25 år. Enligt FN:s konvention om barns rättigheter är ett barn: varje människa under 18 år, om inte barnet enligt sitt hemlands lag blir myndigt i tidigare ålder.⁴ Enligt FN:s definition ingår det således både barn och ungdomar i vår studie. Vi har dock för enkelhetens skull valt att benämna samtliga respondenter som ungdomar.

I tidigare forskning har de fenomen som vi avser att undersöka fått en mängd olika benämningar. Förutom försäljning och byte av sexuella tjänster har fenomenet benämnts som gråzonsprostitution, prostitutionsliknande förhållanden, ungdomsprostitution och betalt sexuellt utnyttjande. Syftet med att hitta en fungerande definition är att avgränsa och definiera fenomenet för att därigenom kunna utforma de insatser som målgruppen kan tänkas vara i behov av.

En del av definitionsdiskussionen rör sig om huruvida man ska använda sig av begreppet prostitution när det handlar om ungdomar eller om det är mer korrekt att använda sig av begreppet sexuella övergrepp eller betalt sexuellt utnyttjande.⁵ Svensk lagstiftning tar upp ansvarsbestämmelser kring sexuell exploatering av barn vilket innefattar handel med barn, barnprostitution samt barnpornografi.⁶ I vår studie kommer vi inte att tala om att sälja och byta sexuella tjänster som sexuella övergrepp trots att personen i fråga kan ha varit under 18 år när försäljningen/bytet ägde rum.

3 Socialstyrelsen (2007) *"Kännedom om prostitution 2007"*

4 SOU 2004:71 (2004) *"Sexuell exploatering av barn i Sverige"*

5 Holm Thomsen, C. (2004) *"Anbragte unge, seksualitet og prostitutionslignende relationer"*

6 Definition enligt det fakultativa protokoll som antogs av Sverige år 2000 som tillägg till konventionen om barns rättigheter

Detta trots att lagstiftningen kring barnpornografibrott, sexuellt ofredande, koppleri, förförelse av ungdom eller övriga sexualbrott skulle kunna appliceras på flera situationer som beskrivs av såväl yrkesverksamma som ungdomar i enkäten.⁷ Problemet med att använda sig av begreppet sexuella övergrepp är att det innefattar mer än det fenomen som vi har för avsikt att undersöka. Begreppen sexuella övergrepp eller betalt sexuellt utnyttjande anger även att det handlar om en offer-/förövaresituation där en person (ofta äldre) kränker en annan (ofta yngre). I tidigare forskning framgår det att försäljning och byte av sexuella tjänster ofta försiggår mellan jämnåriga med samma problematiska bakgrund.⁸ Begreppen övergrepp och utnyttjande tonar även ner ungdomens medverkan i eller initiativ till försäljningen/bytet. Vi har valt att konsekvent använda oss av begreppen försäljning och byte av sexuella tjänster med undantag av de tillfällen där respondenten själv definierat händelsen som ett övergrepp. Detta innebär inte att vi negligerar sexualbrott riktade mot personer mellan 13-25 år utan att vi har låtit ungdomars egen förståelse och definition av byte och försäljning av sexuella tjänster vara styrande för vilka begrepp vi använder.

Det finns ett flertal olika definitioner av prostitution. I den senaste statliga offentliga utredningen om könshandeln definieras prostitution som: *"När minst två parter köper eller säljer sexuella tjänster mot ersättning (vanligen ekonomisk); vilken utgör en förutsättning för den sexuella tjänsten."*⁹ En annan ofta använd definition är *"Prostitution föreligger när minst två handlande parter under marknadsmässiga betingelser köper respektive säljer fysiskt tillträde till kropp eller andra sexuella handlingar."*¹⁰

Prostitution är ett begrepp som är laddat med myter och föreställningar. Schablonbilden av den prostituerade är den av en kvinna med utmanande kläder och höga klackar som söker kontakt med sina kunder på gatan. Denna bild är naturligtvis långt ifrån sann. Prostitution är ett mångfacetterat och sammansatt fenomen. Det finns både män och kvinnor som säljer sex och arenorna för kontaktskapande är allt från eskortsidor på nätet till krogen. Ibland väljer man att tala om prostitutioner snarare än prostitution för att belysa fenomenets heterogenitet.¹¹ Prostitutionsbegreppet är utöver dess mytomspunnenhet stigmatiserande. Att benämna personer som prostituerade innebär att de tilldelas ett slags identitet, en antydning om att prostitutionen bottnar i inre egenskaper.

Det finns en oenighet och otydlighet när det gäller definitionen av fenomenet ungdomar som säljer och byter sexuella tjänster. Att yrkesverksamma saknar en tydlig definition av fenomenet försvårar, och i värsta fall, förhindrar ett angripande av ämnet på ett konstruktivt sätt. I Thomsens studie *"Anbragte unge, seksualitet og prostitutionslignende relationer"* intervjuas socialarbetare som arbetar med utsatta barn och ungdomar.¹² När informanterna får frågan huruvida de har träffat ungdomar som har prostituerat sig svarar endast hälften ja. Det framgår dock längre fram

7 SOU 2004:71 (2004)

8 Thomsen (2004)

9 SOU 1995:15 (1995) *"Könshandeln - Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning"*, s. 49-50

10 Borg et al ((1981) *"Prostitution, beskrivningar, analys, förslag till åtgärder"*

11 Lalander, I, Pettersson, T. & Tiby, E. (red.) (2003) *"Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet"*

12 Thomsen (2004)

i intervjuerna att mer eller mindre samtliga har träffat ungdomar som har använt sin sexualitet som bytesmedel. Författarna tolkar detta som att socialarbetarna inte upplever begreppet prostitution som applicerbart på eller skäligt för benämningen av dessa ungdomars erfarenheter. Liknande erfarenheter har gjorts i andra studier.¹³

Övergången mellan en ”vanlig” sexualitet (präglad av ömsesidighet) och prostitution eller byte och försäljning av sexuella tjänster (en säljer, en köper) är många gånger glidande.¹⁴ Övergången sker i form av ett gradvis utsuddande av gränser kring intimitet och sex. Andra element än sex kan ingå som bytesvara i en och samma relation. Den bild av byte och försäljning av sexuella tjänster som målas upp i tidigare forskning om ungdomar handlar ofta om otydliga transaktioner och tysta överenskommelser. Ungdomars försäljning av sexuella tjänster förekommer, som tidigare nämnts, sällan på kända prostitutionsarenor. Detta tillsammans med glidningen från ömsesidig sexualitet till sexualitet som bytesvara kan ses som faktorer som möjliggör att många av de ungdomar som det berättas om i tidigare forskning undviker att identifiera sig som prostituerade eller sexsäljare. Precis som de yrkesverksamma inte benämner ungdomars erfarenheter av byte och försäljning av sexuella tjänster som prostitution använder inte heller ungdomar själva prostitutionsbegreppet för att beskriva sina erfarenheter.¹⁵

En praktiskt användbar definition eller avgränsning måste relatera till det fenomen som skall definieras men också till den kontext där den är tänkt att användas. För att kunna förbättra insatserna för ungdomar som säljer sexuella tjänster så måste man hitta en definition som är användbar för de yrkesverksamma, en definition som de kan relatera ungdomarnas beteende till. Definitionsfrågan eller benämningen av ett beteende/fenomen är viktig även då den är högst relevant för normaliserandet alternativt marginaliserandet av det. Avgränsningen bör vara så bred att den innefattar alla spektra av ungdomars försäljning av sexuella tjänster men samtidigt så snäv att den avgränsar det problematiska från det acceptabla och allmänt förekommande. Några av de begrepp som använts är gråzonsprostitution och prostitutionsliknande förhållanden. Vi har valt att använda oss av begreppet försäljning och byte av sexuella tjänster. Den tydligaste definitionen av det återfinns hos Thomsen:

”Der er till bekymring og handling, når en ung anvender sin seksualitet som middel til at opnå noget, som ikke udspringer af den unges egne seksuelle behov, eksempelvis i form af kontant betaling eller andre ikke seksuelle modydelser såsom gaver, tryghed, adgang til sociale faellasskaber herunder accept fra kaeresten, eller voksenkontakt og omsorg.”¹⁶

Här talar man alltså om en syn på och ett användande av sin sexualitet som ett medel för att få något som inte handlar om sexuell tillfredsställelse. Det kan röra sig om kontant betalning men också om droger, saker, social acceptans eller vuxenkontakt. Denna definition ligger som grund till vår studie.

13 Grytbakk, A. & Borgenstrand, J. H (2004) ”Følelser i drift, Om ungdom under 18 år som selger/ bytter seksuelle tjenester i Trondheim” Hegna K. & Pedersen, W. (2002) ”Sex for overlevelse eller skuggebilder av kjærlighet?”

14 Thomsen (2004)

15 Hegna & Pedersen (2002)

16 Thomsen (2004) s. 13

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka vilka faktorer som kan ha betydelse för inträde i byte/försäljning av sexuella tjänster samt att samla in och presentera kunskap kring vägar in i försäljning/byte av sexuella tjänster.

1.3 Frågeställningar

- I vilken omfattning uppger ungdomar i Göteborg med omnejd att de har erfarenheter av att sälja och/eller byta sexuella tjänster?
- Vad kännetecknar/särskiljer gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster från gruppen som saknar/inte har uppgivit att de har dessa erfarenheter?
- Vilka vägar in i försäljning och/eller byte av sexuella tjänster berättar de svarande om?
- Vilka arenor för kontaktskapande och försäljning och/eller byte av sexuella tjänster förekommer bland de svarande?

2. Tidigare forskning

Det finns mycket skrivet på temat prostitution. Det som man i tidigare forskning fokuserat på är dock oftare människor och fenomen som befinner sig i könshandelns mittfåra än i dess gränstrakter. De gråzonsfenomen vi har som syfte att fånga in i vår studie är inte lika omskrivna, kanske just därför att de som gråzonsfenomen är svår fångade och svårare att definiera. Forskning rörande prostitution har visat att majoriteten av de personer som påträffas inom könshandeln har debuterat som sexsäljare någon gång i tidiga tonår.¹⁷ Detta har lett till ett ökat intresse bland forskare rörande ungdomar och prostitution. Vi har valt att begränsa oss till nordisk forskning om ungdomar som säljer och/eller byter sexuella tjänster. Vi har valt att göra denna avgränsning eftersom man i framförallt Norge och Danmark på senare år har producerat en hel del kunskap inom detta fält. Avgränsningen gjordes också med tanke på att den kulturella och samhälleliga kontexten i dessa länder inte skiljer sig så mycket från den svenska. Ambitionen är att ge en så heltäckande bild som möjligt av den samlade forskningen inom området.

Med olika benämningar men med relativt lika definitioner har ett fåtal norska, danska och svenska studier försökt att ringa in fenomenet unga som säljer och byter sexuella tjänster. Vi har valt att titta närmare på fem norska, tre svenska och två danska studier. Fyra av dem är kvantitativa och resterande kvalitativa studier. Dessa studiers mest intressanta resultat relaterat till vår studie diskuterar vi under rubrik 3.1 *Teman i tidigare forskning*. En mer utförlig beskrivning av de enskilda studiernas syfte och metod återfinns i Bilaga 1.

¹⁷ Jessen, L. (1998) "Early entry into prostitution", Høigård, C & Finstad, L (1986) "Bakgater – om prostitusjon, pengar og kjærlighet"

Studier

Cyberhus (2008)

"Unge – køb og salg af sex på nettet"

Århus kommune

Flink, Jonas, Pettersson, Elisabeth, Sjögren, Torgny (2004)

*"Sexuellt utespring" sa Skå-Gustav på sin tid
en studie om flickor och prostitution"*

Göteborg stad: Prostitutionsgruppen

Grytbakk, Anne & Borgenstrand, Jannicke H (2004)

*"Følelser i drift, Om ungdom under 18 år som
selger/bytter seksuelle tjenester i Trondheim"*

Hegna, Kristinn & Pedersen, Willy (2002)

*Sex for overlevelse eller skyggebilder av kjærlighet?
Om ungdom under 18 år som selger seksuelle tjenester*

Oslo: NOVA rapport 5/02

Holm Thomsen, Claus (2004)

*"Anbragte unge, seksualitet og prostitutionslignende
relationer"* Vejle Amt

Isachsen, Margareth, Gjerpi, Randi och Jessen, Liv (1996)

"Prostitusjonsdebut" Oslo kommune: Pro-sentret

Jordheim-Larsen, Camilla & Pedersen, Willy (2005)

*"Bytte, kjærlighet, overgrep – seksualitet blant
ungdom i randsonen"*

Oslo: NOVA rapport 10/05

Näslund, Johan & Ahlgren, Thorbjörn (2006)

*"Att sälja sex mot ersättning – en kartläggning
av ungdomars attityder och erfarenheter av att sälja sex"*

Jönköping: Luppens kunskapscentrum (Opublicerad rapport)

Solevåg, A & Isachsen, M (1993)

"Gutteprostitusjon"

Oslo kommune: Pro-sentret

Svedin, Carl-Göran & Priebe, Gisela (2004)

*"Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter
Sexuell exploatering. Att sälja sex mot ersättning/pengar"*

Stockholm: SOU 2004:71 (Bilaga till statlig utredning)

2.1 Teman i tidigare forskning

Det finns återkommande teman i den tidigare forskningen. De teman vi har valt att lyfta är: omfattning av ungdomars byte och försäljning av sexuella tjänster, bakgrundsfaktorer och ungdomar i riskzon, könsaspekter på att sälja och byta sexuella tjänster, arenor, samt yrkesverksamma som möter ungdomar med erfarenhet av att sälja och byta sexuella tjänster.

2.1.1 Omfattning

Hur vanligt är det att ungdomar byter och säljer sexuella tjänster? Det är kanske en omöjlig fråga att besvara. Det man kan undersöka är i vilken utsträckning ungdomar själva *uppgger* att de har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster. Det finns ett fåtal nordiska studier med en sådan föresats. Vi har valt att fokusera på en norsk studie, en dansk studie och samtliga svenska studier som gjorts.¹⁸ Vi valde den norska studien eftersom det är den kvantitativa studie inom området som man oftast refererar till i tidigare forskning. Den danska studien valdes därför att den har genomförts nyligen och i likhet med vår i elektronisk form. Slutligen valde vi de två svenska studier som gjorts inom området. Hur man har valt att formulera frågorna och vilka frågor man har valt att ställa har varierat något mellan de olika studierna. Syftet har dock varit detsamma, det vill säga att ta reda på hur vanligt förekommande det är att ungdomar någon gång tagit emot ersättning för sexuella tjänster.

Den största norska enkätstudien riktad till ungdomar, i vilken frågan om sexuella tjänster mot ersättning ställs, gjordes 1996.¹⁹ Studien, *"Ung i Oslo"*, genomfördes med hjälp av en pappersenkät och riktades till skolungdomar bosatta i Oslo. 148 personer, vilket motsvarar 1,4 procent av ungdomarna i studien (2,1 procent av pojkar 0,6 procent av flickor) svarade ja på frågan "Har du under loppet av de sista 12 månaderna utfört sexuella tjänster mot betalning?" Hälften av ungdomarna uppgav att de har sålt mer än 10 gånger. Den genomsnittliga debutåldern var 14,1 år för flickor och 13,5 år för pojkar.

År 2004 genomförde Svedin & Priebe studien *"Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter"*. Denna studie var den första av sitt slag i Sverige och rör ungdomar i en normalpopulations erfarenheter av att sälja sex mot ersättning/pengar. I denna studie svarade 60 ungdomar eller 1,4 procent av populationen att de någon gång sålt sex mot ersättning/pengar. Av dessa var 23 flickor och 37 pojkar, det vill säga 1,0 procent av flickgruppen och 1,8 procent av pojkgruppen. I likhet med *"Ung i Oslo"* var alltså gruppen killar större än gruppen tjejer. Debutåldern var i medeltal 15,9 år.

Den senaste svenska kvantitativa studien på området genomfördes 2006 av Ahlgren & Näslund på uppdrag av Luppens kunskapscentrum i Jönköping. Av de 246 respondenterna svarar 10 ungdomar, fem tjejer och fem killar ja på frågan "Har du

¹⁸ Bakken, A (1998) *"Ungdomstid i storbyen"*. NOVA Rapport 7/98 Oslo

Svedin & Priebe (2004)

Näslund & Ahlgren (2006)

Cyberhus (2008)

¹⁹ Bakken (1998)

någon gång utfört sexuella tjänster mot någon form av ersättning?” Detta är 4 procent av respondenterna och 0,7 procent av hela populationen (svarsfrekvensen för denna studie var endast 16 procent). Medelåldern för första tillfället man sålt sex var i denna studie 16,3 år.

Den danska studien ”*Unge – køb og salg af sex på nettet*” är den senaste studie som gjorts på området. Studien utfördes av Cyberhus på beställning av Århus kommun under hösten 2007. Denna undersökning är unik i jämförelse med tidigare undersökningar då den har genomförts med hjälp av en webbaserad enkät. Undersökningen är alltså i likhet med vår studie baserad på ett självselekerat urval. Studien är en förundersökning, syftet är inte att komma med manifesta slutsatser utan att peka på möjliga tendenser. Respondenterna delas in i fyra undergrupper. Grupperna är: de som uppger att de har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuell tjänst, de som uppger att de har erfarenhet av att ge ersättning för sexuell tjänst, de som uppger att de har vetskap om vänner och bekanta som tagit emot ersättning för sexuell tjänst samt de som uppger att de varken känner någon som har eller själva har tagit emot ersättning för sexuell tjänst. Den grupp som vi är mest intresserad av är de ungdomar som uppger att de själva tagit emot ersättning för sexuell tjänst. 9,1 procent av respondenterna (215 individer) uppger att de har denna erfarenhet. 56 procent av dem är killar och 44 procent är tjejer. Medelåldern för första tillfället man sålt sex är 14,9 år.

Resultatet från denna enkätstudie skiljer sig från tidigare studier på flera områden. Gruppen ungdomar som anger att de har erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster är mycket större än i tidigare studier där den ofta ligger kring 1 procent. Gruppen pojkar är i tidigare studier oftast närmare dubbelt så stor som gruppen tjejer, i denna studie är könsfördelningen nästan jämn. Vad skiljer då den här studien från tidigare studier? Det mest uppenbara rör representativitet. I och med att det är ett självselekerat urval så finns det en risk för att de personer som valt att besvara enkäten på olika sätt skiljer sig från en normalpopulation. Att de svarande är något äldre än i de tidigare undersökningarna kan också ha en viss inverkan även om detta är motsägelsefullt då medelåldern för debut för sexsäljande ligger på 14, 9 år. En annan skillnad från de andra studierna är att de ungdomar som inte befinner sig inom skolsystemet har kunnat besvara enkäten. Undersökningen är inte genomförd i en normalpopulation och är därmed inte generaliserbar. Det andra området som skiljer den här studien från andra studier är forumet för enkätundersökningen. Istället för att besvara enkäten i klassrummet har respondenterna kunnat besvara den i sitt eget privata rum, framför sin egen dator.

2.1.2 Bakgrundsfaktorer och ungdomar i riskzon

Tidigare forskning visar upp en ganska samstämmig bild av vilken sorts bakgrund samt livssituation de ungdomar som påträffas inom försäljning och byte av sexuella tjänster har. Med mycket små variationer mellan de kvantitativa och kvalitativa studierna beskrivs en bakgrund och livssituation som ofta präglas av en bred social problematik. Här är det viktigt att komma ihåg att flertalet av de kvalitativa studier som vi har tagit del av är byggda på intervjuer med socialtjänst och andra yrkesverksamma som arbetar med ungdomar i riskzon. De kvantitativa studierna, med undantag av den danska, har däremot genomförts i normalpopulation.

I de kvantitativa studierna kan man se två tydliga mönster hos de ungdomar som

uppgger att de någon gång tagit emot ersättning för sexuella tjänster. Det första mönstret handlar om att de lever och har levt påtagligt sexualiserade liv, i form av en tidig sexualdebut, ett intensivt sexualliv med många fler partners och erfarenheter av fler olika sexuella aktiviteter.²⁰ En del uppvisar även sexuella förövarbeteenden. Det andra mönstret kännetecknas av utagerande, prövande och gränsöverskridande beteende i form av till exempel missbruk och kriminalitet.²¹

Det gränsöverskridande beteendet kopplas ofta i den kvalitativa forskningen samman med att flertalet av ungdomarna kommer från dysfunktionella/socialt belastade familjer där till exempel kriminalitet, separationer/uppbrott, gränslöshet, missbruk, våld och sexuella övergrepp många gånger har förekommit.²² Det handlar om ungdomar som många gånger försumrats såväl omsorgsmässigt som känslomässigt. De har låg självkänsla och ofta problem med gränssättning. De beskrivs även ha svårigheter med att etablera varaktiga sociala kontakter. Man talar om en känslomässig nöd, att det handlar om ungdomar som har ett icke tillgodosett behov av att bli sedda, älskade och omhändertagna.²³ Detta stöds till viss del i den kvantitativa forskningen där man kan se att de ungdomar som har sålt sex oftare än jämförelsegruppen (det vill säga ungdomar som inte har sålt sex) uppgger att de lider av olika former av psykisk ohälsa.²⁴

De studier som fokuserat på ungdom i riskzon för sexsäljande talar även om pressande materiella behov så som tak över huvudet, mat och pengar.²⁵ Här tar Hegna & Pedersen upp ett antal amerikanska studier rörande så kallat *survival sex*. De studier kring *survival sex* som författarna refererar till är baserade på intervjuer med hemlösa ungdomar och ungdomar ”på rymmen”.²⁶ Uppgifter om hur många ungdomar som har erfarenhet av *survival sex* varierar något mellan de olika studierna men hamnar ofta omkring 30-40 procent. Man ser i studierna ett samband mellan ålder, hur länge man varit borta från hemmet, utsatthet för våld, drog- och alkoholmissbruk och erfarenheter av sexsäljande. Jordheim-Larsen & Pedersen och Grytbakk & Borgenstrands rapporter visar vidare att ungdomar med missbruksproblem i högre grad än andra riskerar att bli utsatta för oönskad sexuell uppmärksamhet och övergrepp. Relationer där ungdomens sexualitet används instrumentellt för att få något i gengäld var också mer vanligt förekommande i gruppen. Detta gällde såväl killar som tjejer.

2.1.3 Könsaspekter på sexsäljande

När man studerar kvantitativa forskningsresultat rörande försäljning av sexuella tjänster bland ungdomar så visar de entydigt att gruppen killar som har erfarenhet av sexsäljande är minst lika stor, och oftast större än gruppen tjejer.

20 Svedin & Priebe (2004) Näslund & Ahlgren (2006)

21 Ibid.

22 Flink, Pettersson & Sjögren (2004) Hegna & Pedersen (2002) Grytbakk & Borgstrand (2004)

23 Thomsen (2004)

24 Svedin & Priebe (2004)

25 Jordheim-Larsen & Pedersen (2005) Grytbakk & Borgenstrand (2004)

26 Kipke, M.D, O'Connor, S, Palmer, R & MacKenzie, R.G (1995) "Street youth in Los Angeles – profile of a group at high risk of HIV infection" Green, J.M, Ennett, S.T & Ringwalt, C.L (1999) "Prevalence and correlates of survival sex among runaway and homeless youth" Eskild, A Kvalem, I.L & Nilsen, B (1989) "Utbredelser av risikoatfard for HIV blant ungdom i drift"

Trots detta finns det en klar majoritet av tjejer i det kvalitativa forskningsmaterialet. I samtliga intervjustudier med yrkesverksamma har misstankar om att tjejer säljer sex varit långt mer vanligt förekommande än misstankar om killars sexsäljande.²⁷ Det är också vanligt att yrkesverksamma, trots att det finns misstankar eller rykten om att en kille säljer sex, inte konfronterar personen ifråga utan låter ryktet/miss-tankarna förbli obekräftade.²⁸

Prostitution är fortfarande i mångt och mycket förknippat med kvinnor vilket riskerar att leda till ett osynliggörande av män som säljer sex. Reproducerandet av polariserade bilder av den prostituerade kvinnan och den sexköpande mannen ligger till grund för ett osynliggörande av unga män med erfarenhet av sexsäljande.

Den enda studie, av dem som vi har valt ut, som riktas specifikt mot killar är *"Gut-teprostitusjon"*. Gemensamma drag och bakgrundsfaktorer hos informanterna i denna studie är mycket lika dem som finns i studier vilka huvudsakligen studerat tjejer. Även här ser man att flertalet av informanterna har haft en tidig prostitutionsdebut. Några av informanterna har varit utsatta för sexuella övergrepp och flertalet kommer från splittrade familjer eller institutionsboende. Ensamhet, ångest och en syn på kroppen som en slit- och slängvara är vanligt förekommande. De intervjuade uttrycker ett behov av pengar till knark, kläder, mat eller en plats att sova på som utlösande orsak till sexsäljandet.

Ifall de kvantitativa forskningsresultaten stämmer - varför ser man då inte fler killar i den öppna prostitutionen? Jordheim & Larsen har en hypotes om att killar som prostituerat sig främst har ingått i oklara bytesförhållanden i kortare perioder i ton-åren. Det har då gällt handlingar som försiggått hemma hos män i deras närmiljö. Detta skulle kunna vara en förklaring till varför så få män påträffas inom till exempel gatuprostitutionen. Oklara bytesförhållanden förekommer dock även bland tjejerna. Ett exempel på detta är tjejer i tidiga tonåren som har äldre "pojkvänner" som ger dem alkohol, droger och annat i utbyte mot sex. Många av tjejerna upplever det som ett legitimt sätt att använda sin sexualitet. Detta fenomen berör även Grytbakk & Borgenstrand. Att sälja sex till främlingar är något som tjejerna upplever som långt mer skadligt och väsensskilt från det de gör.

Att kategoriseras som kvinna eller som man innebär att man kategoriseras efter de gängse mallar som uppfattas vara utmärkande för respektive kön. Förväntningar på hur en kvinna/man bör uppträda kommer på så sätt att begränsa den enskilda individens valmöjligheter och styra hennes/hans beteende. Detta gäller även förväntningar på kvinnors och mäns sexualitet. Utifrån en konstruktivistisk syn är kön något som kontinuerligt konstrueras i det mänskliga samspelet. I vårt samhälle har kvinnokroppen blivit allt mer sexualiserad.²⁹ De unga tjejer som beskrivs/deltar i studierna tycks vara mer medvetna om sig själva som sexuella aktörer och om faran att bli sexuellt trakasserad/utnyttjad än de unga killarna.

I Jordheim & Larsens studie uppfattar inte killarna sig själva som sexuella objekt/sexuellt attraktiva för vuxna. Killarna hade generellt svårt att förutse situationer som ledde till sexuella närmanden från vuxna, de var mer naiva men också i gen

27 Flink, Pettersson & Sjögren (2004) Hegna & Pedersen (2002) Grytbakk & Borgstrand (2004) Thomsen (2004)

28 Thomsen (2004)

29 Hammarén N. & Johansson, T. (2002) *"Könsordning eller könsoordning – ungdomens sexuella landskap"*

gäld mer aggressiva när de fick sexuellt relaterad uppmärksamhet från vuxna. Tjejerna uttryckte däremot en medvetenhet om att de besatt ett visst sexuellt kapital. De uttryckte också att uppmärksamhet från vuxna gav dem en viss bekräftelse som sexuellt åtråvärda. Att unga tjejer betraktar sig själva som besittande ett sexuellt kapital kan ses som ett resultat av sexualisering av kvinnokroppen och internaliserad sexism.

Då det handlar om etablerad försäljning av sexuella tjänster är det enligt Grytbakk & Borgenstrand något som främst verkar ske bland lite äldre ungdomar och då speciellt tjejer.³⁰ Författarna menar att det verkar som att tjejers experimenterande med byte och försäljning av sexuella tjänster i högre grad än killars leder till ett etablerat sexsäljande. Detta skulle kunna förklaras med att tjejer som säljer sexuella tjänster i högre grad än killar riskerar att bli stigmatiserade och stämplade som "horor". När horstigmat med dess medföljande determinism och skambeläggande påverkar självbilden och blir en del av ens självuppfattning ökar risken för att hamna i ett mer etablerat sexsäljande.

Frågan om huruvida byte och försäljning av sexuella tjänster är vanligast bland tjejer eller bland killar är svår att få ett entydigt svar på. Fenomenet kan knappast uppfattas som särskilt från andra könsmissiga konnotationer. Det finns därför flera möjliga tolkningar av dessa resultat. En tolkning är att de återspeglar ett faktiskt förhållande och att det är vanligare att killar säljer sexuella tjänster än att tjejer gör det. Men att detta blir "osynligt" på grund av traditionella, könsbundna, förståelser av fenomenet prostitution. En annan möjlig tolkning kan vara att byte och försäljning av sexuella tjänster för tjejerna dels är starkt förknippade med könsbundna stigma som hora och slampa. Dels kan en benägenhet att uppfatta sin sexualitet som ett slags sexuellt kapital ligga närmare en traditionell kvinnoroll. Båda dessa fenomen skulle kunna leda till en underrapportering från tjejernas sida när de besvarar en enkät om erfarenheter av att sälja eller byta sexuella tjänster.

2.1.4 Arenor

Var sker försäljning och byte av sexuella tjänster bland ungdomar? Vi har inledningsvis konstaterat att ungdomar sällan påträffas i den öppna prostitutionen, varken på eskortsidor på Internet eller på gatan. Detta är något som till viss del har förändrats över tid. I studien *"Prostitutionsdebut"* från 1996, en kvantitativ studie om debutålder för gatuprostituerade i Oslo, finner man att cirka 30 procent av informanterna debuterat i prostitution före 16 års ålder.³¹ Cirka 50 procent har debuterat före 18 års ålder. Samtliga informanter har debuterat på en välkänd prostitutionsarena och har ofta blivit introducerade dit av väninnor som redan har debuterat i prostitution.

De arenor för kontaktskapande och byte/sälj som nämns i senare forskning är mer neutrala. Det handlar om city, det egna bostadsområdet och Internet. I Svedin & Priebe's studie uppger ungdomarna att de i de flesta fall fick kontakt med köparen via kamrater, på krogen eller via Internet. I föregående kapitel beskrevs två olika

³⁰ Grytbakk & Borgenstrand (2004)

³¹ Isachsen, Gjerpi & Jessen (1996)

bytesförhållanden och sammanhang vid byte och försäljning av sexuella tjänster som upplevs som relativt vanligt förekommande. Där handlade det om tonårsskallar som umgås med vuxna män som ger dem pengar, cigaretter, alkohol och annat. Den andra formen handlar om tjejer i tidiga tonåren som har äldre pojkvänner som ger dem alkohol, droger och annat i utbyte mot sex. Internet är en arena som ungdomar vilka inte nödvändigtvis befinner sig i riskzon för sexuell exploatering använder sig av för att ingå i bytesrelationer. Internet kan sägas sänka tröskeln in till att byta eller sälja sexuella tjänster eftersom relationen inleds på ett tryggt avstånd. På så sätt kan gränser förflyttas gradvis. Internet innebär även att vuxna lättare kan ta kontakt med ungdomar anonymt och dolt från andra vuxna. I en riksrepresentativ enkätundersökning bland 7500 ungdomar i årskurs 9 med syftet att kartlägga förekomsten av vuxnas sexuella kontakter med ungdomar på Internet, kom man fram till att cirka 30 procent av ungdomarna har varit föremål för någon form av sexuell kontakt från någon obekant som man visste eller trodde sig veta var vuxen.³²

2.1.5 Yrkesverksamma som möter ungdomar med sexsäljarenhet

För att undersöka i vilken grad det bland yrkesverksamma finns kännedom om gränsprostitution och försäljning av sexuella tjänster genomförde Hegna & Pedersen intervjuer med socialarbetare som arbetar med ungdom i riskzon i Oslo. Man kunde konstatera att medan det fanns få socialarbetare med konkreta erfarenheter av ungdomar som befinner sig i prostitution, så fanns det desto fler med misstankar om detsamma. Det som socialarbetarna hade stött på handlade främst om byte av sexuella tjänster mot droger, presenter och så vidare. Hegna & Pedersen konstaterar vidare att det finns ett stort behov bland socialarbetare av ny kunskap när det gäller försäljning av sexuella tjänster bland ungdomar. För att kunna arbeta preventivt behövs det kunskap.

I många av studierna uttrycker ungdomar som har befunnit sig i bytesförhållanden eller sexsäljande en besvikelse när det gäller förmågan hos yrkesverksamma att närma sig dem på detta område.³³ Yrkesverksamma uttrycker i sin tur många gånger en frustration över en upplevd otillräcklighet när det handlar om att tala med unga om sexualitet och exploatering.³⁴ När ett ämne är besvärligt att tala om är det svårt, om inte omöjligt, att förebygga dess förekomst. Socialsekreterare och andra yrkesverksamma fokuserar, enligt tidigare forskning, ofta på mer välkända sociala problem så som missbruk och kriminalitet etc.³⁵ Risken finns därmed att man missar det som ligger utanför och är tabu eller det som man inte har några rutiner för.

Det preventiva arbetet handlar om att utveckla redskap som kan vara användbara i mötet med dessa ungdomar om att vidareutveckla redan existerande metoder så att prostitution eller prostitutionsliknande förhållande bland ungdomar kan uppmärksammas och bli föremål för insatser. Thomsen avslutar sin rapport med en diskussion om de nya arbetsmetoder som de intervjuade socialarbetarna efterfrågar. Det man frågar efter är ”verktyg och redskap”; kunskap om tecken/signaler på sexsäl

32 BRÅ 2007:1 "Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet, omfattning, karaktär, åtgärder"

33 Hegna & Pedersen (2002)

34 Thomsen (2004)

35 Hegna & Pedersen (2002) Flink, Petterson & Sjögren (2004)

jande som ungdomar kan tänkas visa upp, ett ”i fokussättande av ämnet”, definition/avgränsning av det som är det problematiska, kunskap om ungdomars sexualkultur, kunskap om problemets omfattning, svar på frågan om vad försäljning av sexuella tjänster gör med unga och om det leder till mer ”regelrätt” prostitution. Här diskuteras även möjligheterna med utformning av en frågeguide som skall kunna användas av yrkesverksamma som stöd i eller som inspiration inför mötet med ungdomar.

3. Metod

Vi valde att använda oss av två olika metoder, kvantitativ metod i form av en enkätundersökning och kvalitativ metod i form av intervjuer. Syftet med att kombinera olika metoder är att få ett säkrare underlag för tolkning. Med hjälp av enkätstudien samlar vi in kunskap från gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster. Med intervjustudien samlar vi in kunskap från yrkesverksamma socialarbetare om ungdomar som har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster. Våra kvalitativa data kommer till viss del att användas som ett tolkningsredskap för våra kvantitativa data, men de täcker även områden som inte berörs i det kvantitativa materialet. Våra delstudier är;

- Elektronisk enkätundersökning riktad till ungdomar över 18 år bosatta i Västra Götalands län.
- Intervjuer med yrkesverksamma som i sin praktik mött ungdomar som har erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster.

Urval, datainsamling och databearbetning för de två olika delstudierna som vi genomförde behandlas separat.

Inledningsvis var vår avsikt också att genomföra intervjuer med ungdomar med erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster. Detta för att få del av förstahandsinformation och därmed möjliggöra ett tydligare inifrånperspektiv, något vi till viss del saknat i den tidigare forskning vi tagit del av. Ungdomars byte och försäljning av sexuella tjänster är ett gråzonsfenomen. Vi har på ett flertal olika sätt försökt komma i kontakt med personer som befinner sig i denna gråzon.

Vi började med att be de yrkesverksamma som vi varit i kontakt med att undersöka om de hade kännedom om någon eller några ungdomar som de ansåg vara lämpliga att intervjua, detta utan resultat. Efter det annonserade vi efter informanter på anslagstavlor på: Göteborgs Universitet, Studenthälsan, Folkuniversitetet, bibliotek samt könsmottagningar i Göteborg. Annonseringen innehöll en presentation av studien och en förfrågan om deltagande i intervju. Inte heller detta gav något resultat. Därefter köpte vi annonsplats på LunarStorm, ett av de communities där vår elektroniska enkät varit publicerad. Detta förfarande ledde till ett par kontakter men i slutändan ingen intervju. Vårt sista försök riktade vi direkt till eskorter som i sina annonser angivit att de var mellan 18-30 år. Vi sände ett mail med information och förfrågan om att delta i vår intervjustudie. Detta ledde till en kontakt men som dessvärre inte heller den i förlängningen ledde till intervju. Vi har alltså gjort ett flertal försök att rekrytera intervjupersoner med direkt erfarenhet av det fenomen vi vill titta närmare på i denna studie, tyvärr utan resultat. Vi tror att det kan bero på ämnets känsliga karaktär samt det stigma och de fördomar som många gånger omger personer med erfarenhet av prostitution. Vi tror även att rädslan för att bli upptäckt eller igenkänd

samt att man kanske i många fall faktiskt inte benämner det man gör som försäljning eller byte av sexuella tjänster kan ha påverkat utfallet av våra försök.

3.1 Enkät

Enkäten bygger i huvudsak på en tidigare enkät, Svedin & Priebe's *"Ungdomars sexualitet, attityder och erfarenheter"*. Denna studie presenterades i en bilaga till SOU rapporten *"Sexuell exploatering av barn i Sverige"*.³⁶

Vid bearbetning av enkäten valde vi att ta bort några frågor från ursprungsenkäten för att få ett något kortare frågeformulär. Vi har även använt frågor från

Näslund & Ahlgrens studie *"Att sälja sex mot ersättning - en kartläggning av ungdomars attityder och erfarenheter av att sälja sex"*.³⁷

Vi har valt att använda oss av tidigare använda frågebatterier för att möjliggöra ett jämförande av vårt resultat med tidigare undersökningar.³⁸

3.1.1 Urval

Vi använder oss av en nätbaserad elektronisk enkät. Forskning som använder Internet som redskap är ett relativt nytt fenomen. Det var först vid slutet av 90-talet som forskare började använda sig av kvantitativa enkätstudier via e-post eller webbsidor.³⁹ Man brukar säga att det var under år 1994 som Internet blev tillgängligt för den svenska allmänheten.⁴⁰ Fördelarna med att genomföra enkätstudier i elektronisk form är många, det är både kostnads- och tidsbesparande. Det är billigare att distribuera och samla in ett stort antal enkäter och det innebär att man erhåller rådata i filer färdiga för export till statistikprogram och därmed slipper att mata in den manuellt. Internet kan dessutom erbjuda en känsla av en högre grad av anonymitet för respondenten och en möjlighet att besvara enkäten i en miljö man själv valt. En av nackdelarna med webbaserade enkäter är att de medför risken att en och samma person fyller i samma enkät vid flera tillfällen. Hur vanligt förekommande detta är och i vilken utsträckning det påverkar undersökningarnas resultat är svårt att säga.

En annan fråga att ta ställning till vid val av webbaserad enkät som metod är frågan om representativitet. Vi har ett självselekerat urval i vår studie, det vill säga ett icke-sannolikhetsurval. Det innebär att de som har besvarat vår enkät själva har valt att göra det. Det finns alltså inget egentligt statistiskt urval eller externt bortfall. Detta är viktigt att förhålla sig till och ta med i beräkningen vid analysen av resultatet. Det kan hända att de som har valt att besvara vår studie skiljer sig från en normalpopulation.⁴¹

36 SoU 2004:71 (2004)

37 Näslund & Ahlgren (2006)

38 För mer information om dessa studier se Bilaga 1.

39 Månsson, S.A. & Daneback, K. (2008) *"Internetforskning"*

40 Månsson & Daneback (2008)

41 Ross, M.W., Månsson, S.A., Daneback, K., Tikkanen, R. & Cooper, A. (2003) *"Characteristics of Men and Women Who Complete or Exit From an On-Line Internet Sexuality Questionnaire: A Study of Instrument Dropout Biases"*

Ett av de mest framträdande resultaten av Svedin & Priebe's studie var att de ungdomar som angivit att de någon gång sålt sex mot ersättning i högre grad än övriga respondenter hade en bred social problematik. Ett tydligt mönster hos gruppen var ett utagerande, prövande och gränsöverskridande beteende i form av till exempel missbruk och kriminalitet. Frågan vi ställde oss var huruvida man når de ungdomar som har erfarenhet av att sälja sex genom att rikta studien till gymnasieskolelever, då man därigenom exkluderar den grupp ungdomar som av olika skäl inte befinner sig inom det ordinarie skolsystemet. Det kan handla om allt från ungdomar som är placerade på institutionsboenden till ungdomar som har hög frånvaro i skolan. En fördel med att använda sig av en webbaserad enkät är att man på så sätt når ungdomar som inte befinner sig i skolan. Nackdelen med detta förfaringssätt är att man, på grund av det självselektade urvalet, inte kan uttala sig generellt om hur vanligt förekommande det undersökta fenomenet är. Eftersom vårt intresse främst handlade om att beskriva gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster, inte att undersöka hur många de är, valde vi att trots detta genomföra enkäten på Internet.

3.1.2 Tillvägagångssätt

Enkäten placerades på startsidan på två communities på Internet, LunarStorm och Qruiser och riktades till ungdomar över 18 år med konton på endera community. Segmentering möjliggjorde att enkäten enbart exponerades för medlemmar som i sin medlemsprofil angett sig vara över 18 år och bosatta i Västra Götalands län. Nedan följer lite kort information om de två communities vi använt oss av och varför vi valde just dessa som annonsplatser för vår studie.

LunarStorm (www.lunarstorm.se) valdes på grund av att det är ett av de mest väletablerade och använda communities för den åldersgrupp som vi är intresserade av. Lunarstorm är en av Nordens mest trafikerade Internetplatser. Cirka 70 procent av Sveriges 15-20 åringar var vid enkätens genomförande medlemmar. LunarStorm hade vid denna tidpunkt cirka 310 000 unika besökare per dag. Snittåldern är 18,4 år. 35 procent av medlemmarna är över 18 år. I gruppen medlemmar som är 18-25 år återfanns i Västra Götaland vid enkätens genomförande 35 614 personer varav 51 procent var kvinnor och 49 procent var män.

Qruiser (www.qruiser.com) valdes därför att vi också ville göra ett försök att vända oss till unga som identifierar sig som homo-, bi- eller transsexuella med vår enkät. Dessa ungdomar finns naturligtvis också på LunarStorm men eftersom Qruiser är Norden största community för homo-, bi-, trans- och queerpersoner ansåg vi det vara ett bra komplement till de respondenter vi skulle få via LunarStorm. Qruiser hade vid enkätens genomförande 104 602 medlemmar. 66 procent av medlemmarna var män, 30 procent kvinnor, 3 procent transpersoner. I gruppen 18-25 år i Västra Götaland återfanns vid denna tidpunkt 4861 personer, varav 45 procent var män 52 procent kvinnor och 3 procent transpersoner.

Innan enkäten publicerades på Internet genomfördes en pilotstudie för att finjustera frågeformuläret. En pappersversion av enkäten distribuerades till omkring trettio personer i en skolklass, tredje året på en gymnasieskola i Göteborgsregionen. Respondenterna ombads att kommentera eventuella frågor som man upplevt som svår-förståeliga eller med bristfälliga svarsalternativ samt att ange hur lång tid det hade tagit för dem att fylla i enkäten. Efter detta skedde en korrigering av vissa frågor.

Den korrigerade versionen av enkäten genomfördes sedan i onlineversion av en testgrupp bestående av en grupp kollegor på Social resursförvaltning. Syftet med detta var att testa enkätens tekniska och operativa utformning. Efter att ha konstaterat att enkäten fungerade som önskat publicerades den.

Enkäten låg ute under vecka 43-47, 2007. Enkäten består av 64 frågor och visas på 17 sidor, inklusive en introduktionstext.⁴² En banner (annons) med texten: *"Frågor om sex! Vill du vara med i en undersökning om ungdomars sexvanor? Klicka här!"* låg på de bägge startsidorna med en direktlänk till enkäten.

Bannern visades 3 095 104 gånger på Qruiser och fick 368 klick det vill säga en klickfrekvens på 0,01 procent. På LunarStorm visades bannern 193 309 gånger och fick 2 789 klick, det vill säga en klickfrekvens på 1,44 procent. Datan gick direkt efter avslutande av enkäten in i databasen i vårt enkät- och analysverktyg esMaker.

3.1.3 Databearbetning

Datamaterialet registrerades i databasen och då datainsamlingen slutförts exporterades det för bearbetning i programvaran SPSS 15 (Statistical Package for the Social Sciences) for Windows. Innan analyserna påbörjades reliabilitetsgranskades materialet och vi kom att lyfta ut nio enkätsvar. En person var över 32 år gammal och lyftes ut på grund av sin ålder. Därefter lyfte vi ut de personer som endast hade besvarat bakgrundsfrågorna. Som ett sista steg lyfte vi ut ett fåtal personer som hade givit uppenbart oseriösa svar på fritextfrågorna. I det slutgiltiga datamaterialet har vi följaktligen 876 respondenter.

Sammanlagt klickade 3157 personer på vår banner. Därefter länkades de vidare till vår informationssida. Av dessa valde 885 personer att påbörja ifyllandet av enkäten. Enkätens sista fråga besvarades av 859 personer. Dropout-frekvensen är följaktligen mycket låg. Även det interna bortfallet, det vill säga det bortfall som uppstår då respondenten har valt att avstå från att svara på en eller flera frågor i enkäten, är lågt. I resultatredovisningen anges antal svarande på vardera fråga som N. Då inte N uppges finns det inget internt bortfall.⁴³

Resultatet redovisas med hjälp av frekvenstabeller, korstabeller, medelvärden och standardavvikelser eller medianvärden. Såväl ickeparametriska (Chitvå-test) som parametriska test (t-test) har använts.

⁴² Se bilaga 2

⁴³ Gäller i löpande text, N anges alltid i tabellerna.

Tanken bakom vårt val av redovisning av materialet är att ge en så översiktlig och lättfattlig bild som möjligt. Vi har också tagit hänsyn till vilka statistiska analyser som har gjorts i den tidigare forskning som vi vill jämföra vårt resultat med. Korstabellerna används för att påvisa likheter och skillnader mellan undersökningsgrupp och jämförelsegrupp. T-test är beteckningen på en [hypotesprövning](#). T-testet används för att undersöka om en observerad skillnad mellan två medelvärden är statistiskt signifikant, det vill säga att den inte kan förklaras av slumpen. T-test används vid jämförandet av respondenternas medelålder.

Även chitvå-testet används vid signifikansanalys. Chitvå-testet används vid korstabuleringar, och bygger på skillnad mellan observerade och förväntade värden för en viss variabel. Det innebär att vi kan mäta sannolikheten för att eventuella skillnader är orsakade av slumpen.

I våra tabeller kommer att chitvå-testet redovisas i form av p-värde (sannolikhetsvärde). Ett lågt p-värde ska tolkas som att det är osannolikt att vi skulle få de observerade mätvärdena om resultatet vore orsakad av slumpen. Vi har valt en signifikansnivå på 0,05. Detta innebär att det är mindre än 5 procents risk att vårt mätvärde är ett resultat av slumpen. I resultatredovisningen anges p-värde endast då mätvärdet är signifikant.⁴⁴

Det är viktigt att påpeka att vårt mål med det kvantitativa materialet inte är att diskutera orsaken till att ungdomar säljer sex. Varken korstabeller, chitvå-test eller t-test säger något om hur orsakssambanden det vill säga kausaliteten ser ut. Det vi fokuserar på är samband och samvariation mellan olika variabler, inte kausalitet.

3.1.4 Validitet och reliabilitet

Validitet kan översättas med giltighet eller relevans vilket innebär att man har samlat in data som är relevanta för frågeställningen. Reliabilitet innebär tillförlitlighet det vill säga att undersökningen är korrekt gjord. God validitet och reliabilitet är en förutsättning för att det resultat vår studie uppvisar ska kunna ge oss mer generella kunskaper och inte enbart vara gällande för studiens urval.⁴⁵

Validitet handlar, när det gäller det kvantitativa materialet, om frånvaro av systematiska mätfel. Mäter enkäten det den är tänkt att mäta? Vår enkät bygger som tidigare nämnts på frågebatterier från tidigare enkätstudier. Vårt syfte med detta var att kunna jämföra vår studie med tidigare forskning. Dessutom innebär användandet av en beprövad enkät att tidigare eventuella mätfel kunnat korrigeras vilket borgar för en hög validitet. Efter att ha tagit del av kritik och förslag till förbättringar av ursprungsenkäten valde vi, vid bearbetning av enkäten, att lägga till några frågor från ursprungsenkäten och ta bort några.

Reliabiliteten i ett mätvärde kan påverkas av olika faktorer; mätinstrumentet, den som utför mätningen, omgivningen och det undersökta objektet. Inom kvantitativ forskning är reliabilitet lika med reproducerbarhet. För att möjliggöra ett reprodu

⁴⁴ Gäller i löpande text, p-värde anges alltid i tabellerna.

⁴⁵ Backman, J (1998) "Rapporter och uppsatser"

cerande av denna typ av studie har vi varit noga med att beskriva hur vi har gått tillväga gällande urval, tillvägagångssätt och databearbetning.

Generellt sett, men speciellt då det gäller känsliga ämnen, är det svårt att avgöra huruvida de svar som ges i en enkätundersökning motsvarar den faktiska förekomsten av en företeelse eller om det sker en över- eller underrapportering. Kan det vara så att ungdomar utan erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster ”på skoj” uppger att de har gjort det? Ett sätt att mäta reliabilitet på är att undersöka samstämmighet i utfallet mellan olika delar i en enkät som tar upp samma fenomen. Vi har ett antal kontrollfrågor i enkäten för att kunna mäta kongruens. Frågor om sexuell exploatering i form av byte eller försäljning av sexuella tjänster ställdes på ett ställe i enkäten. Frågan som ställdes lyder som följer: ”Har du någon gång utfört sexuella tjänster mot någon form av ersättning?” Denna fråga följs av nio följdfrågor. Samtliga enkäter där respondenten hade svarat jakande på huvudfrågan eller någon av följdfrågorna granskades för konsensus med syfte att bedöma seriositeten i varje enskild enkät. Därefter skapades en ny variabel: Erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella handlingar. Denna variabel innefattar de ungdomar som varit konsekventa med att i sina svar uppge erfarenhet av att utföra sexuella handlingar mot ersättning. Detta för att i den utsträckning det är möjligt se till att endast seriösa och trovärdiga enkäter ingår i undersökningsgruppen.

3.2 Intervjuer med yrkesverksamma

Tanken bakom intervjuerna med yrkesverksamma var att ta del av den kunskap som finns på fältet om målgruppen unga som säljer och/eller byter sexuella tjänster. Vi valde här att använda oss av kvalitativ metod i form av intervjuer. Vår avsikt var att detta material skulle nyansera och fördjupa det kvantitativa materialet från enkätstudien samt täcka de områden som enkäten inte täckte. Vi ville även med intervjuerna försöka komma åt de tankar och förförståelser om byte och försäljning av sexuella tjänster som finns hos yrkesverksamma som möter denna målgrupp.

3.2.1 Urval

Vi gjorde ett större utskick till personer och verksamheter som kommer i kontakt med ungdomar på olika sätt. Vi försökte här täcka in så många verksamheter som möjligt och även många olika typer av verksamheter. Vi har även utgått ifrån tidigare forskning såsom bland andra Svedins & Priebe samt Flinks, Pettersons & Sjögrens studier som visar att en bred social problematik inte är ovanlig bland de ungdomar som anger att de sålt och/eller bytt sexuella tjänster.⁴⁶ Därför var det viktigt för oss att ha ett brett spektra av verksamheter representerade i studien. Utskicket innehöll en presentation av studien och en förfrågan om eventuellt intresse av att medverka i intervjustudien.⁴⁷

Vi gjorde sammanlagt 237 utskick och fick 112 svar, svarsfrekvensen är således 47 procent. Förfrågan ställdes till Socialtjänstens Individ och Familjeomsorg (IoF),

⁴⁶ Svedin & Priebe (2004), Flink, Petterson & Sjögren (2004)

⁴⁷ Se Bilaga 3

Hem för vård eller boende (HVB), Ungdomsmottagningar, Elevvårdshälsoteam på gymnasieskolan (EVT), Barn- och ungdomspsykiatri (BUP), Narkomanvård, Ätstörningskliniker, Kvinnojourer, Fritidsgårdar, Flyktingmottagningar, Tjejgruppsverksamheter, Frivilligorganisationer och Fältgrupper samtliga i Göteborg med omnejd och övriga Västra Götaland.

Vad gäller den geografiska avgränsningen för utskicken beslutade vi oss för att göra utskick till Socialtjänst, Ungdomsmottagningar och ätstörningskliniker i Göteborgsregionens 13 kommuner, inklusive Göteborgs stads alla stadsdelar. Utskicken till EVT, BUP, Fritidsgårdar, Narkomanvård, Kvinnojourer, Flyktingmottagningar, Tjejgruppsverksamheter, Frivilligorganisationer och Fältgrupper gjordes till samtliga stadsdelar i Göteborgs stad men ej utanför dessa. Dessa avgränsningar valde vi då Prostitutionsgruppen är placerad under Social Resursförvaltning, en förvaltning som ska verka inom de sociala områden där en kommungemensam verksamhet är effektivast. Det var därför viktigt att de olika stadsdelarnas verksamheter i Göteborg var så väl representerade som möjligt. Vi valde även att sträcka oss lite utanför Göteborgs stad vad beträffar vissa verksamheter då gruppen i sitt arbete även i vissa fall kan konsultera och finnas till hands för verksamheter i GR-regionen.

Vi sände förfrågningar till de HVB som Gryning Vård AB och Statens institutionsstyrelse angav på sina respektive hemsidor för Västra Götalands län. Detta eftersom man som ungdom i Göteborg kan bli placerad även utanför Göteborg, runt om i Västra Götalands län. Vi anser att detta bör ge en relativt god representation av de verksamheter som möter ungdomar som säljer och/eller byter sexuella tjänster i Göteborg med omnejd.

Sammanställning av samtliga inkomna svar på utskick

- Verksamheter som har mött ungdomar med erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster samt vill medverka vid intervju
41 stycken (37 %)
- Verksamheter som har mött ungdomar med erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster men inte vill medverka vid intervju
21 stycken (19 %)
- Verksamheter som uppgivit att de ej har mött ungdomar med erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster
50 stycken (44 %)

56 procent av dem som svarade på utskicket, sammanlagt 62 verksamheter, hade erfarenhet av att möta ungdomar med erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster. Flertalet av dem som hade erfarenhet men angav att de inte ville medverka i intervju angav inte några skäl till varför. I de fall då skäl angavs rörde det sig bland annat om att man hade stött på fenomenet fast på en tidigare arbetsplats, att det var länge sedan man stött på det eller att man upplevde sig ha för begränsad erfarenhet av fenomenet för att kunna bidra med något.

Av de 41 inkomna positiva svaren valde vi ut 15 personer/verksamheter för intervju som utfördes vid ett personligt möte med personerna i fråga. Urvalet skedde utifrån ambitionen att ha så många olika professioner som möjligt representerade bland informanterna samt med målet att gruppen informanternas sammansättning skulle vara representativ utifrån gruppen svarande som helhet. Vi hade även en ambition, att i den mån det var möjligt, ha en geografisk spridning på informanterna.

Samtliga verksamheter som medverkat i personlig intervju:

- 4 Hem för vård eller boende
- 4 Individ- och familjeomsorg, Socialtjänsten
- 2 Verksamheter inom narkomanvården
- 1 Ungdomsmottagning
- 1 Elevvårdshälsoteam
- 1 Fältgrupp
- 1 Barnhus
- 1 Kvinnojour

För att fånga upp så mycket som möjligt av den informationen som fanns ute bland verksamheterna kontaktade vi även de övriga som angett positiva svar på vår förfrågan för telefonintervjuer. Alla verksamheter som angivit att de hade erfarenhet av att möta ungdomar med erfarenhet av byte eller försäljning av sexuella tjänster och som uppgett att de ville medverka i intervju kontaktades således. Fyra verksamheter föll bort då de inte gick att nå vare sig via mail eller telefon. Sammanlagt gjordes 22 telefonintervjuer.

Samtliga verksamheter som medverkat i telefonintervju:

- 10 Hem för vård eller boende
- 6 Individ- och familjeomsorg, Socialtjänsten
- 4 Ungdomsmottagning
- 1 Migrationsverket
- 1 Verksamhet inom narkomanvården

Den största gruppen informanter representerade majoriteten av dem som återkommit med positiva svar, nämligen personal från HVB. Därav blev den största yrkeskategorin bland våra svarande behandlingsassistenter (sammanlagt 11 personer).

Den näst största yrkeskategorin som intervjuats i materialet är socialsekreterare (9 personer). Övriga professioner vi mött och intervjuat är; föreståndare på HVB, kuratorer, barnmorskor, socionomer, psykologer, fritidspedagoger, sjuksköterskor, psykoterapeuter, fältsekreterare och kvinnojoursarbetare.⁴⁸

3.2.2 Tillvägagångssätt

De yrkesverksamma som på olika sätt svarat att de kommit i kontakt med ungdomar som sålt och/eller bytt sexuella tjänster och dessutom ville ställa upp på intervju kontaktades per telefon och/eller e-post. Därefter bestämdes tid och plats för intervjun. Vi sände även en kopia av våra frågeställningar i förväg så att informanten kunde fundera igenom de teman vi var intresserade av. Vi utförde intervjuerna på den plats som personen i fråga fann mest lämplig. I de allra flesta fall utfördes intervjun på informantens arbetsplats. Vid några enstaka fall kom det personer till våra kontorslokaler för intervju. Vi intervjuade alla utom en person tillsammans och turades om att vara den som höll i intervjun och den som tog stödanteckningar under tiden. De yrkesverksamma som vi intervjuat kommer i texten benämnas som informanterna.

Alla intervjuer inleddes med att vi kort informerade ytterligare en gång om studien samt hur informantens information skulle komma att användas i studien. Informanten tillfrågades även innan intervjun om vi kunde spela in intervjun på band samt betonade personen i frågas anonymitet vid resultatredovisningen i studien.⁴⁹ Informanten ombads även att berätta om sin arbetsplats, målgrupp, utbildning samt antal år i yrket innan vi påbörjade intervjun.

Intervjuerna tog cirka en till en och en halv timme att genomföra och alla spelades in på band. Materialet på banden transkriberades och låg därefter till grund för vår analys. Transkriberingen gjordes av den person som inte höll i själva intervjun, detta för att intervjuarens egna tolkningar i så liten mån som möjligt skulle påverka utskrifterna.

Vi utformade intervjuguiden med vårt syfte som huvudtema, frågeställningarna som underteman och valde att låta den till sin form bli semistrukturerad.⁵⁰ Detta gjorde vi med intentionen att intervjun skulle vara av samtalskaraktär och att informanten skulle känna sig så fri som möjligt att uttrycka sig kring våra teman. Vi ville även ha möjligheten att kunna ställa följdfrågor i den mån vi ansåg det behövdes. Ytterligare en tanke med att låta intervjun vara mer av samtalskaraktär var att vi under intervjun berör ämnen som yrkesverksamma i tidigare sammanhang upplevt som svåra att tala om och som berör deras professionalitet. Hegna & Pedersen och Thomsen lyfter fram att prostitution och prostitutionsliknande fenomen kan vara svåra att närma sig för yrkesverksamma.⁵¹

Vad beträffar telefonintervjuerna kontaktades resterande verksamheter via telefon eller mail för att boka in tid för intervju. Även här fick våra informanter för att kun

48 Se Bilaga 5

49 Se 2.4

50 Se Bilaga 4

51 Hegna & Pedersen (2002) Thomsen (2004)

na förbereda sig ta del av våra frågor innan intervjun om de önskade. Under intervjuernas gång tog vi stödanteckningar och samma semistrukturerade intervjuguide användes som vid djupintervjuerna. Vi skrev rent anteckningarna i snar anslutning till intervjun.

3.2.3 Databearbetning

De 15 intervjuer vi gjorde spelades in på band och transkriberades. Vi läste igenom materialet och noterade teman som var återkommande i texten och därefter lyfte vi upp dessa till diskussion oss emellan. Vid nästa genomläsning kodades textavsnitt utifrån våra frågeställningar.

Våra telefonintervjuer kunde inte behandlas på samma sätt som djupintervjuerna eftersom dessa inte var transkriberade från bandupptagningar. Vi utgick istället från våra anteckningar och kodade även här svaren utifrån frågeställningarna. Här är informationen något mer knapphändig och inte riktigt lika fyllig men vi kunde tydligt se att de teman som lyfts i de 15 intervjuerna återkom även i dessa anteckningar. Utöver de teman som återkom såg vi även en del nya berättelser som nyanserar vårt material ytterligare. Vi har dock inte valt att använda längre citat från våra telefonintervjuer då dessa inte finns transkriberade från bandupptagningar. De längre citaten som används kommer från våra djupintervjuer.

Många gånger har informanterna omnämnt fall, fenomen och tankar som påminner om varandra. De citat vi har med i resultatredovisningen är valda utifrån att de ger uttryck för något som många av informanterna uttryckt. Vi lyfter även självklart citat där något specifikt eller unikt framkommer som vi anser berikar materialet ytterligare.

Då citat används har vi givit våra informanter fingerade namn. Informanterna finns omnämnda enbart utifrån sin yrkestillhörighet och typ av verksamhet, detta för att bevara deras anonymitet. En fullständig lista över alla intervjuade verksamheter samt yrkestillhörighet och fingerade namn finns i bilaga 5. Här finns även en lista på de informanter som finns citerade i studien.

3.2.4 Validitet och reliabilitet

I den kvalitativa delen krävs en lite annorlunda ingång när det gäller att kontrollera våra mätinstruments och den erhållna informationens validitet än vad som gäller vid den kvantitativa delen. Vad gäller frågorna som ställdes till informanterna konstruerades intervjuguiden utifrån vårt syfte. Syftet och de underliggande frågeställningarna skapade vi dels utifrån det kunskapsbehov som arbetsgruppen efterlyst och dels utifrån vår förförståelse kring fenomenet unga och prostitution.

Att intervjupersonerna i de flesta fall kunnat se våra frågeställningar i förväg, har sannolikt påverkat de svar man lämnat. I vissa fall har informanterna lyft frågorna i arbetsgruppen före intervjuens genomförande. I andra fall har man gått igenom tidigare anteckningar och journaler och gjort efterforskningar bakåt i tiden för att kunna ge oss den information vi efterfrågat. Vi upplever att samtliga informanter tagit temat och intervjun på stort allvar och förberett sig på olika sätt. Detta tror vi kan ha bidragit till att vi fick utförlig och omfattande information men även att vi

fick ta del av mycket tankar och reflektioner man hade kring ämnet som sådant samt närliggande teman som sexualitet, kön och så vidare.

Under intervjuernas gång har vi försökt att ställa samma fråga på flera olika sätt för att vara säkra på att vi fått med så mycket information som möjligt, samt att vår informant säkert ska ha förstått frågan. I slutet av intervjuerna har vi även stämt av med varandra att alla våra frågeställningar lyfts och att inget är oklart. Här ser vi en stor fördel med att vara två, då vi har kunnat komplettera med följdfrågor under själva intervjusituationen.

När det gäller den kvalitativa delen och tillförlitligheten kring våra intervjuer kan vi dra vissa slutsatser. Att förfrågan kring ett deltagande i en studie rörande unga som säljer eller byter sexuella tjänster kom från just Prostitutionsgruppen, har sannolikt haft betydelse för de informanter och den information vi fått. Dels har det givit studien tyngd och trovärdighet då gruppen har lång erfarenhet av att arbeta med frågor rörande könshandel, å andra sidan kan det också ha påverkat vissa att inte svara, då man kanske inte anser sig ha tillräckliga kunskaper och/eller erfarenheter för att vara behjälpliga kring just ämnet prostitution. Att vi varit två personer som utfört intervjuerna tror vi inte påverkat informanterna nämnvärt, det med tanke på att vi har mött dem i deras professioner. Vi har i början av varje intervju förklarat att vi är där tillsammans för att kunna komplettera varandra med anteckningar och följdfrågor om något eventuellt skulle missas under intervjuens gång.

Intervjuerna bedrevs under cirka tre veckors tid. Efter hand blev den informationsmängd vi fick alltmer mättad, svaren vi fick påminde mycket om varandra. Detta kan bero på att informanterna i många fall har liknande utbildningar och professioner och även har klienter vars problematik har flera gemensamma drag.

Vid ett par tillfällen under transkriberingen av bandupptagningarna har vi haft vissa problem med att höra vad som sagts, detta på grund av bandspelarens och/eller bandets kvalitet. Vi har då i utskriftarna märkt dessa passager med ”ohörbart”. Oftast har någon av oss kommit ihåg ungefär vad som sades och då gjort en notering i texten som tillägg. Detta bör inte ha haft mer än en marginell påverkan vad gäller tillförlitligheten hos materialet.

3.3 Generaliserbarhet

Vi kan inte hävda generaliserbarhet för vår studie då den inte är genomförd med ett representativt urval. Vad går det då att dra för några slutsatser från vårt material? Vi har valt att fokusera på signifikansnivåer och samband inom vår undersökningsgrupp, unga med erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster. Vi kan inte uttala oss om hur vanligt förekommande det är att ungdomar i en normalpopulation säljer eller byter sexuella tjänster men vi menar att de resultat vi fått rörande dessa ungdomars livssituation, bakgrund och erfarenhet, med stor sannolikhet går att generalisera till andra ungdomar med motsvarande erfarenheter. En del av generaliserbarhet handlar om att presentera sin studie så bra som möjligt och att sluta sig till generella kunskaper. Våra resultat rörande samband inom undersökningsgruppen stämmer till stor del överens med tidigare forskning. Det finns vidare samstämmighet mellan den kvalitativa och kvantitativa delen av vår studie. Den kvalitativa delen av vår studie sluter sig också väl till tidigare forskningsresultat.

3.4 Etik

Vi valde att, i vår enkätundersökning, vända oss till ungdomar över 18 år, på grund av frågornas karaktär. Frågor om sexuella erfarenheter, erfarenhet av sexuella övergrepp och sexuell exploatering skulle kunna påminna respondenten om obehagliga och kränkande erfarenheter. I samband med presentationen av enkäten var vi därför tydliga med att ange vilka möjligheter som finns till stöd och hjälp ifall ett sådant behov skulle uppstå.

Deltagarna (informanterna och respondenterna) informerades inledningsvis om studien. Deltagarna informerades om syftet med enkät-/intervjuundersökningen, i vilken kontext det insamlade materialet skulle användas, att deltagandet var helt frivilligt samt att de när som helst kunde välja att avbryta sitt deltagande. Denna information förmedlades till respondenterna via enkätens informationssida och till informanterna vid den initiala kontakten då vi bokade tid och plats för intervjun.⁵²

Deltagarna informerades vidare om att de under studiens gång skulle vara anonyma och att deras svar skulle behandlas konfidentiellt. Vad gäller informanterna informerades de om att endast deras yrkestillhörighet och typ av verksamhet skulle omnämnas i studien. Dessutom betonades betydelsen av att de ungdomar man berättade om skulle förbli anonyma. Vi informerade även om att vi vid eventuell användning av citat skulle återkomma för att få citaten godkända av personen i fråga. Användandet av bandspelare vid djupintervjun var även det frivilligt, ingen av de intervjuade nekade till det. De som intervjuades via telefon informerades om att vi under intervjuens gång tog anteckningar, ingen nekade till det.

Efter det att deltagarna samtyckt till sitt deltagande utifrån de premisser som vi informerat om så fortskred intervjun/enkäten.

4. Empiri – resultat och analys

4.1 Disposition

I kapitel 4 kommer vi att, efter en inledande beskrivning av ungdomarna som besvarat enkäten, redovisa våra resultat. Resultatredovisningen struktureras efter våra fyra frågeställningar.

- I vilken omfattning uppger ungdomar i Göteborg med omnejd att de har erfarenheter av att sälja och/eller byta sexuella tjänster?
- Vad kännetecknar/särskiljer gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster från gruppen som saknar/inte har uppgivit att de har dessa erfarenheter?
- Vilka vägar in i försäljning och/eller byte av sexuella tjänster berättar de svarande om?
- Vilka arenor för kontaktskapande och försäljning och/eller byte av sexuella tjänster förekommer bland de svarande?

⁵² Se Bilaga 2

Varje kapitel inleds med en presentation av resultat från enkätundersökningen där efter följer en presentation av resultat från intervjuundersökningen. I slutet på varje kapitel görs en sammanfattning av både det kvantitativa och det kvalitativa resultatet. Vi har valt att integrera det kvantitativa och kvalitativa materialet för att det ska kunna berika vartannat och för att möjliggöra en sammanhållen analys under respektive frågeställning. De yrkesverksamma som vi har intervjuat kallas i texten för informanter. Ungdomarna som har besvarat enkäten benämns som respondenter. De ungdomar som har uppgivit att de har erfarenhet av ta emot ersättning för sexuella tjänster kommer att refereras till som undersökningsgrupp medan övriga ungdomar refereras till som jämförelsegrupp.

4.2 Ungdomarna som besvarat enkäten

Våra respondenter består av ungdomar bosatta i Västra Götalands län som har konton på endera LunarStorm eller Qruiser och som i sin profil har uppgett att de är över 18 år. Respondenterna består av de av ovanstående ungdomar som har klickat på vår banner, valt att delta i vår studie och fyllt i enkäten. Det handlar alltså inte om ett representativt urval. Därför är det extra intressant att titta närmare på vilka de ungdomar som har besvarat vår studie är och om och hur de skiljer sig från normalpopulationen. LunarStorm och Qruiser är främst sociala - inte sexuella mötesplatser. Qruiser riktar sig speciellt till HBT-personer. Trots att det inte finns en speciell inriktning på sex på våra två communities så kan vi inte uttala oss om huruvida de ungdomar som har valt att besvara vår enkät har ett speciellt intresse för frågor kring sexualitet. På grund av tekniska problem har vi inte haft möjlighet att se vilka eller hur många av respondenterna som besvarat enkäten via Qruiser respektive via LunarStorm. Eftersom fler personer klickade på bannern på LunarStorm än på Qruiser (2789 klick respektive 368 klick) så vet vi att flertalet av våra respondenter har besvarat enkäten via LunarStorm.

Nedan följer en kort beskrivning av några basvariabler (ort, kön, ålder, etnicitet och sysselsättning) rörande de 876 ungdomar som ingår i studien.

Var bor man?

I enkäten ställs frågan om huruvida ungdomarna är bosatta i Göteborgsregionen (GR) eller i övriga Västra Götaland (VG). Av samtliga respondenter uppger 38 procent att de är bosatta i GR medan 62 procent uppger att de är bosatta i övriga VG. I undersökningsgruppen uppger 50 procent att de är bosatta i GR och följaktligen är resterande bosatta i övriga VG. Ungdomarna som uppger att de har tagit emot ersättning för sexuell tjänst är i något större utsträckning än jämförelsegruppen bosatta i storstadsregionen.

Kön

Av de 876 ungdomarna i enkätundersökningen är 57 procent tjejer och 43 procent killar. I undersökningsgruppen är könsfördelning något annorlunda, här är det något fler killar än tjejer. Undersökningsgruppen består av 7,4 procent av samtliga tjejer och 11,4 procent av samtliga killar.

Ålder

Enkäten visades enbart för ungdomar som i sin profil uppgivit att de är 18 år eller äldre. Medelåldern för ungdomarna är cirka 20 år. Medelåldern för killarna är 20,5 år med en standardavvikelse på 3,5 år. Medelåldern för tjejerna är 19,5 år med en standardavvikelse på 2,3 år.

Etnisk bakgrund

16 procent av ungdomarna uppger att deras föräldrar eller någon av deras föräldrar har invandrat till Sverige från ett annat land (57 procent av dem uppger att deras förälder/föräldrar har invandrat från ett annat nordiskt land, 23 procent ett annat europeiskt land och 20 procent ett utomeuropeiskt land). 5 procent av ungdomarna uppger att de inte är födda i Sverige. I undersökningsgruppen är det ett större procentantal ungdomar som uppger att de inte är födda i Sverige (8,1 procent av tjejerna och 14 procent av killarna). De flesta av tjejerna har föräldrar som har invandrat från ett annat nordiskt land men bland killarna i undersökningsgruppen uppger 4 av de 9 individer som har föräldrar som invandrat att dessa invandrat från ett utomeuropeiskt land.

Sysselsättning

33 procent av ungdomarna uppger att de går på gymnasiet. Cirka dubbelt så många av ungdomarna uppger att de går ett praktiskt program som ett teoretiskt program. 14 procent uppger att de studerar på annan skola än gymnasiet. 33 procent uppger att de arbetar, 14 procent att de är arbetssökande. 6 procent svarar "annat". Tjejerna går på gymnasiet i större utsträckning än killarna och killarna jobbar i större utsträckning än tjejerna. Här finns det inga större skillnader mellan jämförelse- och undersökningsgrupp.

Områden där man skiljer sig från normalpopulation

Vår genomsnittsrespondent är alltså en ungdom i tjugårsåldern, med svensk etnisk bakgrund, bosatt i Västra Götalands län. Hon/han är medlem på LunarStorm eller Cruiser, jobbar eller går på gymnasiet och har inte erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster.

Hur skiljer sig då de ungdomar som har besvarat vår enkät från normalpopulationen? Vi har några tydliga skevheter i vårt material. En av de mest framträdande skevheterna rör erfarenhet av "homosexuella handlingar". Vi har i vår enkät inte bett våra informanter att definiera sig som hetero- homo- eller bisexuella. Vår fråga om sexuell preferens är formulerad som: förmåga att känna attraktion till/förälska sig i någon av motsatt respektive samma kön. Vi kan därmed inte uttala oss om huruvida ungdomarna som besvarat vår enkät i högre grad än andra ungdomar definierar sig som homo- eller bisexuella. Det vi kan se är att våra respondenter (i jämförelsegruppen såväl som i undersökningsgruppen) i högre grad har utfört olika sexuella handlingar med personer av samma kön. Detta kan delvis tänkas bero på att en del av våra informanter besvarat vår enkät via Cruiser som vänder sig just till HBT-personer. Men även att undersökningen har gjorts på Internet med en högre grad av anonymitet samt en något äldre målgrupp som hunnit samla på sig fler erfarenheter av olika slag.

En annan skevhet i materialet rör våra respondenters psykiska hälsa. En statlig utredning från 2006 visar på trender att den psykiska ohälsan ökat i Sverige de senaste åren.⁵³ Detta gäller framför allt bland unga i åldrarna 16-24 år och då i synnerhet bland unga kvinnor. Ungdomarna i vårt material (i jämförelsegruppen såväl som i undersökningsgruppen) uppger att de mår psykiskt dåligt i ännu högre grad än ungdomarna i SOU-rapporten. Psykisk ohälsa kan här exempelvis handla om oro, sömnsvårigheter eller hopplöshetskänslor. Ungdomarna som besvarat vår enkätundersökning uppger också i större utsträckning än ungdomar i representativa enkätundersökningar att de har utfört regelbrott, såsom testat droger, begått inbrott och stulit.

Ytterligare en skevhet rör erfarenhet av att varit utsatt för sexuella övergrepp. Även här ser vi att ungdomarna som har besvarat vår enkät i större utsträckning än ungdomar som svarat på representativa enkätundersökningar uppger att de har varit utsatta för olika former av sexuella övergrepp.

Den sista skevheten vi har sett i vårt material rör vår undersökningsgrupp. Gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster är även den överrepresenterad i vårt material. Långt fler ungdomar än i tidigare forskning uppger i vår enkät att de någon gång tagit emot ersättning för sexuella tjänster.

Ungdomarna som besvarat vår enkät skiljer sig således från normalpopulationen på ett flertal områden. De har i större utsträckning än andra erfarenhet av homosexuella handlingar. De tycks överlag ha en sämre psykisk hälsa och ett mer utagerande beteende och de har i högre grad än ungdomar i representativa enkätundersökningar uppgivit att de har varit utsatta för olika former av sexuella övergrepp. De har slutligen också i större utsträckning än i representativa enkätstudier uppgivit att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster. Hur ska vi då tolka detta? I tidigare studier har man kunnat se att ickesannolikhetsurval som sker antingen genom pappersenkäter eller genom webbaserade enkäter på mötesplatser på Internet i högre grad når yngre personer, personer med lägre utbildning, personer som utsätter sig för sexuellt risktagande och personer som är attraherade av samma kön och har flera sexpartners än studier som utförts i sannolikhetsurval.⁵⁴ Vi tycks med vår enkät ha nått ut till en grupp ungdomar som skiljer sig från den grupp ungdomar som vanligtvis besvarar enkäter. Det vill säga ungdomar med riskbeteende och social problematik är överrepresenterade i vårt material.

4.3 Omfattning av försäljning och byte av sexuella tjänster

Kapitlet börjar med en beskrivning av vår undersökningsgrupp, det vill säga de ungdomar som i enkätstudien uppgivit att de har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster. Därpå följer en redovisning av de tankar och teman rörande omfattningen av ungdomars försäljning eller byte av sexuella tjänster som har kommit upp i intervjuer med de yrkesverksamma. Här diskuterar vi även de yrkesverksammas definition av ungdomars byte och försäljning av sexuella tjänster och könsaspekter på byte och försäljning av sexuella tjänster.

⁵³ SOU 2006:77 (2006) "Ungdomar, stress och psykisk ohälsa – analyser och förslag till åtgärder"

⁵⁴ Ross, Månsson, Daneback & Tikkanen (2005) Tikkanen, R. (2008) "Person, relation och situation"

4.3.1 Att sälja eller byta sexuella tjänster

I studien ingår 876 ungdomar varav 498 är tjejer och 378 är killar. Av de 876 ungdomarna svarar 80 personer att de någon gång utfört sexuella handlingar mot någon form av ersättning. Det motsvarar 9,1 procent av samtliga respondenter. Av dem är 43 stycken killar (det vill säga 11,4 procent av samtliga killar) och 37 stycken tjejer (det vill säga 7,4 procent av samtliga tjejer). Skillnaden mellan könen är statistiskt säkerställd ($p=.045$).

Tabell 1. Har du någon gång tagit emot ersättning för sexuella handlingar?

Har du någon gång tagit emot ersättning för sexuella handlingar?	Flickor N = 498		Pojkar N = 78		Totalt N = 876		Skillnad mellan könen $p=*$
	N	%	N	%	N	%	
Ja	37	7,4	43	11,4	80	9,1	,045
Nej	461	92,6	335	88,6	796	90,9	
*Chi2							

Dessa siffror anger i vilken utsträckning de ungdomar som deltagit i vår studie uppger att de någon gång utfört sexuella tjänster mot någon form av ersättning. Resultatet ska inte tolkas som om att 9,1 procent av ungdomar i Göteborg med omnejd har sådana erfarenheter.

Debutålder

Hur gamla var ungdomarna första gången de fick ersättning för en sexuell tjänst? Den yngsta personen var 13 år och den äldsta var 21 år ($N=35$). Medelåldern för tjejerna var 16,7 år, något högre än för killarna som hade en medelålder på 16,2 år.

Vilka handlingar har man utfört mot ersättning?

I tabellen nedan presenteras information om vilka handlingar ungdomarna utfört mot ersättning.

Tabell 2. Har du utfört eller kan du tänka dig att pröva någon av följande situationer?

Har gjort det	Tjejer N = 37		Killar N = 43		Totalt N = 80		Skillnad mellan könen p= *
	N	%	N	%	N	%	
Att visa ditt könsorgan för någon mot ersättning	17	45,9%	26	60,5	80	53,8	,194
Att låta mig fotograferas eller filmas naken mot ersättning	14	37,8	20	46,5	80	42,5	,434
Att onanera åt någon mot ersättning	18	48,6	24	55,8	42	52,5	,522
Att ha oralsex mot ersättning	19	51,4	26	60,5	45	56,3	,413
Att ha samlag mot ersättning	24	64,9	24	55,8	48	60,0	,410
Att ha analsex mot ersättning	9	24,3	18	41,9	27	33,8	,098
Att bli fotograferad eller filmad i sexuella situationer mot ersättning	10	27,0	17	39,5	27	33,8	,238
*Chi2							

Mer eller mindre alla sexuella handlingar, utom samlag, uppges i större utsträckning ha utförts av killarna. Killarna uppger i mycket högre grad än tjejerna att de har visat sitt könsorgan, haft analsex samt blivit fotograferade eller filmade i sexuella situationer mot ersättning. Här kunde respondenterna välja flera olika alternativ.

Typ av ersättning

Vad uppger ungdomarna att de har fått i ersättning?

Tabell 3. Ifall du någon gång fått ersättning för sexuell tjänst(er), vilken typ av ersättning har du fått?

Vilken typ av Ersättning har du fått?	Tjejer N = 37		Killar N= 43		Totalt N= 80		Skillnad mellan könen p=*
	N	%	N	%	N	%	
Pengar	23	2,2	27	62,8	50	62,5	,560
Mat, boende	3	8,1	6	14,0	9	11,3	,888
Saker, t.ex. kläder	8	21,6	10	23,3	18	22,5	,668
Aktiviteter, t.ex. resor	6	16,2	11	25,6	17	21,3	,954
Alkohol eller narko- tika	19	51,4	11	25,6	30	37,5	,123
Annat	5	13,5	1	2,3	6	7,5	,311
*Chi2							

Den vanligaste ersättningen bland såväl killar som tjejer är pengar. Näst vanligast är alkohol och droger för tjejerna och alkohol och droger samt aktiviteter för killarna. Gruppen tjejer som anger att de utfört en sexuell tjänst i utbyte mot alkohol eller droger är drygt dubbelt så stor som motsvarande grupp bland killarna. Alternativet ”annat” är i form av fritext och besvarades av sex individer, fem tjejer och en kille. Där uppger respondenterna att de utfört sexuella tjänster mot social acceptans, kärlek, tjänster och cigaretter.

Hur kom man i kontakt med personen som gav ersättningen?

På denna fråga kan man ange flera svarsalternativ. Man kan även ange ett fritextsvar under alternativet ”På annat sätt”.

Tabell 4. Hur kom du i kontakt med den personen(erna) du fick ersättning av?

Hur kom du i kontakt med den person(erna) du fick ersättning av?	Tjejer N=37		Killar N= 43		Totalt N =80		Skillnad mellan könen p=*
	N	%	N	%	N	%	
På krogen	10	27,0	12	27,9	22	27,5	,618
Genom kompisar	16	43,2	11	25,6	27	33,8	,200
Genom vuxen/vuxna	4	10,8	6	14,0	10	12,5	,864
Genom Internet	17	45,9	26	60,5	43	53,8	,847
Genom annons	1	2,7	2	4,7	3	3,8	,923
Genom eskortverk-samhet	0	0	2	4,7	2	2,5	,305
På gatan	9	24,3	9	20,9	18	22,5	,474
På annat sätt	4	10,8	1	2,3	5	6,3	,213
*Chi2							

Det allra vanligaste sättet att komma i kontakt med den som gav ersättning för både tjejerna och killarna är via Internet. På andra plats för tjejerna kommer ”genom kompisar” följt av ”på krogen”. För killarna kommer ”på krogen” på andra plats följt av ”genom kompisar”. Ganska många ungdomar uppger att de har kommit i kontakt med den som har givit ersättning på gatan. Gatan kan i detta sammanhang tänkas innebära såväl det egna bostadsområdet, torget eller stadscentrat som ett prostitutionstråk. Under alternativet ”på annat sätt” har man kunnat ange i fritext vad man menar och här uppger man ”på fest”, ”genom partner”, ”på telefik”, ”skolan”, ”på jobbet”, ”på porrbo”.

Vem gav ersättningen?

Respondenterna svarade också på frågan om kön och ålder på den som har givit ersättning för sexuella tjänster. Av tjejerna (N=33) svarar 88 procent att det är män som har givit dem ersättning och 12,1 procent att de var både män och kvinnor. Av killarna (N=32) svarar 59,4 procent att det är män som har givit dem ersättning, 9,4 procent att det är både män och kvinnor och 31,3 procent att det är kvinnor. Det är alltså mycket vanligare i undersökningsgruppen som helhet att det är män som givit ersättning för sexuell tjänst, cirka en tredjedel av killarna som svarat på frågan uppger dock att de fått ersättning av kvinnor. Här finns det en statistiskt säkerställd skillnad mellan tjejerna och killarna (p=,034)

Gällande ålder på köpare svarar 24,3 procent av tjejerna att personen var mellan 15-25 år, 37,8 procent att personen var mellan 25-35 år, 24,3 procent mellan 35-45 år och 18,9 procent över 45 år. Av killarna svarar 23,3 procent att personen var mellan 15-25 år, 44,2 procent mellan 25-35 år, 25,6 procent mellan 35-45 år och slutligen 7 procent att personen var över 45 år. Det vanligaste bland både tjejerna och killarna är alltså att personen som givit ersättning var mellan 25-35 år.

Hur många gånger har man tagit emot ersättning för sexuella tjänster?

Av tjejerna har 9,4 procent tagit emot ersättning 1 gång, 53,1 procent har tagit emot ersättning 2-5 gånger och 37,5 procent fler än fem gånger. Bland killarna är motsvarande siffror 22,6 procent 1 gång, 38,7 procent 2-5 gånger, 38 procent fler än fem gånger. Det är alltså procentuellt sett cirka dubbelt så många killar som tjejer som anger att de bara tagit emot ersättning vid ett tillfälle.

Kan man tänka sig att utföra sexuella tjänster mot ersättning i framtiden?

65 av ungdomarna svarade på frågan om man kan tänka sig att utföra sexuella tjänster mot ersättning i framtiden. 35,7 procent av tjejerna svarar nej, 39,3 procent svarar ja och 25 procent svarar kanske. Av killarna svarar 10,8 procent nej, 43,2 procent ja och 45,9 procent kanske. Drygt 90 procent av killarna svarar alltså att de kan eller kanske kan tänka sig att ta emot ersättning för sexuella tjänster i framtiden medan motsvarande siffra bland flickorna hamnade på drygt 65 procent. Här finns det en statistiskt säkerställd skillnad mellan tjejerna och killarna.

Kommentar

I undersökningen svarar 80 ungdomar (9,1 procent), 37 tjejer (7,4 procent av svarande tjejer) och 43 killar (11,4 procent av svarande killar) att de tagit emot ersättning för sexuella tjänster. I jämförelse med tidigare nordiska undersökningar med en prevalens på omkring 1 procent är det i vårt material en stor grupp ungdomar som uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster.⁵⁵ Detta kan förklaras med att vår studie inte genomförts i en normalpopulation. Vi har alltså med all sannolikhet en överrepresentation av ungdomar med erfarenhet av att sälja och eller byta sexuella tjänster bland våra respondenter. Vårt resultat bör inte tolkas som att 9,1 procent av ungdomar i Göteborg med omnejd har sådana erfarenheter, utan snarare som att ungdomar med dessa erfarenheter i större utsträckning har besvarat vår enkät.

Forskning rörande män som har sex med män visar att ett ickesannolikhetsurval som sker antingen genom pappersenkäter eller genom webbaserade enkäter på mötesplatser på Internet i högre grad når män som utsätter sig för sexuella risker.⁵⁶ Stämmer detta även rörande ungdomar som utsätter sig för sexuella risker? Den webbaserade enkätundersökningen som genomfördes i Århus kommun under hösten 2007 uppvisar i jämförelse med vår studie ett identiskt resultat. 9,1 procent av respondenterna uppger att de tagit emot ersättning för sexuella tjänster.⁵⁷ Detta tyder på att ungdomar som säljer eller byter sexuella tjänster i högre grad nås genom ett ickesannolikhetsurval.

⁵⁵ Svedin & Priebe (2004), Hegna & Pedersen (2002)

⁵⁶ Tikkanen (2008)

⁵⁷ Cyberhus (2008)

En annan tydlig skillnad i vår undersökning i jämförelse med tidigare forskning rör könsfördelningen. Oavsett hur många ungdomar som i den enskilda studien uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster finns ett genomgående mönster som består av att det är 1,5-3 gånger vanligare att killar uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster.⁵⁸ Även i vår studie är det fler killar än tjejer som uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster, skillnaden är dock inte lika markant (54 procent killar och 46 procent tjejer). Även här finns det likheter mellan vår studie och Århusstudien där 56 procent av personerna i undersökningsgruppen är killar och 44 procent är tjejer. Att det är fler tjejer som svarar ja på frågan om ersättning för sexuella tjänster i webbaserade enkäter jämfört med i pappersenkäter skulle kunna tolkas som ett utslag av den högre grad av anonymitet som Internet erbjuder. Det är för tjejer ännu mer stigmatiserande att ha tagit emot ersättning för sexuella tjänster än för killar.

Flertalet av ungdomarna uppger att de har kommit i kontakt med personen som givit dem ersättning via Internet (ca 54 procent). I Svedin & Priebe's studie anger ungdomarna att det vanligaste sättet att komma i kontakt med den som givit ersättning är genom kompisar. Motsvarande siffra i Århusstudien är 55 procent. Detta alternativ kommer på andra plats bland våra ungdomar (ca 34 procent anger att de kommit i kontakt med den som givit ersättning genom kompisar). Oavsett om man fått kontakt via Internet eller via kompisar tyder det på att dessa ungdomar befinner sig i sammanhang där det framstår som ett möjligt alternativ att sälja sexuella tjänster. Thomsen talar i sin studie om en glidning in i försäljning av sexuella tjänster.⁵⁹ Denna glidning sker i form av en normaliseringsprocess som har en inverkan på självbilden och förhållandet till den egna sexualiteten. Att befinna sig i en miljö där försäljning av sexuella tjänster framstår som ett möjligt alternativ är en förutsättning för att denna normaliseringsprocess ska komma till stånd.

Den vanligast förekommande ersättningen för den sexuella tjänsten är pengar, detta i likhet med Svedin & Priebe's studie. Den näst vanligaste ersättningen bland våra ungdomar är alkohol eller narkotika. Av tjejerna är det så många som drygt 51 procent som uppger att de har tagit emot ersättning i form av alkohol eller narkotika (motsvarande siffra bland killarna är ca 26 procent). I Svedin & Priebe's studie fanns inte alkohol eller narkotika med som svarsalternativ men två tjejer hade uppgivit droger som ersättning under alternativet "annat".

Nu kommer vi att gå över till att presentera resultatet från vår intervjustudie. Hur vanligt är det att ungdomar i mötet med yrkesverksamma uppger att de säljer eller byter sexuella tjänster? Detta kommer vi att titta vidare på nedan.

58 Svedin & Priebe (2004) Hegna & Pedersen (2002) Mossige, S. (2001) "Ungdoms holdninger til seksuelle krenkelser og overgrep. Ungdommers oppfatning av barn som legitime mål for seksuelle handlingar", Asgeirsdottir, BB (2001) "Survival sex in the youth population on Iceland"

59 Thomsen (2004)

4.3.2 Yrkesverksammas definition av försäljning och byte av sexuella tjänster

För att kunna undersöka gråzonsfenomen är det viktigt att ha en tydlig definition av vad fenomenet innebär. I enkätstudien har det varit upp till ungdomarna själva att välja om de definierar sina erfarenheter som försäljning eller byte av sexuella tjänster. I intervjustudien är det de yrkesverksammas definitioner och tolkningar av ungdomars erfarenheter som vi tar del av. Detta är viktigt att ta med i beräkningen då det påverkar vårt resultat.

Begreppet prostitution är en social konstruktion vars innehåll varierar i olika kulturer och förändras över tid. Relationen mellan prostitution och ömsesidiga sexuella förbindelser kan betraktas som en variabel som sträcker sig över en skala. Övergången från det normala till det avvikande är ofta glidande och alltid beroende av vilka kriterier som används i den sociala definitionsprocessen. Våra informanter har mött ungdomar som har befunnit sig på olika ställen i denna övergång, mellan svart och vitt, i en gråzon. Några berättar om sexuella risktagare efter våldtäkter, någon talar om unga utsatta tjejer i missbruksmiljöer, någon annan om killar som tar kontakt med män på krogen för sex mot pengar. Berättelser och definitioner ser olika ut. Var går då gränsen?

Beroende på vilken definition av byte och försäljning av sexuella tjänster som informanten har, kan de ungdomars berättelser som personen i fråga har tagit del av komma att falla innanför eller utanför ramen för vår studie. Efter det att informanterna delgivit oss sina tankar om byte och försäljning av sexuella tjänster, gav vi vår definition av fenomenet för att kunna fortsätta intervjun utifrån en gemensam grund. Vår definition av byte och försäljning av sexuella tjänster är användandet av sin sexualitet som ett medel för att få något som inte handlar om sexuell tillfredställelse. Oavsett om det handlar om kontant betalning, droger, saker, social acceptans eller vuxenkontakt.

De allra flesta av informanterna beskriver bytesförhållanden och otydliga transaktioner som det vanligast förekommande bland de ungdomar de möter. Detta mönster känns igen både från Hegnas & Pedersens och Thomsens intervjuer med socialarbetare.⁶⁰ Få talar om ungdomarnas erfarenheter som prostitution.

”... man har hamnat i något som handlar om byte av sexuella tjänster. Ingen prostitution i den meningen att det har varit någon hallick eller gatuprostitution eller något sådant men alltså man har gjort saker för att få droger.”

Lars, psykolog inom narkomanvården

Man har gjort saker för att få droger. Det är tydligt att informanten i fråga inte upplever begreppet prostitution som applicerbart på eller passande för ungdomens erfarenheter. Detta tycktes, enligt informanterna, i hög utsträckning även gälla ungdomarna själva, som sällan benämnde det de gjorde som prostitution.

⁶⁰ Hegna & Pedersen (2002) Thomsen (2004)

Anna - "Har ni pratat om det här i termer av prostitution? Har man sagt att man har prostituerat sig eller att man har sålt sex eller att man har träffat killar och fått pengar?"

Eva – Ja, träffat killar och fått pengar mer. Hon har inte pratat om det som prostitution."

Eva, behandlingsassistent på HVB

Att ungdomarna själva sällan benämner det de gör som prostitution får implikationer för hur man besvarar frågor rörande sina erfarenheter. Ett exempel på detta är från en första kartläggande intervju med en ungdom som placerats på behandlingshem. Under intervjun ställde ovanstående informant två frågor till ungdomen om ersättning för sexuella tjänster. Den första frågan i intervjuformuläret löd: Har du prostituerat dig? Ungdomen svarade att hon inte ville svara på den frågan. Nästa fråga på samma tema var: Har du någon gång fått betalning för sexuella tjänster? På den frågan svarade ungdomen ja.

För att kunna närma sig unga med frågor om sexsäljande är det viktigt att uttrycka sig på ett sätt som de unga kan relatera till. Det sätt vilket man formulerar frågan på kan vara av avgörande betydelse för vilket svar man får. Utöver frågor i vilka man använder sig av prostitutionsbegreppet tycks frågor där ungdomen framstår som initiativtagare till transaktionen mer sällan leda till jakande svar. Flertalet av informanterna upplever det som lättare att lägga fokus på den givna ersättningen framför den utförda tjänsten. Folkhälsoinstitutet genomförde 1996 en representativ intervjuundersökning om sexuallivet i Sverige.⁶¹ I intervjun ställdes bland annat frågan om det har hänt att man har tagit emot ersättning för att vara sexuell tillsammans med någon (0,4 procent uppgav att de hade sådana erfarenheter). Det vanligaste skäl som informanter uppgav till att de ingått i transaktionen var att de "inte kunde motstå den ersättning som erbjudits". Detta pekar på att initiativet kom från den som erbjöd ersättning. I fallet med folkhälsoinstitutets undersökning befann sig den svarande i en intervjusituation som kan göra det svårt att uppge att det var man själv som tog initiativet. Även om dessa intervjuer skett i en annan kontext är det rimligt att anta att även de unga som våra informanter mött kan uppleva det som jobbigt att uppge sig själv som initiativtagare till transaktionen. Transaktionernas otydlighet och formen av ersättning möjliggör också att ungdomen distanserar sig från handlingens innebörd.

"Däremot ser de inte... alltså skulle man fråga ifall de prostituerade sig så skulle de inte svara på det sättet och de ser inte heller att de har sålt sig förrän de har tänket med sig. Alltså de har sålt sig för att få skjuts till Göteborg till exempel men man ser det inte, - Jag fick ju inte betalt. Men man fick något annat, oftast är det så."

Annika, behandlingsassistent på HVB

⁶¹ Lewin, B. (red.) (1998) "Sex i Sverige – om sexuallivet i Sverige 1996"

Ytterst få av de ungdomar vars berättelser informanterna delgivit oss har befunnit sig på kända prostitutionsarenor. Järvinen menar att sexsäljarens självupplevda status i könshandeln präglas av den traditionella synen på prostitution. Ju mindre kundkontakterna liknar den traditionella prostitutionen desto mindre troligt är det att personen själv definierar sig som prostituerad.⁶²

Alla våra informanter hade inledningsvis uppgivit att de hade erfarenhet av att möta ungdomar som någon gång hade sålt eller bytt sexuella tjänster. För vissa informanter rörde det sig om enstaka personer, för andra var det relativt vanligt bland de ungdomar man jobbar med. Många informanter berättade också att det inte sällan förekom att man hade starka misstankar om att en viss ungdom hade haft eller hade sex mot någon form av ersättning utan att man nödvändigtvis fick det bekräftat.

”Jag tror att det är många av våra ungdomar som har de här erfarenheterna. Men det jag stöter på det kanske bara handlar om två, tre stycken per år, där man pratar om det.”

Lena, kurator på gymnasieskola

De misstankar informanterna hade rörde sig främst om tjejer och grundade sig t.ex. på sexuellt utmanande beteende, att tjejerna hade mycket pengar och fina saker utan förklaring om vad de fått dem ifrån eller en generellt sett mycket utsatt livssituation.

4.3.3 Sexualitet, kön och sexuella tjänster

Våra informanter har i störst utsträckning mött tjejer med erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster. I vårt kvantitativa material är antalet killar som uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster något fler än antalet tjejer. I de enkätstudier som genomförts i normalpopulation är det så mycket som 1,5-3 gånger vanligare att killar uppger att de har sådana erfarenheter i jämförelse med tjejer. När vi frågade våra informanter om de någon gång mött unga killar med erfarenhet av byte eller försäljning av sexuella tjänster fick vi ytterst få jakande svar. Tidigare forskning visar att de finns men för de allra flesta av våra informanter är de osynliga. Vad beror det på?

”Könshandeln återspeglar en tendens i samhället att betrakta kvinnokroppen som en handelsvara. Kvinnokroppen är i dagens samhälle starkt kommersialiserad, den används i högre grad än manskroppen, i reklam och annan marknadsföring. Kvinnokroppens status som handelsvara, ett fenomen som kan köpas, användas och utbytas, utgör den naturliga bakgrunden för en regelrätt könshandel.”⁶³

Sverige har en prostitutionspolicy i vilken man betraktar prostitution som ett strukturellt problem. Prostitution ses som en del av mäns våld mot kvinnor, en del av könsmaktsordningen.⁶⁴ Citatet ovan är taget från Margareta Järvinens undersökning om prostitution i Helsingfors och speglar en feministisk syn på prostitution,

⁶² Järvinen, M (1990) ”Prostitution i Helsingfors”

⁶³ Järvinen (1990) s. 16

⁶⁴ Kvinnofrid 1997/98:55

den syn som ligger till grund för den svenska prostitutionspolicyn. Prostitution och dess gråzonsfenomen kommer många gånger att ses som ett könsspecifikt fenomen. Prostitutionen blir könsbestämd, det vill säga vi känner bara igen det som prostitution när det är en man som köper och en kvinna som säljer. Med en medvetenhet om (eller prägling av) rådande könsmaktsordning har de flesta av våra informanter ögonen öppna för unga tjejers utsatthet. Men hur påverkar det synen på dem som vid en första anblick tycks falla utanför denna förståelse för prostitutionens grunder, de unga killar som säljer eller byter sexuella tjänster? Våra informanter delade med sig av sina tankar kring detta.

Det finns en historisk skillnad i syn på kvinnors respektive män sexualitet.⁶⁵ En del av denna skillnad handlar om respektabilitet. Att bli respekterad är viktigt för såväl män som kvinnor, men i kvinnors fall är respektabiliteten knuten till sexualiteten på ett sätt som den inte är för män.⁶⁶ En ung tjej med äldre pojkvän, många sexualpartners eller tidig sexualdebut blir ofta föremål för vuxnas oro. En ung kille med liknande beteende ses sällan som något att oroa sig över. Den dubbelmoral som leder till att unga killar som bejakar sin sexualitet ses som erövrare medan tjejer ses som problematiska och i värsta fall som "horor" bottnar i en polariserad syn på mäns respektive kvinnors sexualitet. Detta är något som uttrycks både direkt och indirekt i våra intervjuer.

"Jag brukar väcka frågan, alltså vara särskilt noga med att väcka frågan när det gäller killar för jag tycker att ofta så pratar man så himla mycket om sexualitet med tjejer men så glömmar man bort killar som knullar runt, dom är players och de är jättehäftiga liksom. Jag tycker att det är viktigt att ta upp det med dom också. Det behöver man aldrig tänka på med tjejer för det kommer liksom alltid upp i något sammanhang, det sitter liksom i den här arsenalen med frågor som man tar fram när man pratar, men med killar så får man tänka på att man ska fråga om det."

Karin, fältarbetare på fältgrupp

Samtidigt som synen på killars och tjejers sexualitet som vitt skilda fenomen allt mer fått ge vika för en syn som visar på ambivalenser, motstridigheter och gemensamma drag så finns det många områden som präglas av bibehållandet av en traditionell könsordning. Järvinen menar att genom att definiera unga tjejers beteende som prostitution och tjejerna själva som prostituerade har samhället avvärjat dem, kategoriserat dem och tolkat deras beteende.⁶⁷ Prostitutionsrollen är till skillnad från kvinnlig kriminalitet eller kvinnligt drogmissbruk en roll som samhället förstår sig på. Prostitution är "kvinnans äldsta yrke", alltså inget hot mot samhällsordningen. Bilden av "horan" är för de allra flesta bilden av en kvinna.

⁶⁵ Laqueur, T. (1994) "Om könens uppkomst – hur kroppen blev kvinnlig och manlig"

⁶⁶ Skeggs, B. (1999) "Att bli respektabel"

⁶⁷ Järvinen (1990)

”Ja, och jag såg det ju i väntrummet, det var ju tydligt: höga stövlar, höga klackar på skorna. Hon var liksom, hon gick på ett särskilt sätt tyckte jag enligt min förutfattade mening och hon var väldigt blond och väldigt sminkad och så... Jag var liksom så tagen av henne. Hon såg verkligen ut som bilden man har av en kvinna som säljer sexuella tjänster. Hon utmärkte sig i väntrummet.”

Ann-Britt, barnmorska på ungdomsmottagning

Schablonbilden av den kvinnliga sexsäljaren reproduceras gång på gång och lagras i det ”kollektiva minnet”. Kvinnan som säljer sex blir en stereotyp. Motsvarande bild för en kille finns den i vårt medvetande?

”Vi är ganska duktiga på att föra resonemang när det kommer till tjejerna men skitdåliga när det kommer till killarna. Om inte annat så måste vi ha lika många förövare om inte fler hos oss för det är ju någon som har utsatt alla våra flickor.(...) Det finns så mycket skam i det här, men jag kan mycket väl tänka mig att dom svarar i dolda enkäter. Dom har ju ett jättebehov av att prata, dom har inga utrymmen någonstans. Det finns ju några verksamheter som jobbar med förövarna och förövarna är ju själva offer. Det tror jag är den tydligaste kopplingen vi ser hos grabbarna, att de själva blir förövare.”

Ulrika, chef på HVB

Jämförelser mellan kvantitativt och kvalitativt material visar på att killar som säljer och byter sexuella tjänster många gånger blir osynliga. Hammarén & Johansson diskuterar i sin, *Könsordning eller könsoordning?*, hur man vid läsning av undersökningar rörande unga och sexualitet ofta möter en relativt könspolariserad verklighet. Unga män skildras som aktiva med en tendens till sexism och unga kvinnor skildras som passiva och sexuellt förfördelade.⁶⁸ Denna polariserade syn ligger till grund för ett osynliggörande av unga män med erfarenhet av sexsäljande. Svedin & Priebe ser en tydlig samvariation mellan sexsäljande och förövarbeteende, speciellt när det gäller killar. 27,0 procent av killarna som hade sålt sex hade utfört penetrerande övergrepp medan motsvarande siffra för killarna som inte hade sålt sex var 4,1 procent.⁶⁹ Den sexsäljande killen med förövarbeteende ses *endast* som förövare eftersom förövarrollen ligger i linje med en traditionell syn på den aktiva ”manliga” sexualiteten. Sexsäljande förknippas däremot ofta, bland våra informanter, med passivitet och utsatthet. En kille som säljer sex förväntas därmed vara passiv, utsatt och inåtvänd. Föreställningar om vad det är för någon typ av kille som säljer sex kommer på så sätt att fungera som ett hinder i vägen för att se killarna som inte faller inom ramen för informantens förförståelse.

⁶⁸ Hammarén & Johansson (2002)

⁶⁹ Svedin & Priebe (2004)

”Killar som säljer? Jag har aldrig varit med om det (att möta killar med sådana erfarenheter). Förutom den pojken som vi misstänkte, som jag pratade om tidigare. Det kan ju vara såhär att de pojkar som traditionellt sett placeras är väldigt utagerande, kriminella, drogande killar. De killar som säljer sig, som prostituerar sig är mer inåtvända, självdestruktiva. De killarna blir sällan placerade. Och de killarna får väldigt sällan hjälp, de syns inte. De är också väldigt svårbehandlade (...) så det kan nog vara så att vi inte ser dom, de är osynliga.”

Helena, chef på HVB

Könsspecifika föreställningar om prostitution och olika syn på unga tjejers respektive unga killars sexualitet har sannolikt påverkat både hur ungdomarna i enkäten och våra informanter svarat. Dels betyder inte de yrkesverksammas större erfarenhet av att tala med unga tjejer som har sålt eller bytt sexuella tjänster att de inte även har mött unga killar med dessa erfarenheter, snarare att dessa killar inte har uppmärksamats. Dels skulle man kunna tolka det faktum att färre tjejer än killar i enkäten svarar att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster som ett resultat av att byte och försäljning av sexuella tjänster för tjejerna är starkt förknippad med könsbundna stigman som hora och slampa. En annan möjlig tolkning till varför färre tjejer uppgivit att de tagit emot ersättning för sexuell tjänst skulle kunna vara att göra med att unga tjejer i högre grad ser sig som besittande ett sexuellt kapital. Det vill säga att: vad killarna som besvarar enkäten definierar som byte eller försäljning av sexuella tjänster, inte nödvändigtvis ses som ett byte eller försäljning av sexuell tjänst bland unga tjejer. Detta eftersom de har internaliserat den sexism som går ut på att kvinnan besitter ett sexuellt kapital som kan användas för att uppnå materiella fördelar. Bytet eller försäljningen kan därmed komma att normaliseras.

4.3.4 Sammanfattning

Omfattning

Det här kapitlet har berört i vilken omfattning ungdomar uppger att de säljer eller byter sexuella tjänster. Av de 876 ungdomar som ingår i vår enkätstudie svarar 80 personer att de någon gång utfört sexuella handlingar mot någon form av ersättning. Detta motsvarar 9,1 procent av samtliga respondenter. Av dem är 43 killar (det vill säga 11,4 procent av samtliga killar) och 37 tjejer (det vill säga 7,4 procent av samtliga tjejer). I jämförelse med tidigare nordiska undersökningar med en prevalens på omkring 1 procent är det i vårt material en större grupp ungdomar som uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster.⁷⁰ Detta kan förklaras med att vår studie inte genomförts i en normalpopulation. Vi har med all sannolikhet en överrepresentation av ungdomar med erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster bland våra respondenter.

I enkätstudien har det varit upp till ungdomarna själva att definiera de erfarenheter de har som försäljning eller byte av sexuella tjänster. I intervjustudien är det de

⁷⁰ Svedin & Priebe (2004), Hegna & Pedersen (2002)

yrkesverksammas definitioner och tolkningar av ungdomars erfarenheter som vi tar del av. Då blir det intressant att titta på hur man definierar byte och försäljning av sexuella tjänster. Vår definition av försäljning och byte av sexuella tjänster är ett användande av sin sexualitet som ett medel för att få något som inte handlar om sexuell tillfredsställelse. Oavsett om det handlar om kontant betalning, droger, saker, social acceptans eller vuxenkontakt. Alla våra informanter hade inledningsvis uppgett att de hade erfarenhet av att möta ungdomar som någon gång hade sålt eller bytt sexuella tjänster. För vissa informanter rörde det sig om enstaka personer, för andra var det relativt vanligt bland de ungdomar man jobbar med. De allra flesta av informanterna beskriver bytesförhållanden och otydliga transaktioner som det vanligast förekommande bland de ungdomar de möter. Få talar om ungdomarnas erfarenheter som prostitution. I enkäten används inte begreppet prostitution utan frågan som ungdomarna besvarat är formulerad som erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster. Våra informanter betonar vikten av att uttrycka sig på ett sätt som de unga kan relatera till när det gäller att närma sig frågan om gråzonsprostitution. Vilket sätt man formulerar frågan på kan ha avgörande betydelse för vilket svar man får. Informanterna betonar också att frågor där man lägger vikten vid erfarenhet av att ta emot *ersättningen* oftare leder till jakande svar än frågor som lägger vikten vid att utföra den *sexuella tjänsten*. Huruvida ungdomar uppger att de har erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster tycks enligt våra informanter till stor del bero på om och hur den yrkesverksamme ställer frågan.

Könsaspekter på försäljning och byte av sexuella tjänster

Våra informanter har i störst utsträckning erfarenhet av att möta tjejer med erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster. I vårt kvantitativa material är antalet killar som uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster något fler än antalet tjejer (11, 4 procent av samtliga killar och 7,4 procent av samtliga tjejer uppger att de har sådana erfarenheter). I de enkätstudier som genomförts i normalpopulation är det så mycket som 1,5-3 gånger vanligare att killar uppger att de har sådana erfarenheter i jämförelse med tjejer. När vi frågade våra informanter om de någon gång mött unga killar med erfarenhet av byte eller försäljning av sexuella tjänster fick vi ytterst få jakande svar. Detta kan bero på att killar många gånger blir osynliggjorda med en könsspecifik syn på prostitution. En polariserad syn på mäns och kvinnors sexualitet där unga män skildras som aktiva och unga kvinnor som passiva ligger till grund för ett osynliggörande av unga män med erfarenhet av sexsäljande. Unga tjejers byte eller försäljning av sexuella tjänster kommer däremot oftare att uppmärksammas. En ung tjej med äldre pojkvän, många sexualpartners eller tidig sexualdebut blir ofta föremål för vuxnas oro. Den dubbelmoral som leder till att unga killar ses som erövrare medan tjejer ses som problematiska och i värsta fall som "horor" leder till att unga tjejers byte och försäljning av sexuella tjänster i högre grad än unga killars uppmärksammas. Syn på kvinnors sexualitet som ett sexuell kapital, det vill säga något som man kan använda sig av för att uppnå materiella fördelar, kan också delvis förklara varför unga tjejers byte eller försäljning av sexuella tjänster normaliserats.

I vad består bytet?

Den vanligaste ersättningen för sexuella tjänster bland såväl de killar som de tjejer som ingår i enkätundersökningen är pengar. Näst vanligast ersättning är alkohol och droger för tjejerna och alkohol och droger samt aktiviteter för killarna. Både tje-

jerna och killarna har tagit emot ersättning för en mängd olika sexuella handlingar. Mer eller mindre alla sexuella handlingar, utom samlag, uppges i större utsträckning ha utförts av killarna. Killarna uppger i mycket högre grad än tjejerna att de har visat sitt könsorgan, haft analsex samt blivit fotograferade eller filmade i sexuella situationer mot ersättning.

Debutålder och arena

Första gången de fick ersättning för sexuell tjänst var ungdomarna omkring 16,5 år (medelålder). De ungdomar som informanterna talar om är ungdomar upp till 21 år gamla. Ytterst få av de ungdomar vars berättelser informanterna delgivit oss har befunnit sig på kända prostitutionsarenor. Det allra vanligaste sättet att komma i kontakt med den som gav ersättning för både tjejerna och killarna som besvarat enkäten var "på Internet". På andra plats för tjejerna kom "genom kompisar" följt av "på krogen". För killarna kom "på krogen" på andra plats följt av "genom kompisar". Oavsett om man fått kontakt via Internet eller via kompisar tyder det på att dessa ungdomar befinner sig i sammanhang där det framstår som ett möjligt alternativ att sälja sexuella tjänster. Många av informanterna talar om en glidning in i försäljning av sexuella tjänster. Denna glidning sker i form av en normaliseringsprocess som har en inverkan på självbilden och förhållandet till den egna sexualiteten. Att befinna sig i en miljö där försäljning av sexuella tjänster framstår som ett möjligt alternativ är en förutsättning för att denna normaliseringsprocess ska komma till stånd.

Vem har givit ersättning?

Det vanligast förekommande bland både tjejerna och killarna var att den som hade givit ersättning för den sexuella tjänsten är en man, cirka en tredjedel av killarna som svarat på frågan uppger dock att de fått ersättning av kvinnor. Gällande ålder på den som givit ersättning är det vanligast förekommande bland både tjejerna och killarna att personen i fråga var mellan 25-35 år.

Etablerat sexsäljande eller gråzonsprostitution?

Majoriteten av ungdomarna i undersökningsgruppen uppger att de har sålt sex 2-5 gånger eller fler än fem gånger. Drygt 90 procent av killarna svarar att de kan eller kanske kan tänka sig att ta emot ersättning för sexuella tjänster i framtiden medan motsvarande siffra bland flickorna hamnar på drygt 65 procent. De ungdomar som våra informanter har mött har oftast befunnit sig i någon form av gråzonsprostitution.

4.4 Faktorer som kan ha betydelse för inträdet i försäljning eller byte av sexuella tjänster

I detta kapitel ska vi titta på vad som kännetecknar och särskiljer gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att sälja och byta sexuella tjänster från gruppen som saknar eller inte har uppgivit att de har dessa erfarenheter. Kapitlet inleds med resultat från vår enkätstudie. Här tas frågor rörande livsstil, sexualitet och sexuella övergrepp upp. Efter detta presenteras våra informanternas tankar kring faktorer som kan ha betydelse för inträde i byte eller försäljning av sexuella tjänster. Vi tar här bland annat upp riskfaktorer och familjebakgrund, självkänsla och tillhörighet samt självskadebeteende och ångestreducering.

4.4.1 Livsstil

Vi börjar med att redovisa resultaten från de frågor i enkäten som rör olika livsstilsvariabler. De livsstilsvariabler vi ställt frågor kring rör alkoholvanor, regelbrott, psykisk hälsa samt hur det sociala nätverket kring ungdomen ser ut.

Alkoholvanor

Hur ser ungdomarnas alkoholvanor ut?

Tabell 5. Hur ofta dricker du alkohol?

Hur ofta dricker du alkohol?	Tjejer		p=*	Killar		p= *
	Ej sålt sex N=459	Sålt sex N=36		Ej sålt sex N= 334	Sålt sex N=42	
	%	%		%	%	
Jag dricker inte alkohol	7,6	5,6		7,8	2,4	
Färre än 5 gånger under det gångna året	15,5	22,2		15,9	16,7	
Ungefär en gång i månaden	39,2	22,2		36,2	21,4	
Ungefär en gång i veckan	30,1	38,9		32,0	33,3	
2-4 gånger i veckan	7,6	11,1		8,1	26,2	
Totalt	100,0	100,0	,283	100,0	100,0	,003
* Chi2						

Majoriteten av de svarande uppger att de dricker alkohol. Av dem som uppger att de inte dricker alkohol är andelen killar och tjejer i jämförelsegruppen högre än i undersökningsgruppen. Gruppen ungdomar som svarat att de tagit emot ersättning för sexuella handlingar uppger en mer frekvent alkoholkonsumtion än gruppen ungdomar utan dessa erfarenheter. Den högsta alkoholkonsumtionen anges av killarna i undersökningsgruppen, där en dryg fjärdedel av de svarande anger att de dricker alkohol mer än två gånger i veckan. Skillnaden mellan grupperna är, i killarnas fall, statistiskt säkerställd.

Regelbrott

Ungdomarna fick besvara ett antal frågor om regelbrott i skola och samhälle.

Tabell 6. Har du gjort något av nedanstående?

Har du gjort något av nedanstående?	Tjejer		p= *	Killar		p= *
	Ej sålt sex N=461	Sålt sex N=37		Ej sålt sex N= 335	Sålt sex N=43	
	%	%		%	%	
...stulit något till ett värde av mer än tusen kronor?	9,5	37,8	,000	17,3	44,2	,000
...brutit dig in någonstans för att stjäla något?	5,6	32,4	,000	18,8	34,9	,014
...blivit inkallad till rektorn för att du gjort något dumt?	29,3	45,9	,034	43,0	62,8	,014
...smitit från betalningen på bussen, tåget eller liknande?	43,6	83,8	,000	60,0	65,1	,518
...skolkat från skolan?	90,2	97,3	,154	86,6	97,7	,036
...varit borta en hel natt utan att dina föräldrar visste var?	50,3	67,6	,043	54,9	76,7	,006
...stulit en bil, motorcykel eller en moped?	3,9	24,3	,000	14,0	23,3	,111
...köpt en sexuell tjänst?	0,7	8,1	,000	3,9	11,6	,025
...haft en våldsam uppgörelse med lärare?	10,2	32,4	,000	11,3	25,6	,009
...använt hasch eller marijuana?	22,6	59,5	,000	23,9	53,5	,000
...använt något av kokain, heroin, amfetamin, ecstasy eller GHB?	10,4	45,9	,000	10,4	41,9	,000
* Chi2						

Vi ser en överrepresentation av självrapportade regelbrott hos de ungdomar som uppgivit att de tagit emot ersättning för sexuella handlingar. Denna skillnad är speciellt framträdande bland tjejerna, som i mycket högre grad uppger att de brutit mot regler i skola och samhälle än tjejerna i jämförelsegruppen.

De vanligaste regelbrotten bland ungdomarna i både undersöknings- och jämförelsegrupp är att ha skolkat och att ha smitit från betalning på buss eller liknande,

vilket en majoritet av både killarna och tjejerna har gjort. Vad gäller de grövre regelbrotten som till exempel stöld av en bil, motorcykel eller moped, inbrott, köp av sexuella tjänster, användande av kokain, heroin, amfetamin, ecstasy eller GHB finns det en tydlig skillnad mellan undersöknings- och jämförelsegrupp, undersökningsgruppen uppger i högre grad att de utfört dessa regelbrott, detta gäller för båda könen. Dessa skillnader är statistiskt säkerställda.

Psykisk hälsa

Våra respondenter ombads besvara åtta frågor om hur man upplever sin aktuella situation gällande sömnsvårigheter, bekymmer, problem och så vidare (frågorna rör veckan som gått). Man kan på denna fråga ange ett eller flera svarsalternativ.

Tabell 7. Har du under veckan som gått...

Har du under veckan som gått...?	Tjejer		p=*	Killar		p=*
	Ej sålt sex N=461	Sålt sex N= 37		Ej sålt sex N= 335	Sålt sex N=43	
	%	%		%	%	
...känt att allting är slitigt?	55,1	56,8	,845	44,8	62,8	,026
...haft sömnproblem?	53,8	78,4	,004	45,4	60,5	,062
...känt dig olycklig eller nere?	67,9	78,4	,186	51,6	58,1	,422
...känt hopplöshet med tanke på framtiden?	50,3	73,0	,008	40,3	53,5	,099
...känt dig stel eller spänd?	51,0	62,2	,190	40,6	51,2	,186
...haft ont i magen?	56,6	59,5	,737	32,2	48,8	,031
...haft ont i huvudet?	71,8	67,6	,583	49,3	55,8	,418
...bekymrat dig mycket för saker och ting?	74,4	78,4	,593	63,3	72,1	,256
*Chi2						

Som framgår av tabellen är siffrorna höga i såväl undersökningsgrupp som jämförelsegrupp. Ungdomarna uppger genomgående att de mår psykiskt dåligt. Tjejerna uppger i högre grad än killarna att de har haft bekymmer och problem under veckan som gått.

Vi ser även här skillnader mellan undersökningsgrupp och jämförelsegrupp. Statistiskt säkerställda skillnader ser vi vad gäller sömnproblem och känsla av hopplöshet med tanke på framtiden rörande tjejerna och vad gäller att känna att allt är slitigt och att ha ont i magen rörande killarna.

Socialt nätverk/någon att prata med

Hur ser situationen ut runtomkring våra respondenter? Har man någon eller några i sin närhet man kan tala med? Här kan man ange fler än ett svarsalternativ.

Tabell 8. Tänk dig att du hade ett personligt problem och kände dig utanför, orolig eller ledsen. Vem/ vilka skulle du gå till för att prata med och söka hjälp hos?

Tänk dig att du hade ett personligt problem och kände dig utanför och ledsen. Vem/vilka skulle du gå till för att prata med och söka hjälp hos?	Tjejer		p=*	Killar		p=*
	Ej sålt sex N=461	Sålt sex N= 37		Ej sålt sex N= 335	Sålt sex N=43	
	%	%		%	%	
Ingen	16,3	29,7	,037	22,7	27,9	,446
Mamma	54,2	29,7	,004	38,2	32,6	,471
Pappa	19,3	10,8	,202	18,5	14,0	,464
Syskon	26,9	27,0	,986	23,3	14,0	,166
Vän(ner)	75,9	70,3	,442	64,2	53,5	,172
Pojkvän/flickvän	65,3	64,9	,958	48,1	55,8	,338
Släktingar	8,7	16,2	,128	8,1	2,3	,176
Vuxna i bekantskapskretsen	10,2	8,1	,684	12,8	14,0	,837
Lärare	5,2	0,0	,155	4,2	2,3	,558
Elevvårdspersonal (sköterska, kurator, psykolog)	15,2	18,9	,545	8,4	7,0	,756
Ungdomsmottagningen	16,1	10,8	,399	4,8	4,7	,971
Socialtjänsten	2,8	8,1	,079	1,8	0,0	,376
Annan	7,8	16,2	,077	11,0	16,3	,314
*Chi2						

Som framgår i tabellen uppger tjejerna i undersökningsgruppen nästan dubbelt så ofta att de inte skulle prata med någon om de hade problem eller kände sig ledsna. Här är skillnaden mellan grupperna statistiskt säkerställd. Vanligast i såväl undersöknings- som jämförelsegrupp är att man uppger att man skulle vända sig till sina vänner om man behövde prata med någon. Därefter svarar ungdomarna att de skulle vända sig till sin pojkvän/flickvän, vilket är i stort sett lika vanligt bland båda grupperna. Bland tjejerna i jämförelsegruppen är det tredje vanligaste svarsalternativet att tala med sin mamma, drygt 50 procent uppger detta. Motsvarande siffra för tje-

jerna i undersökningsgruppen är cirka 30 procent. Skillnaden mellan grupperna är statistiskt säkerställd även här. På övriga svarsalternativ svarar tjejerna relativt samstämmigt. Tjejerna i undersökningsgruppen anger dock alternativen "Socialtjänst" och "Annan" i högre grad än jämförelsegruppens tjejer. Bland killarna ser vi inga statistiskt säkerställda skillnader mellan grupperna. Ungefär en fjärdedel av killarna i båda grupperna uppger att de inte skulle tala med någon om de hade problem eller var ledsna. Vanligaste svarsalternativet var bland killarna i jämförelsegruppen att man skulle vända sig till sin pojkvän/flickvän, tätt följt av vänner som mer än hälften av killarna i jämförelsegruppen anger som alternativ. För killarna i undersökningsgruppen var alternativet vänner vanligast och därefter pojkvän/flickvän.

Kommentar

I detta kapitel har vi undersökt huruvida vi kan skönja några mönster i ungdomarnas livssituation (livssituationen illustreras här genom frågor om alkoholvanor, psykisk hälsa, regelbrott och socialt nätverk). I likhet med Svedin & Priebe's studie framträder det tydligt att de ungdomar med erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster som har besvarat vår enkätundersökning särskiljer sig från gruppen ungdomar som inte har dessa erfarenheter. Ungdomarna i undersökningsgruppen dricker alkohol mer frekvent, har testat droger och utfört regelbrott i högre grad. De mår utöver detta psykiskt sämre och har ett något svagare socialt nätverk.

Samtliga ungdomar som har besvarat vår enkät (det vill säga både undersökningsgrupp och jämförelsegrupp) tycks överlag dels må sämre och dels ha ett mer utagerande och gränsöverskridande beteende än ungdomar i studier som har genomförts i normalpopulation. Nedan följer några exempel på det.

Ungdomarna i vår studie uppger genomgående att de dricker alkohol mer frekvent än i Svedin & Priebe's studie och en studie genomförd av Centralförbundet för Alkohol och Narkotikaupplysning (CAN) (representativ enkätundersökning genomförd bland ungdomar i åk 2 på gymnasiet).⁷¹ Ungdomarna anger även i högre grad än i Svedin & Priebe's studie att de begått någon typ av regelbrott. Detta gäller både tjejer och killar och nästan alla regelbrott vi ställer frågor kring. På vissa variabler är siffrorna dock relativt överensstämmande mellan de båda studierna som till exempel i vilken utsträckning man smitit från betalning på bussen, samt användandet av hasch/marijuana. Jämfört med CANs studie anger emellertid de svarande i båda studierna i högre grad att de använt hasch/marijuana, och i allra högst grad i föreliggande studie.⁷² BRÅ-rapporten "*Ungdomar och brott åren 1995-2005*" är baserad på en representativ enkätundersökning gjord bland ungdomar i nionde klass. Det finns en stor diskrepans när det gäller användandet av droger mellan vår studie och BRÅs. Ungdomarna i vår undersökning uppger i mycket högre grad att man prövat hasch/marijuana och andra droger än i BRÅ-rapporten. I SOU-rapporten "*Ungdomar, stress och psykisk ohälsa – analyser och förslag till åtgärder*" från 2006 ser man att den psykiska ohälsan ökar i Sverige, framför allt bland unga i åldrarna 16-24 år och då speciellt bland kvinnor, där 30 procent uppger att de hade besvär av ångslan, oro eller ångest.⁷³ Motsvarande siffror i vår studie hamnar på mellan 50 och 80 procent.

⁷¹ Fender, E. & Hvitfeldt, T. (2007) "*Skolelevers drogvanor 2007*"

⁷² Fender & Hvitfeldt (2007)

⁷³ SOU 2006:77 (2006)

De ungdomar som besvarat vår enkät (undersökningsgrupp och jämförelsegrupp) har en livssituation som på flera områden skiljer sig från den livssituation som ungdomar som ingår i representativa enkätundersökningar uppger ha. En del av förklaring till diskrepansen mellan vårt resultat och tidigare undersökningar skulle kunna vara att ungdomarna i vår studie har en något högre medelålder (cirka 20 år jämfört med CANs studie: åk 2 på gymnasiet, Svedin & Priebs studie: 18,5 år och BRÅs studie: årskurs 9 på högstadiet). Till störst del handlar det dock antagligen om vårt ickerepresentativa urval, ungdomar med riskbeteende och social problematik är överrepresenterade i vårt material.

4.4.2 Egen sexualitet

Skiljer sig ungdomarna i undersökningsgruppen från jämförelsegruppen även när det kommer till sexuella erfarenheter? Vi har i enkäten ställt frågor om; ålder för första samlaget, antal samlagspartners, erfarenhet av olika sexuella handlingar, sexuell läggning, porrkonsumtion samt användandet av preventivmedel vid senaste sexuella kontakten. Resultatet för dessa variabler presenteras nedan.

Ålder för första samlaget

Ungdomarna i undersökningsgruppen har överlag haft en något tidigare samlagsdebut än ungdomarna i jämförelsegruppen. Medelåldern för första samlaget är för tjejerna i jämförelsegruppen 15,3 år, motsvarande ålder för tjejerna i undersökningsgruppen är 14,0 år. När det gäller killarna är medelåldern för första samlaget för jämförelsegruppen 15,8 år och för undersökningsgruppen 14,0 år.

Antal samlagspartners

På frågan ”Hur många personer har du haft samlag med?”, svarar drygt 5 procent av tjejerna och knappt 9 procent av killarna i jämförelsegruppen ”Ingen”, detta alternativ anges inte av någon av ungdomarna i undersökningsgruppen. Drygt 80 procent av tjejerna i undersökningsgruppen uppger att de haft samlag med fler än fem personer, motsvarande siffra bland tjejerna i jämförelsegruppen är knappt 50 procent. Bland killarna i undersökningsgruppen anger 86 procent att de har haft fler än fem samlagspartners jämfört med 48 procent av killarna i jämförelsegruppen. Skillnaderna mellan grupperna är statistiskt säkerställda (tjejer $p=,006$, killar $p=,000$).

Sexuella erfarenheter

Nedan redovisas ungdomarnas sexuella erfarenheter. Respondenterna har själva fått definiera termer som oralsex, analsex och samlag. Det framgår inte om man givit eller tagit emot när det gäller oralsex eller analsex.

Tabell 9. Här kommer några frågor om sexuella erfarenheter som båda var med på av egen fri vilja.

Här kommer några frågor om sexuella erfarenheter som båda var med på av egen fri vilja.	Tjejer		p=*	Killar		p=*
	Ej sålt sex N=458-460	Sålt sex N= 37		Ej sålt sex N= 317-335	Sålt sex N=43	
	%	%		%	%	
Har du någonsin varit förälskad i en kille?	94,3	100,0	,137	27,6	46,5	,011
Har du någonsin varit förälskad i en tjej?	24,0	43,2	,010	86,0	76,7	,111
Har du haft någon pojk-vän?	91,3	97,3	,201	19,4	39,5	,003
Har du haft någon flick-vän?	12,2	21,6	,253	79,9	76,7	,625
Har du någon gång kysst en kille?	96,7	100,0	,264	46,6	72,1	,002
Har du någon gång kysst en tjej?	72,1	86,5	,057	93,1	95,3	,582
Har du någon gång haft smeksex/hånglat med en kille?	95,6	100,0	,194	33,0	53,5	,008
Har du någon gång haft smeksex/hånglat med en tjej?	41,0	64,9	,019	85,3	83,7	,780
Har du någon gång haft oralsex med en kille?	87,4	100,0	,021	31,0	51,2	,009
Har du någon gång haft oralsex med en tjej?	17,0	43,2	,000	72,2	69,8	,738
Har du någon gång haft analsex med en kille?	48,0	70,3	,009	25,6	46,5	,004
Har du någon gång haft analsex med en tjej?	2,8	10,8	,036	38,3	45,2	,389
Har du någon gång haft samlag med en kille?	91,5	100,0	,068	27,1	48,8	,003
Har du någon gång haft samlag med en tjej?	16,6	37,8	,006	73,5	76,7	,648
*Chi2						

Som framgår i tabellen uppger den stora majoriteten av tjejerna i båda grupperna att de har varit förälskade i en kille, haft en pojkvän, kysst en kille, haft smeksex/hånglat med en kille samt haft samlag med en kille. Oralsex med en kille uppger 100 procent av tjejerna i vår undersökningsgrupp att de har haft, jämfört med 87,4 procent av jämförelsegruppen. Denna skillnad mellan grupperna är statistiskt säkerställd. Det är även skillnaden mellan grupperna när det gäller erfarenhet av analsex, där tjejerna i undersökningsgruppen uppger detta i högre grad än i jämförelsegruppen. Ca 43 procent av tjejerna i undersökningsgruppen uppger att de har varit förälskade i en annan tjej, jämfört med 24 procent av tjejerna i jämförelsegruppen. Denna skillnad mellan grupperna är statistiskt säkerställd. Undersökningsgruppens tjejer anger även i högre grad att man haft en flickvän och att man kysst en tjej. Statistiskt säkerställd skillnad mellan grupperna återfinner vi även när det gäller erfarenhet av att ha haft smeksex/hånglat, ha haft oralsex, analsex och samlag med en tjej.

Majoriteten av killarna i båda grupperna uppger att de någon gång varit förälskade i en tjej. En något större del av killarna i jämförelsegruppen uppger att de haft en flickvän jämfört med undersökningsgruppen. Majoriteten av såväl undersökningsgrupp som jämförelsegrupp anger att de kysst, haft smeksex/hånglat, haft oralsex samt haft samlag med en tjej. En något större del av killarna i undersökningsgruppen än i jämförelsegruppen uppger att de haft analsex med en tjej. Här finns inga signifikant säkerställda skillnader mellan de båda grupperna.

Erfarenhet av sex med killar är överlag vanligare bland killarna i undersökningsgruppen än bland killarna i jämförelsegruppen. Skillnaderna mellan grupperna är statistiskt säkerställda för alla svarsalternativ. Cirka hälften av killarna i vår undersökningsgrupp svarar att de varit förälskade i en kille samt att man haft smeksex/hånglat med en kille. Dubbelt så många killar i undersökningsgruppen som i jämförelsegruppen uppger att de har haft en pojkvän. Analsex med en kille rapporteras av en nästan dubbelt så stor del av undersökningsgruppen som av jämförelsegruppen. Närmare hälften av undersökningsgruppens killar, uppger att de haft samlag med en kille, vilket uppges av drygt 27 procent av jämförelsegruppen.

Sexuell läggning

Vi har i tabellen ovan konstaterat att en stor grupp av ungdomarna som besvarat vår enkät har haft sex med personer av samma kön. Att ha erfarenhet av homosexuella handlingar innebär inte att man per automatik definierar sig själv som homo- eller bisexuell. Vi har inte bitt ungdomarna att definiera sig som hetero-, homo- eller bisexuella och kan därför inte svara på hur många av ungdomarna som är gay/straight. Vår fråga om sexuell läggning är formulerad på följande sätt: "Några har förmågan att förälska sig i och/eller vara sexuellt attraherade av personer av motsatt kön och några av personer av samma kön. Var skulle du själv placera dig på en skala över hur starkt attraherad du är av personer av motsatt kön? Var skulle du själv placera dig på en skala över hur starkt attraherad du är av personer av samma kön?" Man kunde på båda frågorna markera sitt svar på en skala från 1-5, där 1 på skalan representerar "Ingen attraktion" och 5 på skalan representerar "Mycket stark attraktion".

Tabell 10. Hur starkt attraherad är du av personer av motsatt kön?

Var skulle du själv placera dig på en skala över hur starkt attraherad du är av personer av <u>motsatt</u> kön? 1 på skalan representerar Ingen attraktion, 5 representerar mycket stark attraktion	Tjejer		p=*	Killar		p=*
	Ej Sält sex N=457	Sält sex N= 37		Ej sält sex N= 332	Sält sex N=42	
	%	%		%	%	
1	8,5	0,0		16,6	26,2	
2	5,3	2,7		8,1	16,7	
3	5,0	5,4		5,1	4,8	
4	10,9	13,5		3,3	2,4	
5	70,2	78,4		66,9	50,0	
Total	100	100	,389	100	100	,153
*Chi2						

En majoritet av tjejerna i båda grupperna uppger mycket stark attraktion till personer av motsatt kön (alternativet 5 på skalan). Framför allt tjejerna i vår undersökningsgrupp där närmare 80 procent anger alternativet 5 på skalan. Ingen av tjejerna i undersökningsgrupp anger alternativet 1 på skalan vilket drygt 8 procent av jämförelsegruppens tjejer gör. På skalans alternativ 2, 3 och 4 ligger tjejerna någorlunda jämt fördelat mellan de båda grupperna. Killarna i jämförelsegruppen placerar sig i högre grad på alternativet 5 när det gäller attraktion av motsatt kön, än undersökningsgruppen. Drygt en fjärdedel av killarna i undersökningsgruppen har placerat sig på alternativet 1, mot cirka 16 procent av killarna i jämförelsegruppen. Även bland killarna har man fördelat sig jämnt på skalans alternativ 3 och 4, dock har dubbelt så många killar i undersökningsgruppen som i jämförelsegruppen valt att ange alternativet 2 på skalan.

Tabell 11. Var skulle du själv placera dig på en skala över hur starkt attraherad är du av personer av samma kön?

Var skulle du själv placera dig på en skala över hur starkt attraherad du är av personer av <u>samma</u> kön? 1 på skalan representerar Ingen attraktion, 5 representerar mycket stark attraktion	Tjejer		p=*	Killar		p=*
	Ej sålt sex N=457	Sålt sex N= 37		Ej sålt sex N= 332	Sålt sex N=42	
	%	%		%	%	
1	38,6	18,9		53,6	41,9	
2	19,7	35,1		10,5	7,0	
3	13,6	18,9		6,2	0,0	
4	8,6	5,4		5,0	4,7	
5	19,5	21,6		24,8	46,5	
Total	100	100	,071	100	100	,030
*Chi2						

Vad gäller attraktion av personer av samma kön anger killarna i både undersöknings- och jämförelsegruppen i högre grad att de är mycket starkt attraherade av personer av samma kön än tjejerna. Av tjejerna väljer man i de båda grupperna alternativ 5 på skalan i nästan lika hög utsträckning. Detta gäller även alternativ 3 och 4. Av killarna anger drygt 40 procent i undersökningsgruppen alternativ 5 på skalan över attraktion till samma kön och drygt 40 procent anger alternativ 1. Man anger således i högre grad svar på skalans ytterligheter. På alternativ 2 och 4 är grupperna relativt jämnt fördelade. Det finns en statistiskt säkerställd skillnad mellan killarna gällande hur man placerar sig på skalan över attraktion till personer av samma kön.

Det är alltså fler av killarna i undersökningsgruppen som uppger att de enbart är attraherade av personer av samma kön, medan det bland tjejerna i undersökningsgruppen är ett större antal personer som uppger att de är starkt attraherade av personer av samma såväl som av motsatt kön.

Sexuell erfarenhet

Respondenterna ombads ta ställning till hur mycket sexuell erfarenhet man anser sig ha jämfört med ungdomar i ens egen ålder.

Tabell 12. Tror du att du har större eller mindre sexuell erfarenhet än de flesta ungdomar i din ålder?

Tror du att du har större eller mindre sexuell erfarenhet än de flesta ungdomar i din ålder?	Tjejer		p= *	Killar		p= *
	Ej sålt sex N=458	Sålt sex N=37		Ej sålt sex N= 335	Sålt sex N=43	
	%	%		%	%	
Mindre erfarenhet	17,9	8,1		24,8	2,3	
Ungefär som de flesta	57,1	35,1		47,5	30,2	
Större erfarenhet	25,1	56,8		27,8	67,4	
Total	100	100	,000	100	100	, 000
*Chi2						

I undersökningsgruppen anger endast tre tjejer (8,1 procent), att de anser sig ha mindre erfarenhet än de flesta ungdomar i deras ålder, i jämförelse med närmare en femtedel av jämförelsegruppen. En större del av tjejerna i jämförelsegruppen än i undersökningsgruppen anser sig ha ungefär lika mycket erfarenhet som de flesta, medan tjejerna i undersökningsgruppen i mycket högre grad uppger att de har större erfarenhet än de flesta ungdomar i deras ålder. När det gäller killarna är det endast 2,3 procent (1 person) i undersökningsgruppen som anger ”Mindre erfarenhet” jämfört med nästan en fjärdedel av killarna i jämförelsegruppen. Även bland killarna anger fler i jämförelsegruppen att man har erfarenheter ungefär som de flesta. Två tredjedelar av killarna i undersökningsgruppen anger att man har större erfarenhet jämfört med en tredjedel av jämförelsegruppens killar. Skillnaden mellan grupperna är statistiskt säkerställd för båda könen.

Porrkonsumtion

Hur svarar respondenterna i vår enkätstudie på frågan om hur ofta man konsumerar porr?

Tabell 13. Hur ofta tittar du på porr?

Hur ofta tittar du på porr?	Tjejer		p=*	Killar		p= *
	Ej sålt sex N=458	Sålt sex N=37		Ej sålt sex N= 335	Sålt sex N=43	
	%	%		%	%	
Tittar inte på porr	31,7	16,2		5,4	4,7	
Har bara tittat en gång	12,4	8,1		1,5	0,0	
Tittar en till ett par gånger om året	33,4	27,0		18,2	4,7	
Tittar någon gång i månaden	17,5	21,6		17,9	18,6	
Tittar någon gang per vecka	4,1	21,6		40,6	41,9	
Tittar i stort sett varje dag	0,9	5,4		16,4	30,2	
Total	100	100	,000	100	100	,111
* Chi2						

Nästan dubbelt så många tjejer i jämförelsegruppen som i undersökningsgruppen uppger att de inte tittar på porr. Vad gäller de övriga svarsalternativen, är fördelningen mellan grupperna relativt jämn. De skiljer sig dock åt något när det gäller det sista svarsalternativet ”Tittar i stort sett varje dag” där 5,4 procent i undersökningsgruppen, angivit detta som svar jämfört med 0,9 procent) i jämförelsegruppen. Skillnaden mellan grupperna är statistiskt säkerställd. Tittar man på killarnas porrkonsumtion ser man att grupperna fördelat sig relativt lika på de olika svarsalternativen. Undantagen alternativet ”Tittar en till ett par gånger om året” där drygt tre gånger så många killar i jämförelsegruppen angivit detta som svar jämfört med undersökningsgruppen samt sista svarsalternativet ”Tittar i stort sett varje dag” där nästan dubbelt så många av killarna i undersökningsgruppen angivit detta som svar.

Preventivmedelsanvändning

Frågan nedan rör preventivmedel vid senaste sexuella kontakt. Här kan man ange fler än ett svarsalternativ.

Tabell 14. Om du har haft sex, använde du/ni något medel vid din senaste sexuella kontakt för att undvika graviditet och/eller könssjukdomar?

Om du har haft sex använde du/ni något medel vid din senaste sexuella kontakt för att undvika graviditet och/eller könssjukdomar?	Tjejer		p=*	Killar		p= *
	Ej sålt sex N=461	Sålt sex N=37		Ej sålt sex N= 335	Sålt sex N=43	
	%	%		%	%	
Nej	24,0	56,8	,000	32,0	53,5	,005
Ja, kondom	29,9	21,6	,395	38,9	34,9	,118
Ja, p-piller	47,3	18,9	,136	29,0	16,2	,512
Vet ej	0	2,7	,830	1,2	9,3	,550
Ja, annat	9,8	10,8	,006	3,2	2,3	,902
*Chi2						

Både killarna och tjejerna i undersökningsgruppen uppger i hög grad att de inte har använt något skydd vid sin senaste sexuella kontakt, här finns det en stor skillnad i förhållande till jämförelsegruppen. De som har använt preventivmedel uppger sig mest frekvent ha använt kondom (killarna) och p-piller (tjejerna). Den största delen av tjejerna i jämförelsegruppen svarar att man har använt p-piller som skydd, närmare 50 procent jämfört med cirka 20 procent av undersökningsgruppen. Det är även vanligare att man uppger p-piller som skydd bland killarna i jämförelsegruppen än i undersökningsgruppen.

Kommentar

Vi kan konstatera att ungdomarna som har erfarenheter av att sälja och byta sexuella tjänster lever ett vad som i tidigare forskning benämnts som ett påtagligt sexualiserat liv. Dessa ungdomar uppger att de har haft en tidig samlagsdebut, många sexpartners, erfarenheter av många olika sexuella handlingar, hög porrkonsumtion och så vidare. Detta mönster ser även Svedin & Priebe i sin undersökningsgrupp.

Tjejerna i jämförelsegrupperna har sitt första samlag vid drygt 15 års ålder. I undersökningsgruppen debuterar man cirka ett år tidigare. Detta ser ungefär likadant ut i killarnas fall. I forskningsöversikten *"Ungdomar och sexualitet"* anges resultat från en rad studier i vilka man bland annat ställt frågan om ungdomars samlagsdebutålder.⁷⁴ Den genomsnittliga åldern för samlagsdebut bland tjejer tycks enligt dessa studier ligga närmare 16 år och för killar närmare 17 år.⁷⁵ Ungdomarna i vår undersökningsgrupp har således debuterat betydligt tidigare än andra ungdomar.

⁷⁴ Forsberg, M. (2006) *"Ungdomar och sexualitet – en forskningsöversikt år 2005"*

⁷⁵ Forsberg (2006)

Vår undersökningsgrupp anger att de haft fler samlagspartners än jämförelsegruppen, detta mönster ser man även i Svedin & Priebe's rapport. I vår studie är dock skillnaderna mellan grupperna något mindre, man anger i både undersöknings- och jämförelsegrupp i högre grad att man har haft fler än fem partners. Undersökningsgrupperna i båda studierna anger också i högre grad än jämförelsegrupperna att man tror sig ha mer sexuell erfarenhet än andra i samma ålder. Detta anges av killarna i högre grad än av tjejerna. Skillnaden mellan jämförelse- och undersökningsgrupp var dock mindre i vår studie. En möjlig förklaring till detta är att våra respondenter är något äldre.

Ungdomarna i undersökningsgruppen uppger i högre grad än jämförelsegruppen att de ofta tittar på porr, skillnaden är mest framträdande vad gäller killarna. 5,4 procent av tjejerna och 30,2 procent av killarna i undersökningsgruppen uppger att de ser på porr i stort sett varje dag. Rogala & Tydén har i en enkätstudie för RFSU ställt frågan om porrkonsumtion till besökande vid RFSU-kliniken.⁷⁶ Två procent av kvinnorna angav att de såg porr ofta mot 16 procent av männen. Vår undersökningsgrupp konsumerar således oftare porr än personerna i ovannämnda enkätundersökning.

Tidigare forskning visar att ungdomar som har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster har ett ökat riskbeteende t.ex. då det gäller användande av droger och andra regelbrott, detta tycks även gälla sexuellt risktagande vad gäller ungdomarna som besvarat vår studie. Med sexuellt risktagande avser vi att man i lägre grad än övriga ungdomar skyddar sig vid sexuella kontakter. Häggström-Nordin redovisar siffror från en enkätundersökning i årskurs 3 på gymnasiet.⁷⁷ I denna enkätundersökning uppger 76 procent av tjejerna att de använt någon form av preventivmedel vid senaste samlaget, motsvarande siffra för killarna är 61 procent. Endast 50 procent av ungdomarna i vår undersökningsgrupp uppgav att de använt någon form av preventivmedel vid sin senaste sexuella kontakt.

Ungdomarna som besvarat vår enkät uppger i hög grad erfarenhet av i stort sett alla sexuella handlingar som tas upp i enkäten. Det mest framträdande resultatet gäller erfarenheter av sex med personer av samma kön. Att en relativt stor grupp ungdomar uppger att de har haft sex med en person av samma kön har troligen delvis att göra med att en del av våra respondenter besvarat vår enkät via Qruiser, ett community för HBT-personer.

I vår såväl som i Svedin & Priebe's studie anger sig undersökningsgruppen i högre grad ha erfarenhet av homosexuella handlingar än jämförelsegruppen. Ungdomarna i vår undersökningsgrupp anger dock i ännu högre grad att de haft sex med en person av samma kön. 43 procent av tjejerna i vår undersökningsgrupp uppger att de har varit förälskad i en tjej, i Svedin & Priebe's studie är motsvarande siffra 1,7 procent. Även på frågorna om man haft oralsex och om man haft samlag med en tjej är skillnaderna mellan våra undersökningsgrupper mycket stora. Vad gäller killarna i vår undersökningsgrupp så uppger 46,5 procent att de har varit förälskade i en kille, detta jämfört med 16,2 procent i Svedin & Priebe's studie. Killarna i vår undersökningsgrupp har generellt sett i mycket högre grad uppgivit att de utfört

⁷⁶ Rogala, C & Tydén, T (2003) "Does pornography influence young women's sexual behavior?"

⁷⁷ Häggström-Nordin, E (2005) "Worlds apart? – sexual behaviour, contraceptive use and pornography consumption among young women and men"

olika sexuella handlingar med en kille jämfört med Svedin & Priebe's studie.

Vi valde att inte ha med en fråga där respondenten ombads att definiera sig själv som homo-, bi- eller heterosexuell. Detta med tanke på att dessa fasta kategorier kan fungera exkluderande för ungdomar som anser att man befinner sig på en rörlig skala mellan dessa begrepp. Att fantisera om att ha sex med eller ha känslor för någon av samma kön behöver inte nödvändigtvis leda till att människor definierar sig som homo- eller bis sexuella. Johansson & Hammarén menar att uppdelningen mellan homo/hetero/bi leder till reduktionism, att begreppen bör ses som idealtypiska och sällan lyckas fånga upp den komplexitet och de nyanser som präglar homo-bi och heterosexuellas erfarenheter.⁷⁸ Vi valde därmed att formulera frågan utifrån svenska RFSLs definition av sexuell läggning. Enligt denna definition innebär homosexualitet förmågan att förälska sig i och/eller vara sexuellt attraherad av någon av samma kön som en själv, bisexualitet innebär förmågan att bli sexuellt attraherad och förälskad i både tjejer och killar och heterosexualitet innebär således förmågan att bli sexuellt attraherad och förälskad i någon av motsatt kön. I tidigare forskning som koncentrerat sig på ungdomars sexuella läggning uttrycks det att mellan 85-95 procent (beroende på undersökning) av ungdomarna i Sverige enbart attraheras av personer av motsatt kön.⁷⁹ Denna siffra förefaller ha minskat med åren, vilket förmodligen påverkats av en öppnare attityd gentemot homosexuella, ökad tolerans och större utrymme för funderingar kring sexuell läggning.⁸⁰

Majoriteten av våra respondenter anger att man är starkt attraherad av personer av motsatt kön, detta är dock vanligare bland tjejerna och framför allt tjejerna i vår undersökningsgrupp (närmare 80 procent). Tjejerna i undersökningsgruppen uppger också i hög grad att de är starkt attraherade av tjejer, detta talar för en bisexuell läggning. Killarna i undersökningsgruppen angav jämförelsevis i högst grad att man var attraherad av personer av samma kön (närmare 50 procent). Detta resultat känns igen från Århusstudien. I denna studie ombads ungdomarna att definiera sig som hetero-, homo- bisexuell (alternativet "vet ej" fanns också med). I denna studie syns en överrepresentation av personer som kategoriserat sig själva som bis sexuella (framför allt bland tjejerna) bland dem som sålt sex jämfört med dem som inte gjort det. Killarna som har sålt sex har i högre grad än andra definierat sig som homosexuella.

4.4.3 Sexuella övergrepp

Under denna rubrik kommer vi att redovisa resultaten från vår enkätstudie gällande de frågor som tar upp erfarenheter av sexuella övergrepp.

Vad har man varit utsatt för?

Den del i enkäten som rörde sexuella övergrepp inleddes med följande text: "Det händer att människor övertalas, pressas eller tvingas till sexuella handlingar som de inte kan värja sig emot. Nu kommer några frågor om sådana situationer." Respondenterna har själva fått definiera svarsalternativens betydelse. Att ha varit utsatt för ett samlag mot sin vilja kan innebära såväl vaginalt som analt och att ha haft oralsex kan innebära både att man utfört det åt någon mot sin vilja eller att någon haft oralsex med en själv mot ens vilja.

⁷⁸ Johansson & Hammarén (2002)

⁷⁹ Forsberg, M. (2000) "Ungdomar och sexualitet – en kunskapsöversikt år 2000"

⁸⁰ Johansson & Hammarén (2002)

Tabell 15. Har du varit utsatt för något av följande mot din vilja?

Har du varit utsatt för något av följande mot din vilja?	Tjejer		P=*	Killar		p=*
	Ej sålt sex N=304	Sålt sex N=32		Ej sålt sex N= 130	Sålt sex N=31	
	%	%		%	%	
Någon har blottat sig för dig	21,1	43,8	,004	16,2	45,2	,000
Någon har kladdat eller tafsats på dig	83,2	71,9	,111	53,1	77,4	,014
Du har onanerat åt någon	16,8	56,3	,000	17,7	51,6	,000
Du har haft oralsex	22,7	68,8	,000	14,6	51,6	,000
Du har haft samlag	35,5	84,4	,000	20,8	51,6	,000
Du har haft analsex	10,2	37,5	,000	10,8	29,0	,009
* Chi2						

Ungdomarna i undersökningsgruppen uppger i högre grad att de varit utsatta för sexuella handlingar mot sin vilja, detta gäller såväl tjejerna som killarna. Skillnaderna är statistiskt säkerställda på alla variabler utom en ("Någon har kladdat eller tafsats på dig"). Om man tittar specifikt på övergrepp som varit penetrerande, antingen oralt, analt eller vaginalt är skillnaden mellan undersöknings- och jämförelsegrupp störst bland tjejerna. Dubbelt så många av tjejerna i undersökningsgruppen uppger att de har haft samlag mot sin vilja. Nästan fyra gånger så många har haft analsex mot sin vilja. Den största skillnaden mellan killarna kan vi se bland dem som har haft oralsex mot sin vilja. Här uppger drygt 50 procent av killarna i undersökningsgruppen att de har haft oralsex mot sin vilja jämfört med 14,6 procent av killarna i jämförelsegruppen. Nästan tre gånger så många killar i undersökningsgruppen har haft analsex mot sin vilja och mer än dubbelt så många i samma grupp uppger att de har haft samlag mot sin vilja.

Drygt 90 procent av tjejerna i undersökningsgruppen, svarar att de blivit utsatta för övergrepp vid mer än ett tillfälle jämfört med 62,6 procent av de övriga tjejerna. Bland killarna var fördelningen sådan att drygt 70 procent av undersökningsgruppen uppger att de utsatts mer än en gång, jämfört med 50 procent av de övriga killarna.

Vad har man upplevt som mest obehagligt?

Efter frågan om hur många gånger man varit utsatt för någon sexuell handling mot sin vilja följer frågan: "Om du har angett att du har blivit utsatt för flera saker mot din vilja, vilken händelse har du upplevt som mest obehaglig?"

Sammanlagt 28 tjejer i undersökningsgruppen och 140 tjejer från jämförelsegrup-

pen har svarat. Bland killarna har 15 respektive 25 respondenter angivit ett svar. Det är således ett relativt stort bortfall på denna fritextfråga.

Det som de flesta tjejer i båda grupperna anger som mest obehagligt är "våldtäkt" eller att "ha blivit tvingad till sex" (70 individer). Övriga händelser ungdomarna anger som mest obehagligt är; att man "tvingats onanera åt någon", "blivit tafsad på", "tvingad till oralsex", "någon har blottat sig för en", "tvingad till analsex", "våldtäktsförsök" och "gruppvåldtäkt". Näst vanligast bland tjejerna i undersökningsgruppen är att man angav "tvång till oralsex" som mest obehagligt och jämförelsegruppen angav att "ha blivit tafsad på".

Bland killarna uppger 38 procent att de upplevt tafsning som mest obehagligt, detta alternativ uppges i högst grad av killarna i jämförelsegruppen. Närmare hälften av killarna i undersökningsgruppen har svarat "våldtäkt" eller att ha "blivit tvingade till sex" som mest obehagligt.

Ålder

Efter att ha svarat på vilken händelse man upplevt som mest obehaglig får respondenten ett antal frågor kring denna händelse. Den första frågan rör hur gammal man var då händelsen inträffade.

Respondenten tillfrågas om hur gammal man var då övergreppet inträffade. Medelåldern bland tjejerna är 14,8 år, (standardavvikelse 3,71 år) och bland killarna 15,8 år (standardavvikelse 3,86 år). Det fanns i stort sett ingen skillnad i medelålder bland tjejerna i undersökningsgruppen 14,7 år och jämförelsegruppen, 14,8 år. För killarna är dock skillnaden större mellan de båda grupperna med medelåldrar på 14,4 år i undersökningsgruppen respektive 16,7 år i jämförelsegruppen.

Vem är förövaren?

Ungdomarna i undersökningsgruppen uppger i högre grad att man blivit utsatt av flera personer vid det övergreppstillfälle som angivits som det mest obehagliga. Majoriteten av tjejerna i båda grupperna (drygt 90 procent) uppger att förövaren är en man men två tjejer i undersökningsgruppen och två tjejer i jämförelsegruppen har uppgivit att förövarna varit både man/män och kvinna/kvinnor. I killarnas fall har cirka 60 procent i båda grupperna angivit en man som förövare. Cirka en tredjedel av killarna, även här i båda grupperna, anger att förövaren är kvinna. 7,7 procent av killarna i vår undersökningsgrupp anger att förövarna har varit både man/män och kvinna/kvinnor, mot 4,3 procent av de övriga killarna.

Respondenterna har tillfrågats om åldern på förövaren och här var svarsalternativet i form av fritext. Man blir ombedd att uppskatta om man inte vet eller minns exakt. Medelåldern på den som har utsatt tjejerna (N = 86) är 21,7 år (standardavvikelse 8,16 år), medelåldern på den som har utsatt killarna (N = 67) är 25,4 år (standardavvikelse 10,20 år).

På frågan om man kände förövaren svarar 78,1 procent av tjejerna i undersökningsgruppen ja, jämfört med 61 procent av tjejerna i jämförelsegruppen. Bland killarna som utsatts för övergrepp anger 61,5 procent av undersökningsgruppen och 52,9 procent av jämförelsegruppen att de kände förövaren.

Har man kunnat tala med någon om övergreppet?

På frågan om man kunnat tala med någon om det som hänt svarar 56,3 procent av tjejerna i undersökningsgruppen ja, jämfört med 78,3 procent av tjejerna i jämförelsegruppen. För killarna är förhållandet mellan grupperna i närmaste det omvända och 69,2 procent av killarna i undersökningsgruppen svarar ja på frågan, mot 55,2 procent av killarna i jämförelsegruppen. Skillnaden mellan grupperna är dock endast statistiskt säkerställd då det gäller tjejerna ($p=,006$).

Med vem har man då talat? Bland tjejerna i båda grupperna är det vanligast att man har talat med någon jämnårig vän. Tjejerna i undersökningsgruppen har därefter talat med en vuxen professionell t.ex. lärare, kurator, socialsekreterare, sjuksköterska eller någon annan som arbetar med barn och ungdomar medan tjejerna i jämförelsegruppen har talat med sin mamma. Två tjejer i undersökningsgruppen respektive 20 tjejer i jämförelsegruppen har svarat att övergreppet blev anmält till sociala myndigheter eller polis. Även bland killarna är det i båda grupperna vanligast att man har talat med en jämnårig vän, därefter med en vuxen professionell.

Ersättning i anslutning till övergreppet

Uppger våra svarande att de vid något tillfälle fått någon typ av ersättning i anslutning till övergreppet?

Tabell 16. Händet det vid något tillfälle att du fick någon ersättning av den/de som utsatte dig?

Händet det vid något tillfälle att du fick någon ersättning av den/de som utsatte dig?	Tjejer		p=*	Killar		p=*
	Ej sålt sex N=248	Sålt sex N=31		Ej sålt sex N= 66	Sålt sex N=26	
	%	%		%	%	
Ja	3,2	29,0	,000	6,1	15,4	,153
* Chi2						

Nästan en tredjedel av tjejerna i undersökningsgruppen uppger att de vid något tillfälle fått någon typ av ersättning i anslutning till övergreppet, detta mot drygt tre procent av tjejerna i jämförelsegruppen. Bland killarna i undersökningsgruppen svarar 15,4 procent ja, motsvarande siffra för jämförelsegruppen är 6,1 procent. Skillnaden mellan grupperna är statistiskt säkerställd för tjejerna men inte för killarna.

Den vanligaste ersättningen ungdomarna uppger sig ha fått av förövaren är pengar, alkohol, och/eller droger. (Droger anges i högre grad av tjejerna i vår undersökningsgrupp jämfört med tjejerna i jämförelsegruppen). Det ser relativt lika ut mellan både tjejer och killar. Tjejer anger i något högre grad alkohol som ersättning än killar. Tre tjejer och en kille har angivit att de fått aktiviteter och saker. Svarsalternativet på denna fråga är i form av fri text.

Kommentar

Under avsnittet ”Tidigare forskning” omnämns sexuella övergrepp som något som kan leda till att människor blir disponibla för prostitution. Hedin & Månsson tar i

sin intervjustudie av kvinnors uppbrott från prostitutionen upp sexuella övergrepp som något som påverkat dessa kvinnors självuppfattning på ett sådant sätt att sex-säljandet framstått som möjligt för dem. De nämner även upprepningstvång, att återuppleva övergreppet i form av prostitution, som ett led i en överlevnadsstrategi.⁸¹

Vår undersökningsgrupp har i likhet med Svedin & Priebe varit med om sexuella handlingar mot sin vilja i högre grad än jämförelsegruppen. Ungdomarna i vår studie har dock i högre grad angivit att man utsatts för någon form av övergrepp jämfört med Svedin & Priebe, detta gäller så gott som alla former av övergrepp. Något som skiljer sig betydligt åt mellan studierna är att även ungdomarna i vår jämförelsegrupp anger att de har blivit utsatta för sexuella handlingar mot sin vilja i relativt stor utsträckning. I stort sett alla former av övergrepp anges i betydligt högre grad i vår studie. Svedin & Priebe refererar till sex olika publikationer mellan 1983 och 2001 som har försökt att kartlägga förekomsten av sexuella övergrepp. De kommer fram till att man i de flesta av dessa studier drar slutsatsen att cirka 7-10 procent av svenska kvinnor och cirka 1-3 procent av svenska män utsattas för sexuella övergrepp under uppväxten.⁸² Motsvarande siffror i vår studie är mycket högre. Om man väljer att bara se på övergrepp i form av tvång till samlag så uppger 35,5 procent av tjejerna i jämförelsegruppen kontra 84,4 procent av tjejerna i undersökningsgruppen detta. Motsvarande siffror för killarna är 20,8 procent och 51,6 procent.

Att ungdomar som varit med om sexuella övergrepp är överrepresenterade i vår studie kan även det härledas till vår ickesannolikhetsurval. I SOU-rapporten "*Sexuell exploatering av barn i Sverige*" refererar man till en studie av Edgardh där enkäten nått elever som befunnit sig i skolan såväl som elever som skolkade vid tiden för undersökningen.⁸³ Det framgår av denna jämförelse att de elever som var frånvarande i högre grad hade varit utsatta för övergrepp än de andra, speciellt vad det gällde tjejerna och när det gällde penetrerande övergrepp.

Vi har valt att inte definiera vad ett samlag innebär. Inte heller vad det innebär att ha haft oral- eller analsex, eller huruvida man har givit eller tagit emot. Beträffande gruppen killar som har sex med killar är ordet samlag något problematiskt. Det kan innebära många olika saker. Här har man själv fått definiera den typen av sexuell handling man har utfört mot sin vilja. Vi ser emellertid att killarna i vår undersökningsgrupp anger att de blivit utsatta för samlag mot sin vilja i nästan dubbelt så hög grad som hos Svedin & Priebe. Att ha haft analsex mot sin vilja anges i tre gånger så hög grad av killarna i vår undersökningsgrupp som av den hos Svedin & Priebe. Våra undersökningsgrupper anger i betydligt högre grad att man blivit utsatt för sexuella handlingar mot sin vilja vid fler än ett tillfälle än jämförelsegrupperna, detta framför allt bland flickorna.

Ungdomarna i undersökningsgruppen uppger i högre grad att man fått ersättning i anslutning till övergreppet än ungdomarna i jämförelsegruppen, här finns det en statistiskt säkerställd skillnad vad gäller tjejerna. Detta ligger i linje med Svedin & Priebe som redovisar att 14 av de samtliga 49 ungdomarna (28,6 procent) som svarat att de tagit emot ersättning för sex svarar att de någon gång fått något i anslutning till övergreppet. I vår studie är det 13 individer av sammanlagt 80 (16,3 procent) som uppger detta. Vi valde här att använda oss av ordet ersättning trots att det inte

81 Hedin, UC & Månsson, SA (1998) "*Vägen ut – om kvinnors uppbrott ur prostitution*"

82 Svedin & Priebe (2004)

83 Edgardh, K. (1992) "*Tonåringar, sex och samlevnad*"

handlar om en frivillig transaktion. De erfarenheter som ungdomarna uppger här beskrivs bäst som ett betalt sexuellt utnyttjande/övergrepp.

4.4.5 Unga förövare

Under denna rubrik kommer vi att redovisa resultaten från vår enkätstudie gällande de frågor som tar upp erfarenheter av att själv ha utsatt andra för övergrepp.

Tabell 17. Har du själv övertalat, pressat eller tvingat någon annan till sexuella handlingar?

Har du själv övertalat, pressat eller tvingat någon att göra något av följande?	Tjejer		p=*	Killar		p=*
	Ej sålt sex N= 461 %	Sålt sex N= 37 %		Ej sålt sex N= 335 %	Sålt sex N=43 %	
Du har blottat dig för någon annan	0,7	8,1	,000	3,3	14,0	,001
Du har "kladdat" eller tafsat på någon annan	3,0	13,5	,001	8,1	20,9	,007
Du har övertalat, pressat eller tvingat någon att ta av sig kläderna?	0,9	8,1	,000	4,8	11,6	,065
Du har övertalat, pressat eller tvingat någon annan att onanera åt dig	1,3	5,4	,056	4,2	11,6	,035
Du har övertalat, pressat eller tvingat någon annan till samlag	2,2	13,5	,000	4,8	11,6	,065
Du har övertalat, pressat eller tvingat någon annan till oralsex	1,1	2,7	,385	4,8	14,0	,016
Du har övertalat, pressat eller tvingat någon annan till analsex	0,2	0,0	,777	3,3	9,3	,057
*Chi2						

Ungdomarna i undersökningsgruppen uppger i högre grad än ungdomarna i jämförelsegruppen att de har utsatt andra för övergrepp. Detta gäller i stort sett för alla svarsalternativen. Skillnaderna mellan undersöknings- och jämförelsegrupp är statistiskt säkerställd vad gäller både tjejer och killar under variablerna "blottat dig för någon" och "kladdat eller tafsat på någon". Statistiskt säkerställda skillnader mellan tjejerna återfinns under variablerna "tvingat någon att ta av sig kläderna" och "tvingat någon till samlag". Statistiskt säkerställda skillnader mellan killarna

återfinns under variablerna ”tvingat någon att onanera åt dig” och ”tvingat någon till oralsex”.

Hur gammal var man och den man utsatte?

Medelåldern för samtliga tjejer som angivit att de utsatt någon var 16,1 år (standardavvikelse 4,12 år) och för samtliga killar 16,5 år (standardavvikelse 2,92 år). I vår undersökningsgrupp var medelåldern vid första tillfället då man utsatte någon annan för ett övergrepp, för tjejerna (N=8), 17,3 år jämfört med 15,7 år för de övriga tjejerna (N=23). För killarna i vår undersökningsgrupp (N=10) var medelåldern vid första tillfället man utsatte någon annan för ett övergrepp 15,7 år mot 16,7 år bland killarna i jämförelsegruppen (N=43).

Personen man utsatt för övergrepp var bland tjejerna i undersökningsgruppen några år äldre än en själv (medelålder på 20,1 år, standardavvikelse 3,6 år). När det gäller killarna i undersökningsgruppen var personerna man utsatt generellt sett några år yngre (medelålder 14,9 år, standardavvikelse 2,73 år). Det vanligast angivna bland tjejerna var att man utsatt en kille och bland killarna att man utsatt en tjej.

Hur många gånger har man utsatt någon annan?

På frågan om hur många gånger man utsatt någon annan, anger fem av tjejerna i undersökningsgruppen (62,5 procent) att de utsatt någon för övergrepp fler än två gånger. Bland tjejerna i jämförelsegruppen svarar 14 (56,0 procent) att så är fallet. Av killarna i vår undersökningsgrupp som svarar på denna fråga har sju respondenter (70 procent) angivit att de utsatt någon annan vid fler än två tillfällen. Av killarna i jämförelsegruppen svarar 26 (59,1 procent) att så är fallet.

Kommentar

Sambanden mellan att utsätta andra för övergrepp och att själv någon gång ha blivit utsatt stöds av resultaten i vår studie. Ungdomarna i undersökningsgruppen har i högre grad än ungdomarna i jämförelsegruppen utsatt någon annan för sexuella övergrepp. Det gäller framförallt killarna men detta mönster finns även bland tjejerna. Skillnaden mellan jämförelse- och undersökningsgrupp är mindre markant i vår studie jämfört med Svedin & Priebe där 6,6 procent av ungdomarna i jämförelsegruppen jämfört med 43,3 procent av ungdomarna i undersökningsgruppen uppger att de tvingat någon annan till sexuella handlingar.

Det finns få studier som studerat förövarbeteenden i en normalpopulation av ungdomar.⁸⁴ Ungdomar under 15 år som begår brott registreras inte i Sverige. Under år 2000 var drygt 10 procent av dem som polisanmälades för misstänkt sexualbrott över 15 men under 18 år.⁸⁵ Socialstyrelsen gjorde år 2000 en kartläggning av socialtjänstens kännedom om unga förövare (under 18 år). I kartläggningen konstaterades att kanske endast 10-20 procent av sexualbrott begångna av ungdomar blir kända.⁸⁶ Internationella studier visar att över 50 procent av vuxna sexualbrottslingar har debuterat i sexualbrott i tonåren och att cirka 30 procent av sexualbrottslingarna är under 18 år.⁸⁷

⁸⁴ Svedin & Priebe (2004)

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Socialstyrelsen (2002)

⁸⁷ Glasgow, D (et al.) (1994) ”Evidence, Incidence, Gender and Age in Sexual Abuse of Children Perpetrated by Children”

I boken *"Unga förövare – sexuella övergrepp och behandling"* som handlar om unga killar som förövare av sexuella övergrepp menar författarna att det inte är vilken ungdom som helst som begår ett sexuellt övergrepp.⁸⁸ Ofta rör det sig om killar som är mobbade eller av olika skäl befinner sig utanför kamratgruppen. Cirka hälften av alla unga sexualbrottslingar har blivit fysiskt misshandlade eller försummade av sina föräldrar, alternativt bevittnat våld i hemmet.⁸⁹ Killen befinner sig ofta, vid tiden för övergreppet, i puberteten och den aggressivitet som tidigare kränkningar skapat kan komma att sexualiseras. Kjellgren visar att ungefär en tredjedel av unga manliga förövare själv har varit utsatta för sexuella övergrepp.⁹⁰ Att vara sexuellt utnyttjad kan ses som en riskfaktor för att begå sexuella övergrepp men bara som en faktor av många. Här konstaterar vi att samma riskfaktorer som omnämns för att hamna i försäljning eller byte av sexuella tjänster även ses som riskfaktorer för att begå sexuella övergrepp.

4.4.5 Riskfaktorer och familjebakgrund

Under intervjuerna med de yrkesverksamma frågade vi om de kunnat se några gemensamma nämnare hos de ungdomar med erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster som de mött. Finns det något i ungdomarnas bakgrund eller nuvarande situation som för dem samman utöver deras erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster? Vi är inte heller här ute efter att uttala oss om vad som orsakar att ungdomar väljer att sälja sexuella tjänster, utan efter att beskriva våra informanternas samlade erfarenheter och tankar kring ungdomar de har mött och de eventuella samband de ser.

Ett av de teman som återkommer oftast hos våra informanter var frånvaro av goda vuxenkontakter och vuxenstöd bland ungdomarna i fråga. Man talar om det i termer som anknytningsproblem, bristande omsorg, frånvarande föräldrar och så vidare.

"Det finns ju många olika ord på det, men det som är mest poppis just nu det är väl om man har någon form av trygg anknytning, eller frånvaro av anknytning. Alla de här tjejerna jag pratar om, som har det här beteendet, är ju otryggt anknutna till vuxna. Så kan man väl säga. Många av dom har varit utsatta för gränslösa föräldrar kan man ju se. Föräldrar som alltså inte har koll på vem som är vem, utan föräldrar som har väldigt svårt att ta sitt föräldraansvar. Antingen behandlar de barnen som vänner eller så ser de dem inte, eller märker inte att de finns där. Alltså stora svårigheter hos föräldrarna kan man säga att det är."

Mats, psykolog inom narkomanvården

Informanternas erfarenheter av att ungdomarna de möter har en avsaknad av stabila familjeförhållanden, bristande omsorg eller avsaknad av nätverk som skyddar mot

88 Nyman, A, Risberg, O & Svensson, B (2001) *"Unga förövare – sexuella övergrepp och behandling"*

89 Nyman, Risberg & Svensson (2001)

90 Kjellgren, C (2000) *"Ungdomar som förgriper sig sexuellt"*

utsatthet ligger i linje med tidigare forskning.⁹¹ Maja som är behandlingsassistent på HVB uttrycker det som att: *"Man har fått överleva mycket på egen hand trots att man kanske har bott hemma, man har inte haft någon som villkorslöst tagit hand om en utan att kräva något tillbaka"*. Temat villkorad tillhörighet är något som tas upp i en annan intervju. Daniel arbetar på ett behandlingshem och har stor vana av att möta unga tjejer som bytt sexuella tjänster mot droger. Dessa tjejer kommer enligt honom ofta från hem där ömhet och tillhörighet har varit villkorad. Så länge man uppfyller kraven och förväntningarna från föräldrarna får man höra till, om inte har man blivit bestraffad och utfrys. En uppväxt med känslomässigt otillgängliga föräldrar kan leda till en avsaknad av upplevelse av att ha ett eget jag, att vara en egen person. Detta menar han lägger grund till en svag integritet och möjliggör ett utplånande av sig själv för att uppfylla andras önsknings. Det är inte främmande för dessa tjejer att man får ge något (i detta fall sin kropp) för att få erfara tillhörighet, acceptans och eventuellt ömhet.

I enkäten ställde vi inga frågor kring klasstillhörighet. Den uppfattning vi har fått från intervjuerna är dock att de ungdomar som våra informanter har mött kommer från alla olika samhällsklasser. Värt att nämna är dock att ytterst få av de ungdomar som våra informanter har berättat om har haft annan etnisk bakgrund än svensk.

Ett annat ofta återkommande tema är att flertalet av de ungdomar informanterna berättar om har bevittnat eller varit utsatta för våld eller övergrepp inom familjen. Fredrik som är behandlingsassistent på HVB och har stor erfarenhet av att möta ungdomar som har varit utsatta för sexuella övergrepp under barndomen menar att det övergrepp som gör beskyddare till förövare ofta leder till att barnet förknippar relationer med hot. Detta leder i sin tur till en utsatthet och en gränslöshet. De flesta forskare är överens om att erfarenheten av utnyttjande och övergrepp främjar en självuppfattning som underlättar för prostitutionsliknande relationer.⁹² Det vill säga en självuppfattning som medför att man ser det som möjligt att använda sin kropp för att genom sexuella tjänster uppnå icke-sexuella fördelar så som tillhörighet, gemenskap eller materiella vinster.

I enkätstudien fanns det ungdomar som uppgav att de hade erfarenhet av att ha fått någon form av ersättning i samband med sexuella övergrepp. Detta talar även informanterna om. De menar att sådana erfarenheter, i sig, kan vara en ingång till att ta emot ersättning för sexuella tjänster senare i livet.

"Jag har nog tänkt mest den egna familjen och att det har skapat en utsatthet eller konstiga gränser eller uppfattning om vad sex är. Alltså man är redan använd, det vet jag tjejer som säger. Det var inget stort steg att ta, jag gjorde ju samma sak men så fick jag betalt. Det är liksom inte ett så kvalitativt stort steg att ta, det har ju blivit normalt. Och jag vet också kvinnor som säger att de fick pengar av sin pappa, eller ja han kanske gav dem gåvor efter eller de hittade pengar i sin ficka nästa dag och det blir också en form av prostitution."

91 Flink, Sjögren & Pettersson (2004), Thomsen (2004), Solevåg & Isachsen (1993)

92 Socialstyrelsen (2003)

Informanterna talar både om incestproblematik men också om att ungdomarna kan ha varit utsatta för sexuella övergrepp i form av till exempel våldtäkt i tidiga tonår. Informanterna talar här till exempel om unga tjejer som befinner sig på fester och får stora mängder GHB eller alkohol och sedan blir sexuellt utnyttjade.

"På flicksidan så har ju majoriteten en övergreppsproblematik och med det så menar jag att den kan ju både ligga bakåt i tiden inom familj och andra, alltså när de har varit yngre, eller så ligger det i en strulig period, i form av att de har varit utsatta som missbrukare och så vidare."

Marko, behandlingsassistent på HVB

I samband med övergrepp talar informanterna om upprepningstvång efter sexuella övergrepp. Sexsäljandet kan vara ett sätt att försöka återta kontrollen som man förlorade under det sexuella övergreppet. Jessen intervjuade i sin studie *"Early entry into prostitution"* tio kvinnor som alla börjat sälja sex före de fyllt 16 år.⁹³ De av Jessens informanter som har varit utsatta för sexuella övergrepp beskriver prostitutionen som ett sätt att vinna tillbaka kontrollen. Till skillnad från under det sexuella övergreppet är det i prostitutionen kvinnan själv som bestämmer när och med vem som den sexuella handlingen ska utföras.⁹⁴

När det gäller den andel av personer inom prostitution som har varit utsatta för sexuella övergrepp varierar siffran mellan 30 och 70 procent i tidigare forskning.⁹⁵ Hedin & Månsson påpekar dock att det finns anledning till en viss försiktighet när det gäller betydelsen av sexuella övergrepp för inträdet i prostitution. Trots att en stor del av de personer som befinner sig i prostitution har varit utsatta för sexuella övergrepp så kan det, enligt tidigare forskning, vara en lika stor, eller större andel som inte har sådana erfarenheter. Sexuella övergrepp var ett vanligt tema under våra intervjuer, men det var långt ifrån alla våra informanter som gjorde en koppling mellan sexuella övergrepp och sexuella tjänster. Utan undantag talade man dock om bristande omsorg och svagt föräldrastöd.

"... alltså jag ser mer av... vad ska jag säga, gränslösa föräldrar än sexuella övergrepp. De pojkar som jag har kontakt med just nu, alla dom har varit utsatta för sexuella övergrepp. Långt ifrån alla tjejer."

Mats, psykolog inom narkomanvården

4.4.6 Självkänsla och tillhörighet

Det andra stora temat rörande bakgrund, nämligen låg självkänsla, ser våra informanter mer som en följd av ovan nämnda riskfaktorer (bristande omsorg, svagt vuxenstöd, social problematik inom familjen och sexuella övergrepp). De flesta av informanterna beskriver de här ungdomarna som extra utsatta på grund av ett stort behov av bekräftelse och gemenskap. Bekräftelsebehovet och den låga självkänslan beskrivs som de enskilt största riskfaktorerna för att hamna i sammanhang där man

⁹³ Jessen, Liv (1998) *"Early entry into prostitution"*

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Hedin & Månsson (1998)

blir utnyttjad och skadad.

”Anna – Den gruppen tjejer, kan ni se att de skiljer ut sig på något sätt, att de har något gemensamt i sin bakgrund eller i sitt beteende?”

Peter – Ja, det är en svag grupp, känslomässigt och självförtroendemässigt och så är det en grupp som har lite svagt stöd hemifrån också. Därför lockas de lättare av uppmärksamhet som de får från andra ute på nätet eller var det är. Så det är en gemensam nämnare många av dem har.”

Peter, psykolog på verksamhet för utsatta barn

Att låg självkänsla är en riskfaktor är inget som är unikt för gruppen ungdomar som säljer eller byter sexuella tjänster. Låg självkänsla leder generellt sett till en högre grad av utsatthet i flera olika situationer. De ungdomar som de yrkesverksamma talar om beskrivs vara samma grupp av ungdomar som i högre grad blir utsatta för sexuellt utnyttjande och pedofili etc. I en rapport från Brottsförebyggande rådet rörande vuxnas sexuella kontakter med unga diskuterar man hur vissa barn och ungdomar är mer sårbara inför sådana kontakter än andra.⁹⁶ Detta beror på psykologiska och sociala förutsättningar. Dessa ungas sociala och psykiska utsatthet kan komma att leda till att de ”självelekterar” som offer.⁹⁷ Den låga självkänslan tar sig bland annat uttryck i en stark längtan efter samhörighet samt att bli sedd och uppmärksammas.

”För de här tjejerna hör det ihop med äldre killar. Det är en känsla av samhörighet, att vara sedda av dem, att vara omtyckt av dem och bekräftade. Alltså bekräftelsebehovet pratar alla de här tjejerna om, alla pratar om det.(...) Men de skiljer ut sig starkt alltså. Hade de inte hållit på med droger så är jag helt övertygad om att de hade suttit hos någon ungdomsmottagning eller inom ungdomspsykiatrin. För de har sådana bekymmer så att de behöver hjälp.”

Mats, psykolog inom narkomanvården

I samband med den utsatthet som den låga självkänslan ger beskriver informanterna den glidning som talats om tidigare i studien. Susanne som arbetar som samordnare på en ungdomsmottagning berättar hur de tjejer med låg självkänsla som hon mött ofta omger sig med destruktiva killar som bekräftar deras negativa självbild. Att hamna i ett sammanhang där man blir utsatt för ett övergrepp kan öppna upp för ett än mer destruktivt förhållande till sig själv och sin omgivning.

”Jag tror ju att det är så att när de hamnar i det (försäljning av sexuella tjänster) så har de passerat en tröskel, graden av utsatthet är större. De som inte har hamnat i det, de har kvar någonting när det kommer till graden av personlig integritet. Det är något som är lite mer skyddat hos de personerna.”

Erik, psykolog inom narkomanvården

96 BRÅ (2007)

97 Ibid.

Ett flertal informanter beskriver vidare att ungdomarna ofta utöver den låga självkänslan, har ett komplicerat förhållande eller vad som närmast kan beskrivas som ett ickeförhållande till sin kropp, en bristande kontakt mellan kropp och själ. Ungdomarna har ofta övrigt självskadebeteende, inte nödvändigtvis i form av att de skär sig, men i form av att de inte är rädda om sig utan utsätter sig själv för fara och skada.

”Deras integritet är rubbad när det kommer till sex och den egna kroppen. Något har tagits ifrån de här tjejerna ganska tidigt, självkänslan. De har alla en låg självkänsla och det är som att de inte upplever sig själva som värda att skydda.”

Magdalena, socialsekreterare på ungdomsgrupp

4.4.7 Självskadebeteende och ångestreducering

En låg självkänsla kan i värsta fall leda till självförakt. Några av de ungdomar som våra informanter mött beskrivs som mycket självdestruktiva. Några beskriver en grupp tjejer som skiljer ut sig lite från resten. Dessa tjejer har varit utsatta för sexuella övergrepp, ofta i tidiga tonår och därefter blivit risktagare i sexuella situationer.

”Och vid den tidpunkten då hon blev våldtagen var hon fjorton år. Hon var inte sexuellt erfaren. Sen efter våldtäkten, och det har jag sett både privat och professionellt, att man kan bli en risktagare när det gäller sådana situationer, alltså sexuella situationer. Hon blev ju väldigt mycket en sexuell varelse eller så där.”

Karin, fältarbetare på fältgrupp

Att vara risktagare i sexuella situationer kan ta sig uttryck i ett aktivt uppsökande av destruktiva män eller destruktiva situationer. Man tar risker på många olika sätt och resonerar, som Viveka, behandlingsassistent på HVB, uttryckte det – *”inget kan hända som jag inte varit med om förut”*. Vissa av dessa ungdomar utsätter sig för farliga situationer där de blir våldtagna gång efter gång. Något som informanterna tolkar som ett rent självskadebeteende och i vissa fall som ett uttryck för en suicidalproblematik.

Enligt informanterna hade det för många av de tjejer som aktivt sökte upp män för sex för eller utan ersättning en ångestreducerande funktion.

Eva – ”... Men så har det brustit och då har det blivit något svart hål tänker jag i henne som hon måste fylla med någonting.

Jonna – Och då känner hon en lättnad efteråt?

Eva – Ja precis, precis som flickorna som skär sig.

Jonna – Det är någon form av ångestreducering?

För dessa tjejer, för det var oftast tjejer informanterna talade om, har bytet/försäljning i väldigt låg utsträckning handlat om ersättning i form av droger eller pengar utan det är själva sexet som ger ångestreducering i stunden. Informanterna uttrycker att de här tjejerna har en väldigt destruktiv sexualitet och att det är det som ger ångestreducering, inte droger. De ger sig ut och har ”farligt sex”, de är inte ute efter droger.

”Drivkraften för henne har inte varit... hon har inga missbruksproblem och det har ju egentligen inte varit pengar heller, utan det har varit en tvångsmässighet i det. När hon har mått dåligt, kanske samma tvångsmässighet som gjorde att hon skar sig. Hon mår dåligt, får impulsen och känner jag måste iväg och så sätter hon sig på bussen och så är hon iväg. Så i det här fallet är det inte pengarna och det är inte alltid hon har tagit emot pengar heller, utan det handlar om ett självskadebeteende och det har hon beskrivit ganska väl själv.”

Informanterna berättar också om ett sexuellt utagerande, framförallt när det gäller tjejerna. De provocerar sin omgivning med en mycket sexuell framtoning. Fredrik, behandlingsassistent på HVB, beskriver detta beteende som ett gestaltande av sin egen utsatthet, genom det signalerar man till omvärlden hur utsatt man är.

Informanterna berättar även om att annat självskadebeteende utöver sexuell destruktivitet förekommer hos de ungdomar som de träffar.

”Det har varit omfattande problematik länge redan från liten ålder. Utagerande på något sätt, skolan har aldrig fungerat riktigt bra, det har varit svårt med kompisar och vänner. Det har varit det där antingen eller beteendet va, antingen fullt pådrag eller ingenting alls, ofta utagerande, impulsdrivna. Inte för den skull personlighetsstörda så men alltså oerhört sökande vilsna eller hur man nu ska formulera det då.”

4.4.8 Sammanfattning

I detta kapitel har vi tittat närmre på vad som kännetecknar och särskiljer gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att sälja och byta sexuella tjänster jämfört med gruppen som saknar eller inte har uppgivit att de har dessa erfarenheter.

Livssituation

De mönster i undersökningsgruppens livssituation som skiljer dem från jämförelsegruppen är att man uppger en mer frekvent alkoholkonsumtion, sämre psykisk hälsa, ett utagerande och gränsöverskridande beteende i form av brytande av regler samt ett något svagare socialt nätverk. Dessa mönster känns igen från tidigare forskning

rörande ungdomar med erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster.⁹⁸

Egen sexualitet

Skiljer sig ungdomarna i undersökningsgruppen från jämförelsegruppen även när det kommer till sexuella erfarenheter? Vi konstaterar i vår studie att ungdomar som har erfarenheter av att sälja och byta sexuella tjänster lever ett, vad i tidigare forskning kallats för, påtagligt sexualiserat liv. Dessa ungdomar uppger att de har haft en tidig samlagsdebut, många sexpartners, erfarenheter av många olika sexuella handlingar, hög porrkonsumtion och så vidare.

I våra undersökningsgrupper debuterar man sexuellt cirka ett år tidigare än i jämförelsegrupperna, vid cirka 14 års ålder. Vår undersökningsgrupp anger att de haft fler samlagspartners än jämförelsegruppen. Undersökningsgruppen anger också i högre grad än jämförelsegruppen att man tror sig ha mer sexuell erfarenhet än andra i samma ålder (anges av killarna i högre grad än av tjejerna). Ungdomarna i undersökningsgruppen uppger i högre grad än jämförelsegruppen att de ofta tittar på porr, skillnaden är mest framträdande vad gäller killarna. Tidigare forskning visar att ungdomar som har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster har ett ökat riskbeteende t.ex. då det gäller användande av droger och andra regelbrott, detta tycks även gälla sexuellt risktagande vad gäller ungdomarna som besvarat vår studie. Med sexuellt risktagande avser vi att man i lägre grad än övriga ungdomar skyddar sig vid sexuella kontakter. Endast 50 procent av ungdomarna i vår undersökningsgrupp uppgav att de använt någon form av preventivmedel vid sin senaste sexuella kontakt.

Ungdomarna som besvarat vår enkät uppger i högre grad erfarenhet av i stort sett alla sexuella handlingar som tas upp i enkäten. Den största skillnaden mellan våra resultat och Svedin & Priebe vad gäller de sexuella handlingarna, gäller erfarenheter av sex med personer av samma kön. Att en relativt stor grupp ungdomar uppger att de har haft sex med en person av samma kön har troligen delvis att göra med att en del av våra respondenter besvarat vår enkät via Qruiser, ett community för HBT-personer.

Majoriteten av våra respondenter anger att man är starkt attraherad av personer av motsatt kön, detta är dock vanligare bland tjejerna och framför allt tjejerna i vår undersökningsgrupp. Tjejerna i undersökningsgruppen uppger också i hög grad att de är starkt attraherade av tjejer, vilket skulle kunna tala för en bisexuell läggning. Närmare hälften av killarna i undersökningsgruppen angav att man var attraherad av personer av samma kön.

Sexuella övergrepp

Ungdomarna i vår undersökningsgrupp har i högre grad varit utsatt för sexuella handlingar mot sin vilja än jämförelsegruppen. Detta gäller såväl tjejerna som killarna. Skillnaderna är statistiskt säkerställda på alla variabler utom en (Någon har kladdat eller tafsat på dig). Detta ligger i linje med Svedin & Priebe resultat. Dock har vår undersökningsgrupp uppgivit att de blivit utsatta för övergrepp i högre grad än i Svedin & Priebe studie.

Dubbelt så många av tjejerna i undersökningsgruppen än i jämförelsegruppen upp-

⁹⁸ Svedin & Priebe (2004)

ger att de har haft samlag mot sin vilja. Nästan fyra gånger så många uppger att de har haft analsex mot sin vilja. Den största skillnaden mellan killarna kan vi se bland dem som har haft oralsex mot sin vilja. Nästan tre gånger så många killar i undersökningsgruppen har haft analsex mot sin vilja och mer än dubbelt så många i samma grupp uppger att de har haft samlag mot sin vilja. Drygt 90 procent av tjejerna i undersökningsgruppen, svarar att de blivit utsatta för övergrepp vid mer än ett tillfälle jämfört med drygt 60 procent av de övriga tjejerna. Bland killarna var fördelningen sådan att drygt 70 procent av undersökningsgruppen uppger att de utsatts mer än en gång, jämfört med hälften av killarna i jämförelsegruppen.

Det som de flesta tjejer i båda grupperna har angivit som mest obehagligt är våldtäkt eller att ha blivit tvingad till sex. Bland killarna uppger sammanlagt 38 procent att de upplevt tafsning som mest obehagligt, detta svarsalternativt är dock vanligast bland killarna i jämförelsegruppen. Närmare hälften av killarna i undersökningsgruppen har svarat "våldtäkt" eller att ha "blivit tvingade till sex" som mest obehagligt. Ungdomarna uppger att de var omkring 14-16 år då övergreppet inträffade.

Ungdomarna i undersökningsgruppen uppger i högre grad att man blivit utsatt av flera personer vid det övergreppstillfälle som angivits som det mest obehagliga. Majoriteten av ungdomarna (drygt 90 procent av tjejerna och 60 procent av killarna) har uppgivit att förövaren var en man. Cirka en tredjedel av killarna har angivit att en kvinna varit förövare. Vad gäller åldern på förövaren var medelåldern på den som utsatt tjejerna knappt 22 år och motsvarande ålder för den som utsatt killarna var drygt 25 år. Majoriteten av ungdomarna i undersökningsgruppen uppger att de kände förövaren. På frågan om man kunnat tala med någon om det som hänt svarar en större del av tjejerna i jämförelsegruppen än i undersökningsgruppen ja. Bland killarna är förhållandet närmast omvänt.

Nästan en tredjedel av tjejerna i undersökningsgruppen uppger att de vid något tillfälle fått någon typ av ersättning i anslutning till övergreppet, detta mot drygt tre procent av tjejerna i jämförelsegruppen. Bland killarna i undersökningsgruppen svarar drygt 15 procent ja, motsvarande siffra för jämförelsegruppen är cirka 6 procent. Den vanligaste ersättningen man uppger sig ha fått av förövaren är pengar, alkohol, och/eller droger. Detta ser relativt lika ut mellan både tjejer och killar. Tre tjejer och en kille har angivit att de fått aktiviteter och saker som ersättning för sex.

Unga förövare

Ungdomarna i undersökningsgruppen har i högre grad än ungdomarna i jämförelsegruppen utsatt andra för övergrepp. Detta gäller i stort sett för alla svarsalternativen.

I vår undersökningsgrupp var medelåldern vid första tillfället då man utsatte någon annan för ett övergrepp cirka 17 år. Personen man utsatt för övergrepp var bland tjejerna i undersökningsgruppen några år äldre än en själv (medelålder på 22,9 år). När det gäller killarna i undersökningsgruppen var personerna man utsatt generellt sett några år yngre (medelålder 14,9 år). Det vanligast angivna bland tjejerna var att man utsatt en kille och bland killarna att man utsatt en tjej. På frågan om hur många gånger man utsatt någon annan, anger en majoritet av både tjejerna och killarna i undersökningsgruppen att man utsatt någon annan vid fler än två tillfällen.

Riskfaktorer och familjebakgrund

Ett av de teman som återkom oftast hos våra informanter var frånvaro av goda vuxenkontakter och vuxenstöd bland ungdomarna i fråga. Man talar om det i termer som anknytningsproblem, bristande omsorg, frånvarande föräldrar, avsaknad av stabila familjeförhållanden eller avsaknad av nätverk som skyddar mot utsatthet.

Ungdomar som våra informanter har mött kommer från alla olika samhällsklasser. Värt att nämna är dock att ytterst få av de ungdomar som våra informanter har berättat om har haft annan etnisk bakgrund än svensk. Ett annat ofta återkommande tema är att flertalet av de ungdomar informanterna berättar om har bevittnat eller varit utsatta för våld eller övergrepp inom familjen. Informanterna talar utöver incestproblematik också om att ungdomarna kan ha varit utsatta för sexuella övergrepp i form av till exempel våldtäkt i tidiga tonår. Andra informanter berättar om ungdomar som har berättat att de i samband med övergrepp har fått någonting av förövaren och hur detta har varit en ingång till att ta emot ersättning för sexuella tjänster senare i livet. Sexuella övergrepp var ett vanligt tema under våra intervjuer, men det var långt ifrån alla våra informanter som nödvändigtvis gjorde en koppling mellan övergrepp och sexuella tjänster. Utan något undantag talade man dock om bristande omsorg och svagt föräldrastöd som något som förekommit vid så gott som alla tillfällen man stött på ungdomar med denna problematik.

Självkänsla och tillhörighet

Det andra stora temat rörande bakgrund, nämligen låg självkänsla, ser våra informanter mer som en följd av ovan nämnda riskfaktorer (bristande omsorg, svagt vuxenstöd, social problematik inom familjen och sexuella övergrepp). De flesta av informanterna beskriver de här ungdomarna som extra utsatta på grund av sitt stora behov av bekräftelse och tillhörighet. Bekräftelsebehovet och den låga självkänslan beskrivs som de enskilt största riskfaktorerna för att hamna i sammanhang där man blir utnyttjad och skadad.

Att låg självkänsla är en riskfaktor är inget som är unikt för gruppen ungdomar som säljer sexuella tjänster. Låg självkänsla leder generellt sett till en högre grad av utsatthet i flera olika situationer. I samband med den utsatthet som den låga självkänslan ger beskriver informanterna den glidning mot en slags sexuell gråzon där försäljning och/eller byte av sex kan förekomma, som talats om tidigare i studien. Ett flertal informanter beskriver vidare att ungdomarna ofta utöver den låga självkänslan, har ett komplicerat förhållande eller ett vad som närmast kan beskrivas som ett ickeförhållande till sin kropp. Ungdomarna har ofta ett övrigt självskadebeteende, inte nödvändigtvis i form av att de skär sig, men i form av att de inte är rädda om sig utan utsätter sig själva för olika typer av fara och skada.

Självskadebeteende och ångestreducering

Ett annat tema som informanterna lyfter är alltså självdestruktivitet och självskadebeteende. Några av de ungdomar som våra informanter mött beskrivs som mycket självdestruktiva. En grupp tjejer som skiljer ut sig lite från resten har varit utsatta för sexuella övergrepp, ofta i tidiga tonår och därefter blivit risktagare i sexuella situationer. Att vara risktagare i sexuella situationer kan ta sig uttryck i ett aktivt uppsökande av destruktiva män eller destruktiva situationer. För många av de tjejer som aktivt sökte upp män för sex för eller utan ersättning hade det en ångestred-

cerande funktion. För dessa tjejer (det har förekommit i enstaka fall att killar omnämnts på detta sätt) har det i väldigt låg utsträckning handlat om ersättning i form av droger eller pengar utan det är själva sexet som ger ångestreducering i stunden. Informanterna uttrycker att de här tjejerna har en väldigt självdestruktiv sexualitet och det är det som ger ångestreducering, inte drogen man fått. De ger sig ut och har ”farligt sex”, och är inte primärt ute efter droger. Informanterna berättar även om att annat självskadebeteende än sexuell självdestruktivitet förekommer hos de ungdomar som de träffar.

4.5 Vägar in i försäljning eller byte av sexuella tjänster

Vägar in i byte eller försäljning av sexuella tjänster kan se olika ut för olika personer. Här kommer vi att redovisa hur våra informanter beskrivit de omständigheter som förelåg vid första tillfället då byte eller försäljning av sexuella tjänster ägde rum. Även om man kan se vissa gemensamma nämnare i ungdomarnas bakgrund och livssituation berättar informanterna om en mångfald av ingångar till byte eller försäljning av sexuella tjänster. Kapitlet inleds med resultat från enkätundersökningen kring ungdomarnas erfarenheter av att bli erbjudna ersättning för sexuella tjänster. Efter det följer resultat från intervjuundersökningen kring vägar in i försäljning och byte av sexuella tjänster. Här tar vi även upp informanternas tankar kring ungdomarnas motiv till försäljning av sexuella tjänster, normaliseringsprocessen som föregår inträde i försäljning av sexuella tjänster samt personer som har underlättat vid inträdet.

4.5.1 Erbjudanden om ersättning för sexuella handlingar

En väg in i försäljning eller byte av sexuella tjänster skulle kunna vara att man blir erbjuden ersättning för sexuella handlingar. Hur vanligt är det att ungdomarna har fått erbjudanden om ersättning för sexuella handlingar? Finns det någon skillnad mellan de ungdomar som har sålt sexuella tjänster och jämförelsegruppen? Detta kommer vi att undersöka nedan.

Tabell 18. Har du någonsin blivit erbjuden pengar eller annan typ av ersättning för sex?

Har du någonsin blivit erbjuden pengar eller annan typ av ersättning för sexuella handlingar?	Tjejer		p=*	Killar		p=*
	Ej sålt sex N = 461	Sålt sex N = 37		Ej sålt sex N = 335	Sålt sex N = 43	
	%	%		%	%	
Ja	29,7	91,9	,000	20,9	72,1	,000
Chi2*						

Både tjejerna och killarna i undersökningsgruppen har i mycket högre grad än ungdomarna i jämförelsegruppen fått erbjudanden om ersättning för sexuella handlingar. Av tjejerna i undersökningsgruppen har nio av tio fått sådana erbjudanden. Både tjejerna i undersöknings- och jämförelsegrupp har generellt sett uppgivit att de fått erbjudanden i högre grad än killarna. Skillnaden är signifikant mellan grup-

perna för båda könen.

Hur ofta har det hänt att man fått sådana erbjudanden?

Nästan hälften (47,1 procent) av de tjejer i undersökningsgruppen som angivit att de blivit erbjudna ersättning för sex uppger att de fått erbjudanden om ersättning för sex vid fler än fem tillfällen. Motsvarande siffra bland tjejerna i jämförelsegruppen är 18,8 procent. Cirka 90 procent av tjejerna i undersökningsgruppen har fått erbjudande vid fler än två tillfällen jämfört med drygt 70 procent av jämförelsegruppen.

Av de killar i undersökningsgruppen som svarat att de har fått erbjudanden om ersättning för sex uppger 51,6 procent att de har fått erbjudanden vid fler än fem tillfällen. Motsvarande siffra i jämförelsegruppen är 12,7 procent. Cirka 90 procent av killarna i undersökningsgruppen uppger att de fått erbjudanden vid fler än två tillfällen jämfört med lite över 60 procent av killarna i jämförelsegruppen.

Var har man fått dessa erbjudanden?

Ungdomarna som har blivit erbjudna ersättning för sexuella handlingar uppger att kontakten har tagits på en mängd olika ställen. Var är vanligast att ungdomarna mottagit erbjudandet?

Tabell 19. I vilka sammanhang har detta skett?

I vilka sammanhang har detta skett?	Tjejer		p=*	Killar		p=*
	Ej sålt sex N= 141	Sålt sex N=37		Ej sålt sex N= 73	Sålt sex N=43	
	%	%		%	%	
På krogen	33,3	47,1	,134	30,1	45,2	,141
Genom kompisar	7,8	29,4	,001	6,8	22,6	,022
Genom vuxen/ vuxna	6,4	14,7	,108	1,4	19,4	,001
Genom Internet	62,4	79,4	,061	69,9	87,1	,063
Genom annons	1,4	0,0	,485	0,0	0,0	
Genom eskort- verksamhet	2,1	2,9	,776	1,4	6,5	,157
På gatan	21,3	38,2	,039	12,3	29,0	,039
På annat sätt	5,7	0	,721	12,3	0	,626

Majoriteten av ungdomarna i både undersökningsgruppen och jämförelsegruppen som har svarat att de har fått erbjudanden om ersättning för sex uppger att de har fått dessa erbjudanden på Internet. På andra plats kommer krogen.

Bland tjejerna i undersökningsgruppen uppger cirka 40 procent att de fått erbjudanden på gatan. (Gatan kan här innebära såväl det egna bostadsområdet, torget, stadscentrat som ett prostitutionsstråk.) Nästan en tredjedel anger att de har fått erbjudanden av kompisar. Även tjejerna i jämförelsegruppen har fått erbjudanden på gatan och genom kompisar men inte i lika hög utsträckning (drygt 20 procent på gatan och 7,8 procent genom kompisar) Här finns det en statistiskt säkerställd skillnad mellan tjejerna i undersökningsgruppen och jämförelsegruppen.

Även bland killarna finns det en statistiskt säkerställd skillnad när det gäller erbjudanden på gatan och genom kompisar. Här fanns det även en statistiskt säkerställd skillnad mellan undersökningsgrupp och jämförelsegrupp när det kom till att ha fått erbjudande om ersättning för sexuella handlingar genom vuxna.

Under svarsalternativet "Annat" angav ungdomarna "genom bekant", "på fest", "genom min före detta", "I hemmet", "på telefon" och "på porrbio", "genom partner".

Har man uppfattat dessa erbjudande som lockande?

Tjejerna i undersökningsgruppen uppger i högre grad än tjejerna i jämförelsegruppen att de har uppfattat erbjudandet som lockande (58,8 mot 20,2 procent) Skillnaden mellan grupperna är statistiskt säkerställd ($p=,000$). Detta mönster fanns även bland killarna (77,4 procent mot 51,6 procent). Även här var skillnaden mellan grupperna statistiskt säkerställd ($p=,016$).

Kommentar

Ungdomarna i undersökningsgruppen har i mycket större utsträckning än ungdomarna i jämförelsegruppen blivit erbjudna ersättning för sexuella tjänster. Man har även blivit erbjuden ersättning vid fler tillfällen. Vi kan inte uttala oss om huruvida dessa erbjudanden om ersättning föregått ungdomarnas inträde i försäljning och byte av sexuella tjänster. I Århusstudien har man försökt att ta reda på huruvida ungdomarna aktivt använder Internet för att nå personer som vill köpa sexuella tjänster eller om de själv blivit uppsökta och tillfrågade om de vill utföra sexuella handlingar mot ersättning.⁹⁹ Endast en femtedel av ungdomarna uppger att de själva sökt upp den som erbjudit ersättning. Även i denna studie har de ungdomar som svarat att de tagit emot ersättning för sexuella tjänster i större utsträckning angivit att de har fått erbjudanden om ersättning.¹⁰⁰

Brottsförebyggande rådet har på uppdrag av regeringen tagit fram ett kunskapsunderlag om Internets roll som kontaktverktyg för vuxna med avsikt att utnyttja barn för sexuella ändamål.¹⁰¹ I rapporten refereras till tre svenska undersökningar med syfte att undersöka vuxnas sexuella kontakter med unga på Internet samt om och hur de unga som får dessa erbjudanden skiljer sig från andra unga.¹⁰² Studierna uppvisar relativt lika resultat. Man konstaterar att omkring 30 procent av ungdomarna uppger sig ha varit föremål för någon form av sexuell kontakt från någon obekant som man visste eller trodde sig veta var vuxen. Bland de ungdomar som utsatts för sexuella kontakter av vuxna finns en överrepresentation av ungdomar med ett

⁹⁹ Cyberhus (2008)

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ BRÅ (2007)

¹⁰² Medierådet (2005). "Ungar och media 2005. Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier", Medierådet (2006). "Ungar och media 2006. Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier", SAFT (2003). "Barnens eget liv på Internet – en undersökning om hur barn och ungdomar använder Internet".

generellt risktagande beteendemönster i tonåren. Dessa ungdomar har druckit alkohol, provat narkotika och umgåtts med äldre personer i större utsträckning än andra ungdomar. Bland denna grupp ungdomar är det även betydligt vanligare med självrapporterade problem inom familjen och i skolan, utsatthet för mobbing och för stöld- och våldsbrott.¹⁰³ Det verkar alltså som att ungdomar med en för övrigt problemfylld livssituation (som ungdomarna i vår undersökningsgrupp) även i högre grad är utsatta för sexuella kontakter från vuxna på Internet.

Ungdomarna har inte bara fått erbjudandet om ersättning på Internet. När det gäller var kontakten har tagits finns det en statistiskt säkerställd skillnad mellan undersökningsgrupp och jämförelsegrupp när det gäller ”gatan” och ”genom kompisar”. Detta gäller för både tjejer och killar. Vi har tidigare talat om den normaliseringsprocess som föranleder inträde i byte eller försäljning av sexuella tjänster. Att befinna sig i en miljö där försäljning av sexuella tjänster framstår som ett möjligt alternativ är en förutsättning för att denna normaliseringsprocess ska komma till stånd. Bland tjejerna i undersökningsgruppen uppger cirka en tredjedel att de fått erbjudanden om ersättning genom kompisar. Motsvarande grupp bland killarna i undersökningsgruppen är cirka en femtedel. Detta tyder på att de ungdomar som har tagit emot ersättning för sexuella tjänster, och då framförallt tjejerna, befinner sig i miljöer där det förekommer bland ens kompisar att erbjudande om ersättning för sexuella tjänster ges.

Nedan följer resultat vad gäller vägar in i försäljning och byte av sexuella tjänster från intervjustudien.

4.5.2 Missbruk

En av de mest frekvent återkommande berättelserna om ungdomars väg in i försäljning och byte av sexuella tjänster, handlar om ungdomar som befinner sig i missbruksmiljöer. En av våra informanter arbetar på en mottagning för ungdomar med missbruksproblematik. Han berättar om en grupp unga tjejer som han ofta möter i sitt arbete. Det som informanten berättar om är ett ofta återkommande tema i våra intervjuer. Det handlar om unga tonårstjejer, ofta med en låg självkänsla och en för övrigt problematisk livssituation, som får kontakt med killar i övre tonåren. Ganska snabbt uppstår ett beroendeförhållande där tjejerna blir beroende av killarnas gillande för att få tillgång till alkohol och narkotika. Informanterna beskriver en normaliseringsprocess, som vi ska återkomma till längre fram i kapitlet, där gränser kring intimitet och integritet sakta men säkert förskjuts tills det att tjejerna befinner sig i en situation där de är sexuellt tillgängliga för alla killarna i gänget i utbyte mot droger.

Samma informant beskriver vidare att det i vissa av de här tjejernas berättelser har tillkommit ytterligare en dimension. Då tjejerna har nått det stadium av utsatthet då de är sexuellt tillgängliga för alla killar i gänget har det kommit män utifrån, äldre män, till lägenheten för att ha sex med dem. Här handlar det alltså inte om ett byte av sexuella tjänster mot droger inom gänget utan om män utifrån som kommer till

103 BRÅ (2007)

lägenheten enbart för att ha sex med minderåriga tjejer i utbyte mot pengar. Tjejerna har inte själva fått pengar efter det att de har utfört den sexuella tjänsten utan informanten uppfattar det som att killarna i gänget organiserar mötet och drar vinning av tjejernas utsatthet.

Informanterna beskriver också att tjejerna när de väl befinner sig i ett etablerat missbruk utvecklar en viss form av desperation där de gör det de behöver för att klara sig. Det som tjejerna är med om leder också till att de får en mycket distanserad relation till sin kropp. Det finns som tidigare nämnts en mycket bristfällig kontakt mellan kropp och själ.

”De här tjejerna har ofta en väldigt skev kroppsuppfattning, kroppen har inget värde. Kroppen är ett verktyg som man har använt sig av för att skaffa droger.”

Minna, behandlingsassistent på HVB

Missbruket och den sexuella utsattheten beskrivs av de flesta som något som kommit hand i hand. När unga tjejer börjar röra sig i missbruksmiljöer attraherar det män. Tjejernas utsatthet är något som personer runt omkring dem kan dra fördel av. Själva bytet eller försäljandet av sex sker efter det att kroppslig och själslig integritet brutits ner under en normaliseringsprocess, alltså sällan som följd av ett aktivt beslut.

För killar i missbrukskretsar ser situationen något annorlunda ut enligt våra informanter. Killarna får inte samma sexuella uppmärksamhet som tjejerna får. När det gäller killar i missbruksmiljöer har berättelserna ofta kommit att handla om killar som har ett ganska långt gånget missbruk.

Ulla – ”De killarna jag pratade om, jag undrar om inte de var hemlösa och de hade ju också ett avancerat injektionsmissbruk.

Jonna – Man har alltså kommit så djupt ner i sitt missbruk att desperationen är så pass stor?

Ulla – Ja, jag tror att det är ett uttryck för tyngden av missbruk och utsatthet.”

Ulla, sjuksköterska inom narkomanvården

När det gäller killar gör informanterna ofta en koppling mellan graden av missbruk och utsatthet och byte eller försäljning av sexuella tjänster. Denna koppling finns även när det gäller tjejerna men där beskrivs den sexuella utsattheten och missbruket komma parallellt i större utsträckning än hos killarna. Ramström talar om olikheter och likheter mellan tjejer och killar med drogmissbruk.¹⁰⁴ Han menar att många av dessa ungdomar kommer från problematiska familjeförhållanden. Ungdomen är dåligt förberedd för tonårskrisen och söker sig till missbruksmiljön på jakt efter gemenskap och delaktighet. Drogen används som en symbol för delaktighet och som självmedicinering av de känslor av otillräcklighet och skam som ungdomen bär på. Ramström menar vidare att det som skiljer killarna och tjejerna åt till

104 Ramström, J (1983) ”Narkomani”

stor del handlar om samhällets syn på kvinnors respektive mäns missbruk. Tjejer i missbruksmiljöer ses oftare som en allvarlig riskgrupp utifrån sin sexualitet.

En annan skillnad mellan tjejerna och killarna är att killarna, enligt informanterna, främst säljer sig direkt till den som förser en med droger.

”Man säljer sig till langare eller någonting sådant. Så det är inte att man säljer sig för pengar och sen köper droger utan det är någon som utnyttjar situationen. Jag tror att det är mer maktrelaterat än sexuellt på något sätt.”

Karin, fältarbetare på fältgrupp

När det gäller män uppger informanterna att det ofta handlar om en och samma person som man får ersättningen av. Många av de killar i missbruksmiljöer med erfarenhet av att sälja och byta sexuella tjänster som våra informanter har mött har haft mycket utsatta livssituationer.

”De killarna har varit i så dåligt skick kan jag säga så att dom har jag haft ganska korta kontakter med. Dom har varit inne och vänt och då tänker jag också på vad kollegerna berättar när vi har team och så. Det är ofta ungdomar som har varit bostadslösa som alltså i ren... måste bara ha pengar till droger så säljer de sexuella tjänster då. Någonstans att sova har det varit tror jag någon gång ibland också. Dom är inte många alltså. Dom är lite äldre, dom är oftast i 19-20 årsåldern då.”

Mats, psykolog inom narkomanvården

De missbrukande ungdomarna fastnar många gånger i en viktimiteringscykel där de allt mer frekvent utsätter sig för destruktiva upplevelser och erfarenheter samtidigt som deras förmåga att skydda sig själva mot våld och exploatering försvagas.

4.5.3 ”Survival sex”

Det som de ungdomar våra informanter berättar om alla har gemensamt är att de befinner sig i utsatta livssituationer. Utsattheten kan vara allt från materiell eller social till psykisk eller känslomässig. Formen av utsatthet som präglar den enskilda ungdomens liv påverkar också vägen in i gråzonen mellan byte och försäljning av sexuella tjänster. En grupp ungdomar som informanterna berättar om är ungdomar som är hemlösa eller på rymmen. Dessa ungdomar är ytterst utsatta och använder sig av sitt ”sexuella kapital” för att få husrum och mat, deras väg in i byte/försäljning av sexuella tjänster handlar om ”överlevnad”, ett sätt att hantera sin för tillfället kritiska situation, så kallat *survival sex*.

”Hon rymde vid två tillfällen. Och då var det alltid det här med att alltså att – Men de är skitschyssta jag får bo där hos dem, och efter ett tag så hade det ju givetvis skitit sig då för att då ville han ju ha sex – Alltså du bor hos mig så nu får du ju ställa upp liksom. Eller att någon annan som bodde där också tyckte att ja nu är det väl dags för dig att betala hyra. Fast de sa det ju inte på det sättet då.”

Karin, fältarbetare på fältgrupp

Informanterna berättar om tjejer och killar ofta i missbruk som saknar eget boende. Ofta kan man inte betala hyra annat än med den egna kroppen. Viveka som är behandlingsassistent på HVB berättar vidare att hon mött tjejer som har planerat att rymma hemifrån och fått kontakt med män på Internet som erbjudit sig att hjälpa tjejen med boende. Då de har mötts har mannen velat ha sex. *Survival sex* är ett begrepp taget från amerikansk forskning om gråzonsprostitution. De studier kring *survival sex* som vi har tagit del av är baserade på intervjuer med hemlösa ungdomar och ungdomar på rymmen.¹⁰⁵ Antalet ungdomar som har erfarenhet av *survival sex* varierar något mellan de olika studierna men hamnar ofta omkring 30-40 procent. Man ser i studierna ett samband mellan ålder, hur länge man varit borta från hemmet, utsatthet för våld, drog- och alkoholmissbruk och erfarenheter av sexsäljande.

Även när det gäller denna form av sexuell exploatering finns det element av normalisering. Siv som är socialsekreterare på en missbruksenhet berättar hur de killar i missbruk som hon har mött uttryckt att de om det inte hade varit för deras utsatta livssituation inte hade valt att ha ett förhållande med personen i fråga. *"Jag har ju inget annat än kroppen att erbjuda, och det är ju inte så farligt, hon är ju snäll så det är ok."*

4.5.4 Sexuellt identitetssökande

Hittills har vi främst berört ungdomar i missbruk och materiell nöd. Vad finns det då för några andra vägar in i försäljning och byte av sexuella tjänster? Ett av de teman som återkommer oftast när det gäller killar och sexuella tjänster är sexuellt identitetssökande. Här talar informanterna ofta om unga killar som beskrivs som sökande och osäkra när det rör sig om den egna sexualiteten. Det sexuella identitetssökandet är ofta länkat till en negativ självbild och inte sällan till självdestruktivitet.

"En kille kom till mig utifrån att han var bekymrad över att han hade ett drogmissbruk och det hade han till en viss del, men under samtalets gång så framkom det att han prostituerade sig till äldre män. Det var både mot droger men också mot pengar. Han var väldigt sökande i sin sexualitet den här pojken. Hans pappa var väldigt auktoritär och han tolererade inte homosexualitet, det manliga var det enda rätta. Så det blev ju väldigt destruktivt, vi hade många samtal med pappan men det var svårt. Han höll på med det här ganska länge den här pojken och han träffade också män som han för rätt illa av. De utnyttjade honom på olika vis, han blev misshandlad och för jätteilla."

Anna, socialsekreterare på missbruksenhet

De flesta av de killar som i vår enkätstudie uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster har fått ersättningen av män. Att det är långt vanligare att det är män som köper sex, även av manliga sexsäljare, är något som är belagt även i tidigare forskning.¹⁰⁶ Att killar tar emot ersättning för sexuella tjänster av män innebär

¹⁰⁵ Kipke, O'Connor, Palmer & MacKenzie (1995) Green, Ennett & Ringwalt (1999) Eskild, Kvalem & Nilsen (1989)
¹⁰⁶ Eriksson, N. (2006) *"Sex män säljer sex"*

inte att de definierar sig själva som bi- eller homosexuella. Detta är viktigt att ha med i bilden när man talar om dessa unga killar. Våra informanter tolkar dock ofta killarnas erfarenheter av att ta emot ersättning för sexuella tjänster som relaterat till en osäker sexuell identitet.

”De unga män jag tänker på, hos dem har det funnits en väldigt osäkerhet när det kommer till sexuell identitet och en väldigt förvirring där. Ett sökande och så ett utnyttjande, ofta av en något äldre person.

Ulla, sjuksköterska inom narkomanvården

Att våra informanter väljer att tolka dessa killars sexsäljande som del av en osäker sexuell identitet kan till viss del vara ett utslag av den heteronormativitet och det hetero-homobinära tänkande som till stor del genomsyrar vårt samhälle. Normen föreskriver att killar ska ha sex med tjejer och tvärtom. Killarna som säljer sex till män bryter heteronormen genom att ha sex med en person av samma kön. Att tala med unga killar om sexsäljande kan ytterligare kompliceras av något som kan beskrivas som ett dubbelt stigma. Det dubbla stigmat handlar i detta fall om sexsäljande och homosexualitet. Heteronormen rör även förväntningar på hur en kille respektive tjej ska vara. Det finns tydliga skillnader i hur många av informanterna ser på och förhåller sig till killars respektive tjejs sexualitet. Tjejerna som har erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster ses i hög grad som offer medan dessa killars erfarenheter förstås som en del av ett identitetssökande. Tjejerna ses som passiva och killarna som aktiva.

Att problematisera synen på killars försäljning och byte av sexuella tjänster som en del av ett sexuellt identitetsskapande, utesluter inte att det finns unga killar (och unga tjejer) vars sexsäljande är en del av ett experimenterande med sin sexualitet och sin sexuella läggning. I tidigare forskning om män som säljer sex till män finns denna dimension ofta med.¹⁰⁷

Det finns också bland informanterna tankar om att det är än mer skadligt för killar att sälja sex då det för att kunna utföra vissa sexuella handlingar (all form av penetration) förutsätter att killen är sexuellt upphetsad.

”Det är nog väldigt mycket mer skamligt hos killarna så man kanske inte berättar det i det första taget. Det är ju den här dubbelproblematiken att man blir utnyttjad men att man ändå kan reagera upphetsat utav det då. Så det blir ju väldigt dubbelt.”

Marko, behandlingsassistent på HVB

Till skillnad från de killar som befinner sig i missbruksmiljöer uppges dessa killar få kontakter med män via Internet och krogen i större utsträckning. De beskrivs som mer aktivt uppsökande. Utöver det som av våra informanter tolkas som en otrygg sexuell identitet beskrivs dessa killar ofta som självdestruktiva och ångestladdade. Dessa killar har mycket gemensamt med de aktivt uppsökande sexuellt destruktiva ungdomar som kommer att beskrivas i följande text. Det som skiljer grupperna åt är att informanterna när det gäller tjejer aldrig talar om sexuellt identitetssökande.

¹⁰⁷ Dahl, A. (1990) "Traek af den mandlige prostitution Sobro Offset" Solevåg & Isachsen (1998) Lautrup, C. & Heindorf, J. (2003) "Mandlig prostitution"

4.5.5 Sexuellt självdestruktiva ungdomar

En annan väg in i försäljning och byte av sexuella tjänster är ett självdestruktivt beteende av vilket sexualiteten är en del. Detta beteende kan övergå i byte eller försäljning av sexuella tjänster. Informanterna beskriver här ungdomar (ofta unga tjejer) som utsätter sig sexuellt i syfte att nå ångestreducering. De här ungdomarna beskrivs som mycket självdestruktiva. Den sexuella självdestruktiviteten är många gånger del av ett större självskadebeteende.

"Jag tror att det nästan alltid handlar om att de har ett sådant självförakt och har haft en sådan fruktansvärd barndom att de tror att de är värdelösa... att man inte är värd någonting och då är det ett sätt att få något. Man blir bekräftad, jag är värd någonting för att de här männen vill ha mig."

Helena, chef på HVB

Dessa ungdomar beskrivs också i likhet med de sexuellt identitetssökande ungdomarna i större utsträckning söka kontakt med män på Internet. Hos dessa ungdomar finns det ofta en underliggande tvångsmässighet. Det kan handla om återupprepningstvång efter ett övergrepp eller annan form av tvång.

4.5.6 "Sugar daddies"

I våra telefonintervjuer berättade några informanter om ytterligare en väg in i byte och försäljning av sexuella tjänster. Dessa berättelser handlar om unga tjejer med svag framtidstro och låg självkänsla med stort bekräftelsebehov. Dessa tjejer träffar äldre killar/män i 25-40 årsåldern med god ekonomisk situation. De kan till exempel bli utbudna på krogen, få mycket pengar att röra sig med eller få presenter. En del av tjejerna beskriver det som att en av killarna är deras pojkvän medan andra har relationer med flera olika män i ett gäng. Dessa tjejer får inte pengar efter varje gång de har haft sex med någon men de får alltid någon form av ersättning, ibland får man pengar, ibland fina saker, kläder och så vidare.

4.5.7 Hallickar och underlättare

En del av de ungdomar som våra informanter har mött har haft någon som har lett dem in på vägen till försäljning och byte av sexuella tjänster. Få av våra informanter berättar om rena hallickförhållanden men flertalet vittnar om att det har funnits personer runt omkring ungdomen som har utnyttjat dennes sårbarhet och i olika hög utsträckning varit delaktig i den sexuella exploateringen.

Några informanter berättar om unga sexuellt självdestruktiva tjejer som kommit i kontakt med män via Internet som de inlett något slags förhållande med. Dessa män har sedan förmedlat kontakter med andra män som tjejen har haft sex med mot ersättning. Det berättas också om tjejer som kommit i kontakt med medlemmar i kriminella gäng. Via dem byggs kundkontakter upp. I vissa fall har mannen i fråga också försett tjejen med lägenhet där hon kan ta emot köpare.

Många av de män som dragit nytta av ungdomarnas utsatthet har inlett ett kärleksförhållande med ungdomen i fråga först.

”Det var någon gång hon åkte iväg och skulle träffa honom och ja, hon hade någon tanke om förälskelse eller kärlek på något sätt och så blev det inte alls.”

Evelina, socialsekreterare på ungdomsgrupp

I vissa fall har mannen tagit en del av pengarna själv men i de flesta fall har detta i sådana fall förekommit utan ungdomens vetskap.

Det finns också berättelser om föräldrar som har varit del av den sexuella exploateringen av ungdomen. I berättelserna har det antingen handlat om utnyttjande från mammans sida, där mamman har uppmuntrat dotterns försäljning av sex då hon har dragit ekonomisk vinning av det. Eller så har det handlat om något som informanten tolkar som en del av det sexuella utnyttjandet av dottern från pappans sida. I de två fall i vilka detta har omnämnts har pappan förgripit sig på sin dotter under en längre tid och sedan låtit andra män förgripa sig på henne mot betalning.

De tjejer i missbruksmiljöer som berättats om tidigare är också utsatta för sexuell exploatering av andra. Killarna som söker upp tjejerna beskrivs av informanterna som ytterst medvetna om vilka tjejer de väljer ut.

I tidigare forskning berättas det även om väninnor som underlättare.¹⁰⁸ Det finns några sådana berättelser bland våra informanter. Det har handlat om övertalning och grupptryck där en tjej som redan har debuterat i någon form av prostitution övertalar tjejkompisar med berättelser om snabba pengar.

4.5.8 Normalisering och problematisering

Vad uppger då dessa ungdomar i mötet med yrkesverksamma för några motiv för att börja sälja eller byta sexuella tjänster? De flesta informanter uppger att de ungdomar de mött främst talar om de materiella aspekterna av försäljningen eller bytet som det som har motiverat dem. Det handlar om pengar, saker eller droger. Andra informanter talar om ungdomar som uppger att det ger dem en känsla av makt i stunden, av att vara åtrådda och värda någonting. Några informanter berättar även om tjejer som anger att de ser prostitutionen som en hämnd på män. Man ser det som ett ömsesidigt utnyttjande där man själv får den största vinsten.

De flesta av ungdomarna har i ett initialt skede uppgivit något av de motiv som nämnts i texten ovan. De har till en början inte sett på det som de gör som skadligt eller relaterat till sin egen utsatthet. Det är först när man är tagen från den kontext där man befunnit sig, antingen i tid eller i rum, som ungdomen börjar se och förstå sin egen problematik. Problemet blir synligt för ungdomen först när det ”normala” inte längre är ”normalt”.

”Till en början rationaliserar och försvarar de flesta av ungdomarna sitt beteende, frågorna kommer långt senare. Man omger sig gärna med andra där man kan odla myten om det glamorösa och frivilliga”.

Susanne, samordnare på ungdomsmottagning

¹⁰⁸ Hoigård & Finstad (1986)

Ungdomar som säljer och eller byter sexuella tjänster har genomgått en normaliseringsprocess där gränser gradvis har förflyttats och där sexuell integritet och intimitet successivt förlorat värde. Att vara sexuellt tillgänglig för vem som helst eller att använda sig av sin sexualitet som en bytesvara blir till slut det ”normala”. I mötet mellan den enskilde ungdomen och våra informanter påbörjas en avnormaliseringsprocess.

Anna – ”Vet hon själv varför hon gör det i stunden?

Eva – Hon har inte varit medveten om det men hon har blivit det genom alla samtal, genom alla samtal tror jag att hon har blivit medveten om det. Sedan har det tagit tid för att kunna hjälpa henne att kunna stoppa impulsen”.

Anna – När hon berättar det här anser hon själv då att det är problematiskt?

Eva – Nej, inte till en början. Då beskrev hon det som att jag gör som jag vill, det är min kropp. Det här gör jag frivilligt, jag kan inte se att det är något problem för mig för jag bestämmer, jag har kontroll. Till en början var det så. Ett år senare kom det en sådan där dipp – Hjälp mig jag vill inte, och vi fick komma till hennes hjälp.”

Eva, behandlingsassistent på HVB

Informanterna menar att det nästan alltid ligger kvar en känsla av smuts eller skam hos ungdomarna trots att man normaliserat att ha sex mot ersättning. Ungdomarna dövar denna känsla med mer droger, sexuella kontakter och saker. Så är de fast i en ond cirkel. När ungdomen är mitt uppe i det vill man helst inte bli störd. I citatet nedan berättar en av våra informanter om hur det kan se ut.

”Många ungdomar är ju sådana att dom inte ser saker som ett problem utan de gör något som ett sätt att kunna hantera något annat. Om man stannar upp och tänker... alltså de få gångerna jag kunde få henne att stanna upp och tänka då kunde hon ju se att det var ett problem att hon hade det beteendet. Men sen var det ju för att kunna hantera allt det andra runt omkring henne som hon gjorde så. Jag tror inte hon... eller man tänker liksom inte på det sättet, oj vad jag har problem nu. Det är väl det som är vårt jobb, att försöka få dom, alltså det är ju lite hemskt, men att få dom att upptäcka att dom har problem liksom.”

Karin, fältarbetare på fältgrupp

Många gånger är det inte förrän man hamnar i en situation där man tvingas att söka hjälp som man börjar reflektera kring det som man gjort och varit utsatt för. Det som leder till att man söker hjälp kan handla om att man har blivit utslängd, miss-handlad eller skadad på något annat sätt. Graden av utsatthet har lett till att man inte längre kan hålla ihop sin livssituation. Hedin & Månsson beskriver i sin studie om kvinnors uppbrott ur prostitution, vad de ser som, prostitutionskarriärens tre faser.¹⁰⁹ Första fasen kallas för: smekmånad, andra fasen: ökat beroende och tredje

¹⁰⁹ Hedin & Månsson (1998)

fasen: återkommande down-perioder. När ungdomarna kommer i kontakt med våra informanter befinner sig de många gånger i den sista fasen som kännetecknas av; drogkonsumtion, uttunnat nätverk, små försörjningsmöjligheter, destruktiva relationer, svag självkänsla och negativ självbild.¹¹⁰

Detta gäller dock inte alla ungdomar som våra informanter mött. En del av ungdomarna är till exempel under tvångsvård; informanterna menar att det i dessa fall inte är ovanligt att det är först då ungdomen hamnat i behandling som hon/han börjar problematisera sitt beteende och sin livssituation.

”Jag tror att det har jättemycket att göra med trygghet i relationen och att man också har gått in aktivt i behandlingen. Detta på grund av att vi jobbar med ungdomar som inte själva har valt att gå in i behandling. Man måste komma över de hindren först och då är det ju mycket försvar att – vad då det är väl jag som styr och jag har väl valt själv och jag har behov av min sexualitet. Och sen när de kommer till ett skede där de börjar jobba mer med sig själva och har en större grundtrygghet och tillit då kommer de här processerna.”

Ulrika, chef på HVB

Det är enligt informanterna först när den yttre situationen är så stabil att det finns möjlighet att börja blicka inåt och konfronteras med det som har varit som traumatiska upplevelser och sorg bryter igenom.

”Många blir ju jätteledsna ganska snabbt. Det är ju en sorgprocess. Vad har jag gjort med mig själv? De behöver säga det till någon som tittar på dem så att de börjar komma på vad de säger. Alltså någon måste höra en. Alltså det finns en sådan där underbart go liknelse som visar det här, den här gamla klassikern. Alltså hörs ett träd som faller i skogen? Så kan man ju komma med den här enkla slutsatsen att nej, det vet vi ju inte om inte någon står där och lyssnar men då brukar jag lägga till den här att ja, så kanske det är men för att den som hörde det ska vara säker på att det hördes så måste det ju vara någon som delar upplevelsen. Annars kan vi ju inte vara säkra. Alltså, det resonemanget tror jag faller rätt väl ut på de här tjejerna. De behöver... de kan förstå att det här inte var ok, de kan förstå att det var fel av dem som utsatte dem men de är fortfarande så genuint övertygade om att det är de som är dåliga, värdelösa och kassa va. Så det är inte mer än rätt att de får användas på detta sättet.”

Mats, psykolog inom narkomanvården

Vi har sett tidigare att det finns en överrepresentation av erfarenheter av sexuella övergrepp bland ungdomar som säljer och byter sexuella tjänster. Detta innebär inte att det finns ett orsakssamband mellan sexuella övergrepp och sexsäljande. Det våra informanter ofta påpekar är att de ungdomar som de möter sällan fått en chans att bearbeta de svårigheter som de har varit med om.

¹¹⁰ Ibid.

”Jag tror att det kan bero på att de inte har fått hjälp att hantera det som de har varit med om i sin barndom. Ingen har fångat upp dem och gett dem en chans att bearbeta dessa händelser.”

Magdalena, socialsekreterare på ungdomsgrupp

Rebecka som är behandlingsassistent på HVB menar att ungdomarna oftast först ser de risker de utsatt sin kropp för, i den inledande fasen har de kanske inte ens upptäckt att de har ett inre som man kan skada på detta sätt. De skamkänslor som ungdomarna upplever menar informanterna många gånger kommit i vägen för att söka hjälp.

”De flesta av de här tjejerna har varit utsatt för våldtäkter alltså, tyvärr eller jag vet inte hur man ska uttrycka det på ett bra sätt. Det är ju känt men inte det problemet man hjälper till med, eller man tar det inte på allvar liksom (...) det är det nästan som de skäms över att det har hänt dem. För att de vet ju också vad de har gjort, alltså att de har använt sin sexualitet för att få någonting då (...) många tjejer jag sitter med kan fundera kring ifall en sådan tjej kan bli våldtagen? Det är ju en riktig kamp för dem att hantera detta. Det är ju tufft alltså.”

Mats, psykolog inom narkomanvården

Dessa skamkänslor bottnar i ett tänkande där sexsäljaren ensam görs moraliskt ansvarig för prostitutionen. Även om det inte skulle finnas någon prostitution utan den som ger ersättning så är det den prostituerade, sexsäljaren, den som byter eller säljer sexuella tjänster som drabbas hårdast av stigmatiseringen. Skammen uppträder både som moral i det omgivande samhället och som internaliserade normer och attityder hos personen själv. Dessa ungdomars kamp kommer därmed att handla både om samhällets fördömande attityder och om den egna skammen och självföraktet.

4.5.9 Sammanfattning

Erbjudanden om ersättning för sexuella handlingar

Det här kapitlet har berört vägar in i försäljning och byte av sexuella tjänster. Kapitlet inleddes med ett stycke om erfarenhet av att bli erbjuden ersättning för sexuella tjänster. Både tjejerna och killarna i undersökningsgruppen har i mycket högre grad än ungdomarna i jämförelsegruppen fått erbjudanden om ersättning för sexuella handlingar. Man har även blivit erbjuden ersättning vid fler tillfällen.

Tidigare forskning visar att det bland de ungdomar som utsatts för sexuella kontakter av vuxna finns en överrepresentation av ungdomar med ett generellt risktagande beteendemönster i tonåren. Dessa ungdomar har druckit alkohol, provat narkotika och umgåtts med äldre personer i större utsträckning än andra ungdomar. Bland denna grupp ungdomar är det även betydligt vanligare med självrapporterade problem inom familjen och i skolan, utsatthet för mobbing och för stöld- och våldsbrott. Det verkar alltså som att ungdomar med en för övrigt problemfylld livssituation (som ungdomarna i vår undersökningsgrupp) även i högre grad är utsatta för sexuella kontakter från vuxna på Internet.

Ungdomarna har i störst utsträckning blivit erbjudna ersättning på Internet, på andra plats kommer krogen. Övriga kontaktsätt som nämndes var gatan, genom

vuxna, genom kompisar, genom annons och genom eskortverksamhet. Det finns en statistiskt säkerställd skillnad mellan undersökningsgrupp och jämförelsegrupp när det gäller gatan och genom kompisar för både tjejer och killar (och när det gäller killarna även genom vuxna). Detta tyder på att de ungdomar som har tagit emot ersättning för sexuella tjänster, och då framförallt tjejerna, befinner sig i miljöer där det förekommer bland ens kompisar att erbjudande om ersättning för sexuella tjänster ges. Ungdomarna i undersökningsgruppen uppger i högre grad än ungdomarna i jämförelsegruppen att de uppfattat erbjudandet som lockande. Skillnaden mellan grupperna var statistiskt säkerställd.

Missbruk

Våra informanter berättar om ett flertal vägar in i byte eller försäljning av sexuella tjänster. En av de vanligast förekommande berättelserna handlar om ungdomar som befinner sig i missbruksmiljöer. Det handlar om unga tonårstjejer, ofta med en låg självkänsla och en för övrigt problematisk livssituation som får kontakt med killar i övre tonåren. Ganska snabbt uppstår ett beroendeförhållande där tjejerna blir beroende av killarnas gillande för att få tillgång till alkohol och narkotika. Gränser kring intimitet och integritet förskjuts tills det att tjejerna befinner sig i en situation där de är sexuellt tillgängliga för alla killarna i gänget i utbyte mot droger.

För killar i missbrukskretsar ser situationen något annorlunda ut enligt våra informanter. Killarna får inte samma sexuella uppmärksamhet som tjejerna får. När det gäller killar i missbruksmiljöer har berättelserna ofta kommit att handla om killar som har ett ganska långt gånget missbruk. När det gäller killar gör informanterna ofta en koppling mellan graden av missbruk och utsatthet och byte eller försäljning av sexuella tjänster.

”Survival sex”

En annan grupp ungdomar som informanterna berättar om är ungdomar som är hemlösa eller på rymmen. Dessa ungdomar är ytterst utsatta och använder sig av sitt ”sexuella kapital” för att ”överleva”. Deras väg in i byte/försäljning av sexuella tjänster handlar om överlevnad, så kallat *survival sex*. Informanterna berättar om tjejer och killar, ofta i missbruk och som saknar eget boende. Ofta kan man inte betala hyra annat än med den egna kroppen. En informant berättar vidare att hon mött tjejer som har planerat att rymma hemifrån och fått kontakt med män på Internet som erbjudit sig att hjälpa tjejen med boende. Då de har mötts har mannen velat ha sex.

Sexuellt identitetssökande

Ett av de teman som återkommer oftast när det gäller killar och sexuella tjänster är sexuellt identitetssökande. Här talar informanterna ofta om unga killar som beskrivs som oerhört sökande och osäkra när det rör sig om den egna sexualiteten. Det sexuella identitetssökandet är ofta länkat till en negativ självbild och inte sällan till självdestruktivitet. Till skillnad från de killar som befinner sig i missbruksmiljöer uppges dessa killar få kontakter med män via Internet och krogen i större utsträckning. De beskrivs som mer aktivt uppsökande. Dessa killar har mycket gemensamt med de aktivt uppsökande sexuellt destruktiva ungdomar som informanterna berättar om.

Sexuell självdestruktivitet

Sexuellt självdestruktiva ungdomar utsätter sig sexuellt i syfte att nå ångestreducering. De beskrivs som mycket självdestruktiva. Den sexuella destruktiviteten är många gånger del av ett större självskadebeteende. Dessa ungdomar beskrivs i likhet med de sexuellt identitetssökande killarna i större utsträckning söka kontakt med män på Internet. Hos dessa ungdomar finns det ofta en underliggande tvångsmässighet. Det kan handla om återupprepningstvång efter ett övergrepp eller annan form av tvång. Ofta är de män som man söker upp mycket destruktiva och många av våra informanter berättar att dessa ungdomar far mycket illa.

”Sugar daddies”

I våra telefonintervjuer berättade några informanter om ytterligare en väg in i byte och försäljning av sexuella tjänster. Dessa berättelser handlar om unga tjejer med svag framtidstro, låg självkänsla och med stort bekräftelsebehov. Dessa tjejer träffar äldre killar/män i 25-40 årsåldern med god ekonomisk situation. De blir till exempel utbudna på krogen, får mycket pengar att röra sig med eller presenter. En del av tjejerna beskriver det som att en av killarna är deras pojkvän medan andra har relationer med flera olika män i ett gäng. Dessa tjejer får inte pengar efter varje gång de har haft sex med någon men de får alltid någon form av ersättning ibland får man pengar, ibland fina saker, kläder och så vidare.

Hallickar och underlättare

En del av de ungdomar som våra informanter har mött har haft någon som har lett dem in på vägen till försäljning och byte av sexuella tjänster. Få av våra informanter berättar om rena hallickförhållanden men flertalet vittnar om att det har funnits personer runt omkring ungdomen som har utnyttjat dennes sårbarhet och i olika hög utsträckning varit delaktig i den sexuella exploateringen. Det kan handla om: väninnor som redan har debuterat i någon form av gråzonsprostitution, pojkvänner, äldre män som man träffat på Internet, familjemedlemmar eller killar i gänget man umgås i.

Normaliseringsprocessen

Informanterna talar också om en normaliseringsprocess som en del av vägen in i byte eller försäljning av sexuella tjänster. I denna normaliseringsprocess har gränser gradvis förflyttats och den sexuella integriteten och intimiteten successivt förlorat värde. Att vara sexuellt tillgänglig för vem som helst eller att använda sig av sin sexualitet som en bytesvara blir till slut det ”normala”. Många gånger är det inte förrän man hamnar i en situation där man tvingas att söka hjälp som man börjar reflektera kring det som man gjort och varit utsatt för. Det som leder till att man söker hjälp kan handla om att man har blivit utslängd, misshandlad eller skadad på något annat sätt. Graden av utsatthet har lett till att man inte längre kan hålla ihop sin livssituation. Problem blir synliga när det ”normala” inte längre är ” normalt”. I mötet mellan den enskilde ungdomen och våra informanter påbörjas en avnormaliseringsprocess.

4.6 Arenor för kontaktskapande och försäljning eller byte av sexuella tjänster

I detta kapitel presenteras resonemang kring de olika arenor som ungdomarna uppgivit befunnit sig på. Här tar vi också upp mönster kring hur olika vägar in i försäljning och byte verkar hänga ihop med olika arenor. Kapitlet inleds med en upprepning av resultat från enkätundersökningen kring hur man kom i kontakt med den som gav en ersättning för sexuella tjänster.

4.6.1 Arenor bland ungdomarna som besvarat enkäten

I tabellen nedan presenteras de arenor för kontaktskapande för försäljning eller byte av sexuella tjänster som våra respondenter uppger.

Tabell 4. Hur kom du i kontakt med den person(erna) du fick ersättning av?

Hur kom du i kontakt med den person(erna) du fick ersättning av?	Tjejer N=37		Killar N= 43		Totalt N =80		Skillnad mellan könen p=*
	N	%	N	%	N	%	
På krogen	10	27,0	12	27,9	22	27,5	,618
Genom kompisar	16	43,2	11	25,6	27	33,8	,200
Genom vuxen/vuxna	4	10,8	6	14,0	10	12,5	,864
Genom Internet	17	45,9	26	60,5	43	53,8	,847
Genom annons	1	2,7	2	4,7	3	3,8	,923
Genom eskort-verksamhet	0	0	2	4,7	2	2,5	,305
På gatan	9	24,3	9	20,9	18	22,5	,474
På annat sätt	4	10,8	1	2,3	5	6,3	,213
*Chi2							

Det allra vanligaste sättet att komma i kontakt med den som gav ersättning på för både tjejerna och killarna var via Internet. På andra plats för tjejerna kom "genom kompisar" följt av "på krogen". För killarna kom "på krogen" på andra plats följt av "genom kompisar". Ganska många ungdomar uppger att de har kommit i kontakt med den som har givit ersättning på gatan. Gatan kan i detta sammanhang tänkas innebära såväl det egna bostadsområdet, torget eller stadscentrat som ett prostitutionstråk. Under alternativet "på annat sätt" har man kunnat ange i fritext vad man menar och här har man uppgett "på fest", "genom partner", "på telefik", "skolan", "på jobbet", "på porrbo". De vanligaste arenorna för kontaktskapande

bland våra respondenter var alltså, Internet, genom kompisar, krogen och gatan. Nedan presenterar vi vilka arenor för byte och försäljning av sexuella tjänster som våra informanter har uppgett.

Kommentar

Flertalet av ungdomarna som besvarat vår enkät uppger att de har kommit i kontakt med personen som givit dem ersättning via Internet (54 procent). Motsvarande siffra i Århusstudien är omkring 50 procent. I Svedin & Priebe's studie anger ungdomarna att det vanligaste sättet att komma i kontakt med den som givit ersättning är genom kompisar. I Socialstyrelsens rapport *"Kännedom om Prostitution 2007"* betonas Internets ökade betydelse som kontaktzon för personer som säljer och köper sex.¹¹¹ Man nämner att kontakter skapas på till exempel hemsidor, forum, bloggar, chattar och kontaktsidor.¹¹² Detta ligger i linje med våra resultat, vilka också kan tänkas ha påverkats av att ungdomarna besvarade enkäten just på Internet. I Socialstyrelsens rapport omnämns också mobiltelefonin som betydande för kontaktskapandet men det förekommer även prostitution på mer dolda arenor som krogar, casinon, bordeller och i lägenheter. Dock uttalar man sig inte om hur vanligt förekommande detta är utan fastställer att det kan variera stort beroende på var i landet man befinner sig. Våra respondenter anger krogen som ett av de vanligare sätten man kommit i kontakt med den som gav ersättning för sex (cirka 27 procent av både tjejerna och killarna anger detta som arena för kontakten). Det är en betydligt högre andel av tjejerna i vår studie som angivit detta som alternativ jämfört med Svedin & Priebe, dock är resultaten lika när det gäller killarna. Som tidigare nämnts är våra respondenter ett par år äldre än ungdomarna i Svedin & Priebe's studie och kanske därmed oftare befinner sig i krogmiljöer, skillnaden i svar kan delvis bero på detta.

4.6.2 Internet

Internet uppges av våra respondenter i enkätundersökningen vara den vanligaste arenan för kontaktskapande för byte eller försäljning av sexuella tjänster. Bland de yrkesverksamma nämns Internet främst i samband med berättelser om de aktivt uppsökande sexuellt destruktiva tjejerna. Vid några tillfällen har det handlat om att personen ifråga har en sida på Internet där hon/han erbjuder sexuella tjänster mot ersättning.

"Ja denna flicka hade tydligen någon sida på nätet där hon erbjöd olika tjänster så det var ju ganska avancerat kan man ju säga. Det kunde gå till så att hon kom till någon fest antingen en privat fest hemma hos någon eller i ett mer offentligt sammanhang alltså på lokal eller liknande där hon poserade då."

Lena, kurator på gymnasieskola

Mer vanligt förekommande är dock att det har handlat om att man har knutit kontakt med den som har givit ersättning på vanliga chatsiter eller communities.

¹¹¹ Socialstyrelsen (2007)

¹¹² Ibid.

4.6.3 Missbruksmiljöer

De ungdomar i vårt material som befinner sig i missbruksmiljöer löper, som tidigare påvisats, en stor risk att bli sexuellt exploaterade. Till skillnad från de ungdomar som tar kontakter via Internet tycks ingången i byte och försäljning av sexuella tjänster här vara

än mer glidande och sällan i form av ett aktivt beslut. De ungdomar som hamnar i dessa miljöer beskrivs av våra informanter som ungdomar med bristande omsorg i hemmet och låg självkänsla. Missbruksmiljöer bör här förstås som miljöer där missbrukare vistas. Den initiala kontakten kan tas någon annanstans men leder sedan till missbruksmiljöer.

4.6.4 Prostitutionsstråk och stadscentrat

Vi har från våra informanter fått berättelser om ungdomar som har befunnit sig på Rosenlundsgatan, Göteborgs prostitutionsstråk. För en del av ungdomarna har det varit där man har debuterat i försäljning eller byte av sexuella tjänster för andra har det varit senare i tid. Några av berättelserna handlar om tjejer som beskrivs som nyfikna på prostitutionsvärlden. Ofta har de då tillsammans med en väninna sökt sig till Rosenlundsgatan för att känna på hur det kan vara att befinna sig i en prostitutionsmiljö. Några av dessa tjejer har tagit en eller två kunder och sedan aldrig gjort om det. Andra berättelser handlar om tjejer som har varit mer etablerade i någon form av gråzonsprostitution.

Andra offentliga platser som omnämns av våra informanter är Centralstationen och Nordstan (ett köpcentrum i centrala Göteborg). I ett fåtal fall har den sexuella tjänsten utförts på dessa ställen. I de flesta fall beskrivs dessa platser som miljöer där ungdomar i riskzon befinner sig och därmed som miljöer där personer med intention att utnyttja dessa ungdomars sårbara situation försöker att knyta kontakt med dem.

4.6.5 Sexklubb

Vi har ett fåtal berättelser om unga tjejer som har arbetat på sexklubb. Utöver det nämns vid två tillfällen att ungdomar själva har gått till sexklubb och där träffat personer som har givit dem ersättning för sexuella tjänster. Sexklubbarna beskrivs som slutna världar med en mycket stark gemenskap och social kontroll. Ett stort behov av uppmärksamhet och bekräftelse nämns som gemensamma nämnare för de tjejer med sexklubbserfarenhet som våra informanter träffat. Dessa tjejer har via sexklubben knutit kontakter med personer som har givit dem ersättning för sexuella tjänster.

4.6.6 Krogen

Krogen är en annan vanligt förekommande arena för kontaktskapande inför byte och försäljning av sexuella tjänster. Här finns det många olika berättelser. Det kan dels handla om sexuellt destruktiva ungdomar som går ut för att träffa män för att ha sex med, mot eller utan ersättning. Det kan också vara en arena för kontaktskapande, här kan såväl *sugar daddies* och missbrukare som medlemmar från den organiserade brottsligheten komma i kontakt med ungdomar i riskzon.

4.6.7 Sammanfattning

I detta kapitel har vi tittat närmre på de arenor för kontaktskapande för försäljning och byte av sexuella tjänster som finns i vårt material. Bland ungdomarna som besvarat vår enkätundersökning var Internet den allra vanligaste vägen att komma i kontakt med den som gav ersättning. På andra plats för tjejerna kom genom kompisar följt av på krogen. För killarna kom ”krogen” på andra plats följt av ”genom kompisar”. Ganska många ungdomar uppger att de har kommit i kontakt med den som har givit ersättning ”på gatan”. Gatan kan i detta sammanhang tänkas innebära såväl det egna bostadsområdet, torget eller stadscentrat som ett prostitutionsstråk. Internet uppges av våra respondenter i enkätundersökningen vara den vanligaste arenan för kontaktskapande för byte eller försäljning av sexuella tjänster. Även informanterna nämner Internet men då främst i samband med berättelser om aktivt uppsökande sexuellt destruktiva ungdomar. Kontakterna med den som har givit ersättning har knutits på allt från eskort sajter, vanliga chatsiter till communities. De ungdomar i vårt material som befinner sig i missbruksmiljöer löper, som tidigare påvisats, en stor risk att bli sexuellt exploaterade. De ungdomar som hamnar i dessa miljöer beskrivs av våra informanter som ungdomar som ofta kommer från hem med bristande omsorg. Missbruksmiljöer bör här förstås som miljöer där missbrukare vistas. Vi har från våra informanter fått berättelser om ungdomar som har befunnit sig på Rosenlundsgatan. Andra offentliga platser som omnämns av våra informanter är Centralstationen och Nordstan. I de flesta fall beskrivs dessa platser som miljöer där ungdomar i riskzon befinner sig och därmed som miljöer där personer med intention att utnyttja dessa ungdomars sårbara situation försöker att knyta kontakt med dem. Några av informanterna berättar om ungdomar som har befunnit sig på sexklubbar. Sexklubbarna beskrivs som slutna världar med en mycket stark gemenskap och social kontroll. Stort behov av uppmärksamhet och bekräftelse nämns som gemensamma nämnare för de tjejer med sexklubbserfarenhet som våra informanter träffat. Dessa tjejer har via sexklubben knutit kontakter med personer som har givit dem ersättning för sexuella tjänster. Krogen är en annan vanligt förekommande arena för kontaktskapande inför byte och försäljning av sexuella tjänster. En del berättelse handlar om ungdomar som utför sexuella tjänster på krogen. Det kan också vara en arena för kontaktskapande, här kan såväl *sugar daddies* och missbrukare som medlemmar från den organiserade brottsligheten komma i kontakt med ungdomar i riskzon.

5. Sammanfattning

Den här studien är initierad och utförd av prostitutionsgruppen i Göteborg. Syftet med studien är att undersöka vilka faktorer som kan ha betydelse för inträde i byte/försäljning av sexuella tjänster samt att samla in och presentera kunskap kring vägar in i försäljning/byte av sexuella tjänster. Vår definition av försäljning och byte av sexuella tjänster är ett användande av sin sexualitet som ett medel för att få något som inte handlar om sexuell tillfredsställelse. Oavsett om det handlar om kontant betalning, droger, saker, social acceptans eller vuxenkontakt. Frågeställningarna är: 1.) I vilken omfattning uppger ungdomar i Göteborg med omnejd att de har erfarenheter av att sälja och/eller byta sexuella tjänster? 2.) Vad kännetecknar/särskiljer gruppen ungdomar som uppger att de har erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster från gruppen som saknar/inte har uppgivit att de har dessa erfarenheter? 3.) Vilka vägar in i försäljning och/eller byte av sexuella tjänster berättar de

svarande om? 4.) Vilka arenor för kontaktskapande och försäljning och/eller byte av sexuella tjänster förekommer bland de svarande?

Studien består av två delstudier: en elektronisk enkätundersökning riktad till ungdomar över 18 år bosatta i Västra Götalands län samt en intervjustudie med yrkesverksamma som i sin praktik mött ungdomar som har erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster.

Av de 876 ungdomar som ingår i vår enkätstudie svarar 80 personer att de någon gång utfört sexuella handlingar mot någon form av ersättning. Detta motsvarar 9,1 procent av samtliga respondenter. Av dem var 43 killar (det vill säga 11,4 procent av samtliga killar) och 37 tjejer (det vill säga 7,4 procent av samtliga tjejer). I jämförelse med tidigare nordiska undersökningar med en prevalens på omkring 1 procent är det i vårt material en större grupp ungdomar som uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster.¹¹³ Vårt resultat ska inte tolkas som att 9,1 procent av ungdomarna i Västra Götalands län har erfarenhet av att ta emot ersättning för sexuella tjänster. Det större antalet kan förklaras med att vår studie inte har genomförts i en normalpopulation. Vi har med all sannolikhet en överrepresentation av ungdomar med erfarenhet av att sälja och eller byta sexuella tjänster bland våra respondenter. Alla våra informanter hade inledningsvis uppgivit att de har erfarenhet av att möta ungdomar som någon gång har sålt eller bytt sexuella tjänster. För vissa informanter rörde det sig om enstaka personer, för andra var det relativt vanligt bland de ungdomar man jobbar med. De allra flesta informanterna beskriver bytesförhållanden och otydliga transaktioner som det vanligast förekommande bland de ungdomar de möter. Få talar om ungdomarnas erfarenheter som prostitution. Våra informanter har i störst utsträckning erfarenhet av att möta tjejer med erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster.

I vårt kvantitativa material är antalet killar som uppger att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster något fler än antalet tjejer (11,4 procent av samtliga killar och 7,4 procent av samtliga tjejer uppger att de har sådana erfarenheter). Detta kan tolkas som ett resultat av att prostitution och dess gråzonsfenomen många gånger ses som ett könsspecifikt fenomen. Prostitutionen blir könsbestämd, det vill säga vi känner bara igen det som prostitution när det är en man som köper och en kvinna som säljer. Detta leder till ett osynliggörande av unga män med erfarenhet av sexsäljande.

Den vanligaste ersättningen för sexuella tjänster bland såväl de killar som de tjejer som ingår i enkätundersökningen är pengar. Näst vanligast ersättning är alkohol och droger för tjejerna och alkohol och droger samt aktiviteter för killarna. Både tjejerna och killarna har tagit emot ersättning för en mängd olika sexuella handlingar. Mer eller mindre alla sexuella handlingar som nämns i enkäten, utom samlag, uppges i större utsträckning ha utförts av killarna. Första gången de fick ersättning för en sexuell tjänst var ungdomarna omkring 16,5 år. Både bland tjejerna och killarna var det vanligast att den som hade givit ersättning för den sexuella tjänsten var en man. Cirka en tredjedel av killarna som svarat på frågan uppgav dock att de fått ersättning av kvinnor. Vidare var det vanligast, bland både tjejerna och killarna, att personen som givit ersättning var mellan 25-35 år.

¹¹³ Svedin & Priebe (2004), Hegna & Pedersen (2002)

Ytterst få av de ungdomar vars berättelser informanterna delgivit oss har befunnit sig på kända prostitutionsarenor. Det allra vanligaste sättet att komma i kontakt med den som gav ersättning, för både tjejerna och killarna, var via Internet. På andra plats för tjejerna kom "genom kompisar" följt av "på krogen". För killarna kom "på krogen" på andra plats följt av "genom kompisar". Informanterna nämner även missbruksmiljöer, sexklubbar, Centralstationen och Nordstan som miljöer där ungdomar i riskzon befinner sig och därmed som miljöer där personer med intention att utnyttja dessa ungdomars sårbara situation försöker att knyta kontakt med dem.

Många av informanterna talar om en glidning in i försäljning av sexuella tjänster. Denna glidning sker i form av en normaliseringsprocess som har en inverkan på självbilden och förhållandet till den egna sexualiteten. Denna normaliseringsprocess består av ett gradvis förflyttande av gränser som leder till att den sexuella integriteten och intimiteten successivt förlorar värde. Att vara sexuellt tillgänglig för vem som helst eller att använda sig av sin sexualitet som en bytesvara blir till slut det "normala". Att befinna sig i en miljö där försäljning av sexuella tjänster framstår som ett möjligt alternativ är en förutsättning för att denna normaliseringsprocess ska komma till stånd. Informanterna menar att det många gånger inte är förrän ungdomarna hamnar i en situation där de tvingas att söka hjälp som de börjar reflektera kring det som de gjort och varit utsatta för. Det som leder till att man söker hjälp kan handla om att man har blivit utslängd, misshandlad eller skadad på något annat sätt. Graden av utsatthet har lett till att man inte längre kan hålla ihop sin livssituation. Problem blir synliga när det "normala" inte längre är "normalt". I mötet mellan den enskilde ungdomen och våra informanter påbörjas en avnormaliseringsprocess.

Vilka ungdomar är det då som har dessa erfarenheter? Gruppen ungdomar som har tagit emot ersättning för sexuella tjänster skiljer sig på ett flertal områden från de ungdomar som inte har sådana erfarenheter. Vi ser två tydliga områden där vår undersökningsgrupp skiljer sig från jämförelsegruppen. Det ena är livssituationen och det andra är de sexuella erfarenheterna.

Ungdomarnas livssituation präglas, i jämförelse med jämförelsegruppen, av ett mer utagerande och gränsöverskridande beteende, en sämre psykisk hälsa och ett något svagare socialt nätverk. Vad gäller ungdomarnas sexuella erfarenheter så skulle man kunna beskriva det som att ungdomarna lever, vad man i tidigare forskning kallat för, ett påtagligt sexualiserat liv. De uppger att de har haft en tidig samlagsdebut, många sexpartners, erfarenheter av många olika sexuella handlingar, hög porrkonsumtion och så vidare. Vi ser också ett sexuellt risktagande hos ungdomarna i vår undersökningsgrupp. Med sexuellt risktagande avser vi att man i lägre grad än övriga ungdomar skyddar sig vid sexuella kontakter. Vi har en överrepresentation av ungdomar som har haft sex med, eller är starkt attraherade av personer av samma kön i vårt material. Drygt 40 procent av tjejerna och 50 procent av killarna i vår undersökningsgrupp uppger att de har haft samlag med en person av samma kön. Att en relativt stor grupp ungdomar uppger att de har haft sex med en person av samma kön har troligen delvis att göra med att en del av våra respondenter besvarat vår enkät via Qruiser, ett community för HBT-personer.

Ett av de teman som återkom oftast hos våra informanter var frånvaro av goda vuxenkontakter och vuxenstöd bland ungdomarna i fråga. Man talar om det i termer som anknytningsproblem, bristande omsorg, frånvarande föräldrar, avsaknad av stabila familjeförhållanden eller avsaknad av nätverk som skyddar mot utsatthet.

Ett annat ofta återkommande tema är att flertalet av de ungdomar informanterna berättar om har bevittnat eller varit utsatta för våld eller övergrepp inom familjen. Informanterna talar om incestproblematik men också om att ungdomarna kan ha varit utsatta för sexuella övergrepp i form av till exempel våldtäkt i tidiga tonår. Vad gäller ungdomarna som besvarat enkätundersökningen så har ungdomarna i undersökningsgruppen i hög grad varit utsatta för sexuella handlingar mot sin vilja, detta gäller såväl tjejerna som killarna. De har också i högre grad än ungdomarna i jämförelsegruppen utsatt andra för övergrepp.

Det andra stora temat rörande bakgrund, nämligen låg självkänsla, ser våra informanter mer som en följd av ovan nämnda riskfaktorer. De flesta av informanterna beskriver de här ungdomarna som extra utsatta på grund av ett stort behov av bekräftelse och gemenskap. Bekräftelsebehovet och den låga självkänslan beskrivs som de enskilt största riskfaktorerna för att hamna i sammanhang där man blir utnyttjad och skadad. Ett annat tema som informanterna lyfter är självdestruktivitet och självskadebeteende. Några av de ungdomar som våra informanter mött beskrivs som mycket självdestruktiva. En del av dessa ungdomar har varit utsatta för sexuella övergrepp, ofta i tidiga tonår och därefter blivit risktagare i sexuella situationer. Att vara risktagare i sexuella situationer kan ta sig uttryck i ett aktivt uppsökande av destruktiva män eller destruktiva situationer. För många av de tjejer som aktivt sökte upp män för sex för eller utan ersättning hade det en ångestreducerande funktion. Informanterna berättar även om att annat självskadebeteende utöver sexuell självdestruktivitet förekommer hos de ungdomar som de träffar.

Rörande vägar in i försäljning och byte av sexuella tjänster så ser vi att ungdomarna i undersökningsgruppen i mycket högre grad än ungdomarna i jämförelsegruppen fått erbjudanden om ersättning för sexuella handlingar. Våra informanter berättar om ett flertal vägar in i byte eller försäljning av sexuella tjänster. En av de vanligast förekommande berättelserna handlar om ungdomar som befinner sig i missbruksmiljöer. Det handlar om unga tonårstjejer, ofta med en låg självkänsla och en för övrigt problematisk livssituation, som får kontakt med killar i övre tonåren. Ganska snabbt uppstår ett beroendeförhållande där tjejerna blir beroende av killarnas gillande för att få tillgång till alkohol och narkotika. Gränser kring intimitet och integritet förskjuts tills det att tjejerna befinner sig i en situation där de är sexuellt tillgängliga för alla killarna i gänget i utbyte mot droger. När det gäller killar gör informanterna ofta en koppling mellan graden av missbruk/utsatthet och byte eller försäljning av sexuella tjänster. De flesta killar som har tagit emot ersättning för sexuella tjänster har haft ett ganska gravt missbruk. En annan grupp ungdomar som informanterna berättar om är ungdomar som är hemlösa eller på rymmen. Dessa ungdomar är ytterst utsatta och använder sig av sitt "sexuella kapital" för att få husrum och mat, deras väg in i byte/försäljning av sexuella tjänster handlar om "överlevnad", så kallat *survival sex*.

Ett av de teman som återkommer oftast när det gäller killar och sexuella tjänster är sexuellt identitetssökande. Här talar informanterna ofta om unga killar som beskrivs som oerhört sökande och osäkra när det rör sig om den egna sexualiteten. Till skillnad från de killar som befinner sig i missbruksmiljöer uppges dessa killar som mer aktivt uppsökande. En annan väg in i försäljning och byte av sexuella tjänster är ett självdestruktivt beteende av vilket sexualiteten är en del. Detta beteende kan övergå i byte eller försäljning av sexuella tjänster. Sexuellt självdestruktiva ungdomar utsätter sig sexuellt i syfte att nå ångestreducering. Den sexuella självdestruktiviteten

är många gånger del av ett större självskadebeteende. Dessa ungdomar beskrivs i likhet med de sexuellt identitetssökande killarna i hög utsträckning vara mer aktivt uppsökande. Hos dessa ungdomar finns det ofta en underliggande tvångsmässighet. Det kan handla om återupprepningstvång efter ett övergrepp eller annan form av tvång.

En del av de ungdomar som våra informanter har mött har haft någon som har lett dem in på vägen till försäljning och byte av sexuella tjänster. Få av våra informanter berättar om rena hallickförhållanden men flertalet vittnar om att det har funnits personer runt omkring ungdomen som har utnyttjat dennes sårbarhet och i olika hög utsträckning varit delaktig i den sexuella exploateringen. Det kan handla om

pojkvänner, äldre män som man träffat på Internet, familjemedlemmar, väninnor som redan har debuterat i någon form av gråzonsprostitution eller killar i gänget man umgås i.

Trots att ungdomar med erfarenhet av att byte eller sälja sexuella tjänster är en heterogen grupp finns det även tydliga samband inom gruppen. I slutdiskussionen vill vi lyfta några av dessa samband samt placera det undersökta fenomenet i en vidare kontext.

6. Diskussion

Denna studie handlar om ungdomars försäljning och byte av sexuella tjänster. Vi har genom två olika metoder, intervju och enkät undersökt vägar in i försäljning och byte av sexuella tjänster, samt vilka faktorer som kännetecknar och särskiljer de ungdomar som har dessa erfarenheter. I studien beskriver vi en grupp ungdomar som ser på och använder sig av sin sexualitet som en bytesvara för att få något som inte handlar om egen sexuell njutning. Dessa transaktioner, sexuella handlingar mot ersättning, sker i en gråzon kring det som traditionellt sett benämns som prostitution. Trots att ungdomarna själva eller de yrkesverksamma som möter dem inte väljer att benämna försäljningen/bytet som prostitution så är det likväl handlingar som är skambelagda och potentiellt stigmatiserande. Det handlar om sexuella handlingar med andra mål än sexuell njutning, något som försiggår i sexualitetens gränstrakter. Många av de yrkesverksamma som vi har mött upplever det som komplicerat att tala med ungdomar om dessa erfarenheter. Speciellt då de inte är uttalade, utan rör sig om misstankar från den yrkesverksammas sida. Hur ställer man frågan utan att kränka ungdomen i fråga? Informanterna uttrycker en rädsla för att det ska ha en stigmatiserande effekt att benämna det som ungdomarna gjort som byte eller försäljning av sexuella tjänster när det som ungdomen varit med om finns i gråzonen mellan ömsesidig sexualitet och prostitution. Ett annat tecken på ämnets extrema känslighet är de svårigheter vi stötte på då vi sökte efter informanter med erfarenhet av försäljning och byte av sexuella tjänster. Samtliga de personer som vi kom i kontakt med drog sig på olika sätt ur innan intervjun skulle äga rum.

Att beskriva ett gråzonsfenomen som detta är komplext, inte minst med tanke på att fenomenet utöver sin stigmatiserande natur är mångfacetterat. För några av ungdomarna är bytet eller försäljningen av sexuella tjänster vägen in i ett mer etablerat sexsäljande, ett första steg i prostitutionskarriären. För andra är det något som man gjort under en tid och sedan lämnat bakom sig, dock har dessa erfarenheter i de fall vi fått ta del av dem satt sina spår. Vi vill inte heller utesluta att försäljningen eller

bytet för vissa av ungdomarna kan ha varit del av ett experimenterande med sin sexualitet.

Vad kan vi dra för slutsatser efter att ha studerat ungdomars erfarenhet av att sälja och byta sexuella tjänster? Ett av de tydligaste resultaten handlar om det som särskiljer och kännetecknar gruppen ungdomar med sådana erfarenheter. Både enkätstudien och intervjustudien visar entydigt att det är en speciell grupp ungdomar som uppger att de har sålt eller bytt sexuella tjänster. Det som särskiljer dessa ungdomar från andra är såväl sociala och emotionella som psykologiska faktorer. Vi ser två tydliga mönster hos ungdomar som uppger att de tagit emot ersättning för sexuella tjänster. Det första mönstret handlar om att ungdomarna lever och har levt påtagligt sexualiserade liv, i form av en tidig sexualdebut, ett intensivt sexualliv med fler partners och erfarenheter av fler olika sexuella aktiviteter. Några uppger också att de på olika sätt förgripit sig på andra ungdomar. Det andra mönstret kännetecknas av utagerande, prövande och gränsöverskridande beteende i form av till exempel missbruk och kriminalitet. Dessa resultat fördjupas, nyanseras och förklaras till viss del under våra intervjuer. De yrkesverksamma som mött dessa ungdomar i behandlingsrum, på socialkontor och på ungdomsinstitutioner berättar om en grupp ungdomar som många gånger försumrats såväl omsorgsmässigt som känslomässigt. Här uppger man även psykologiska och emotionella faktorer som särskiljer dessa ungdomar från andra. Bristande omsorg och svagt vuxenstöd har, enligt informanterna, lett till låg självkänsla, problem med gränssättning och svårigheter med att etablera varaktiga sociala kontakter. Informanterna uttrycker att det många gånger handlar om ungdomar som har ett icke tillgodosett behov av att bli sedda, älskade och omhändertagna. Ungdomarna uttrycker ofta själva i mötet med våra informanter en besvikelse över att ha blivit svikna av vuxenvärlden.

Ungdomar befinner sig i en period som är fylld av konkreta problem, frågor och känslomässiga upplevelser varav vissa kretsar kring sexualitet och kön. På samma gång är de utsedda till att vara en projektduk för vuxna människors begär efter ungdomlighet. Tidigare forskning visar att de ungdomar som har en problematisk och konfliktfylld familjebakgrund och uppväxt generellt sett oftare utsätts för olika former av sexuell exploatering av vuxna och jämnåriga. De ungdomar som i vår studie uppgett att de har tagit emot ersättning för sexuella tjänster har också oftare fått förslag på och erbjudanden om ersättning för sexuella handlingar från människor i sin omgivning, de har i högre grad varit utsatta för sexuella övergrepp och betalt sexuell utnyttjande. Vi hävdar inga kausala samband mellan de mönster och faktorer som kännetecknar vår undersökningsgrupp och byte eller försäljning av sexuella tjänster. Vi kan dock se att ungdomar i riskzon för att hamna i prostitutionsliknande förhållanden tycks vara samma grupp ungdomar som beskrivs vara i riskzon för att hamna i kriminalitet, missbruk och olika former av offerpositioner.

Är gråzonsprostitution helt och hållet ett individuellt problem? Ett alltför starkt fokus på destruktiva upplevelser och bristande omsorg under barndomen osynliggör det omgivande samhällets betydelse för prostitution och prostitutionsliknande förhållandes existens. Fenomenet ungdomars försäljning och byte av sexuella tjänster existerar inte i ett historiskt, kulturellt och socialt vakuum. Det finns ett flertal strukturella faktorer som påverkar dessa ungdomars situation och handlingar.

Prostitution är kanske världens äldsta kvinnoförtryck, begreppet prostitution är dock inte essentiellt utan en social konstruktion vars innehåll varierar i olika kulturer och

förändras över tid. Vi har tidigare beskrivit relationen mellan försäljning/byte av sexuella tjänster och ömsesidiga sexuella förbindelser som en variabel som sträcker sig över en skala. Övergången från det normala till det avvikande är ofta glidande och alltid beroende av vilka kriterier som används i den sociala definitionsprocessen. Den sociala definitionsprocessen styrs av normer och normativa förväntningar på tjejers respektive killars sexualitet. Därmed kan en ung tjejs försäljning eller byte av sexuella tjänster komma att uppmärksammas av personer i hennes omgivning medan en ung killes försäljning och byte av sexuella tjänster förblir ouppmärksammas.

Järvinen talar, inspirerad av Foucault, om den osynlige parten, den Andre, den som utesluts från den hegemoniska diskursen.¹¹⁴ Att närma sig fenomenet ungdomars försäljning och byte av sexuella tjänster handlar om att förstå och synliggöra både den som passar in i mönstret och den som inte passar in, den som riskerar att bli den Andre. Killar som säljer och byter sexuella tjänster kommer ofta att bli osynliggjorda då de inte passar in i den hegemoniska diskursen kring prostitution. Att bli osynliggjord kan i detta sammanhang å ena sidan innebära att man blir lämnad ensam med sina upplevelser och problem. Å andra sidan kan det innebära att man lyckas undvika den stämpling och stigmatisering som i förlängningen kan få förödande konsekvenser för ens självbild och självkänsla.

Kvinnors sexualitet har i ett historiskt perspektiv beskrivits som väsentligen passiv.¹¹⁵ Kvinnans sexualitet har betraktats som en avspeglning av mannens lust. Även om denna syn på kvinnors sexualitet har kritiserats och dekonstruerats så sker fortfarande en normalisering av att unga kvinnor underordnar sig unga mäns sexuella begär. Prostitution, pornografi och sexuellt våld är alla del av ett kontinuum, det finns ingen skarp gräns mellan respektive fenomen. De är alla i hög grad uttryck av mäns sexuella dominans över kvinnor. Fenomenet ungdomar som säljer och byter sexuella tjänster kan knappast uppfattas som särskilt från andra könsmissiga konnotationer. Historiskt sett har det näst intill uteslutande varit den prostituerade kvinnan som har skambelagts och stötts ut ur samhällets gemenskap, inte mannen, vare sig som köpare eller säljare. Manlig prostitution med män som köpare var, under senantiken och medeltidens första sekel, lika omfattande som kvinnlig prostitution.¹¹⁶ Trots att det finns många historiska och samtida exempel på män som säljer sex talar man oftast om prostitution som ett könsspecifikt fenomen, ett fenomen som berör kvinnor. Det finns ingen manlig motsvarighet till den lösaktiga kvinnan, den sexuellt äventyrlige mannen har ofta högt anseende. Stigmat fastnar inte på honom.

I diskussionen har vi velat belysa fenomenet ungdomars byte/försäljning av sexuella tjänster inneboende heterogenitet och samtidigt lyfta de samband vi ser inom gruppen ungdomar som har sådana erfarenheter. Vi har också placerat fenomenet i en vidare kontext och diskuterat hur kön och makt påverkar vad som uppmärksammas som problematisk respektive oproblematiskt vad gäller unga mäns och kvinnors sexualitet.

114 Järvinen, M. (1998) "Att konstruera och dekonstruera sociala problem"

115 Giddens, A. (1992) "Intimitetens omvandling – sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället"

116 Stahlman, B. (1998) "Könsrollernas maskerad"

Efterord

Med dessa resultat i hand, vilka tankar har vi om vidare arbete med dessa frågor? I efterordet vill vi tala om något som ofta kommit upp i våra intervjuer med yrkesverksamma, nämligen hur man som vuxen kan närma sig ungdomar med frågor kring deras erfarenhet av byte eller försäljning av sexuella tjänster. Många av våra informanter har uttryckt att de initialt upplevt detta som svårt och problematiskt. De flesta uppger att de talar med de ungdomar de möter om sexualitet och om sexuell exploatering, men få uppger att de har haft ett speciellt fokus på byte eller försäljning av sexuella tjänster. Ett flertal av informanterna är vana vid att möta ungdomar som har varit utsatta för sexuella övergrepp. De har utvecklat förmågan att se signaler och de har kompetens för att arbeta med dessa frågor. Att tala med ungdomar om sexuella övergrepp ses av några av dessa informanter som mindre komplicerat då frivillighetsdimensionen inte finns med på samma sätt som den gör vid byte eller försäljning av sexuella tjänster. Dessa informanter menar att det ofta är mer skamfylldt för ungdomarna att ha utsatt sig själv, att ha sålt sig själv. Följaktligen blir detta då också svårare att tala om.

Det sexuella är ofta en del av ungdomarnas större problematik. Om den yrkesverksamme inte känner sig bekväm med att ställa frågor till ungdomen om sådana erfarenheter leder det ofta till att fokus hamnar på andra delar av problematiken. Endast för ett fåtal av de ungdomar som våra informanter har mött har haft kontakt initierats på grund av att de har sålt eller bytt sexuella tjänster. Det är istället något som kommit upp inom ramen för en redan etablerad kontakt. Sexualmoral, skam, skuld och stigmatisering är teman som informanterna återkommer till genom våra intervjuer. För att kunna närma sig frågan om ungdomars byte och försäljning av sexuella tjänster måste informanterna våga möta sina egna föreställningar om vad det innebär att sälja eller byta sex mot ersättning. Många av de informanter som hittat rutiner för att tala med ungdomar om dessa frågor uppger att de inledningsvis våndades inför hur man skulle tala om det som man upplevde som ett oerhört känsligt ämne.

Även om man inledningsvis har haft svårt att tala om byte och försäljning av sexuella tjänster har de flesta av våra informanter dock vågat närma sig de ungdomar som de möter med den här typen av frågor. Ungdomarna har i många fall själva uttryckt en besvikelse över en vuxenvärld som de upplever har svikit dem. Trots att de många gånger har haft tidiga kontakter med socialtjänst och övrig hjälpapparat så uppger ungdomarna att ingen vågat närma sig problemet, detta trots att man upplever sig ha sänt ut tydliga signaler om ett hjälpbehov.

Ramen för de samtal som våra informanter haft ser olika ut, beroende på vilken profession man har och i vilken kontext man möter ungdomarna. Våra informanter har olika långa kontakter med sina klienter, de jobbar med allt från uppsökande arbete och behandlingsarbete till myndighetsutövande arbete. De arbetar på ungdomsmottagningar, i skolmiljö, på behandlingshem, socialkontor etcetera. I vårt material finns en mångfald av erfarenheter rörande möten med ungdomar som har sålt eller bytt sexuella tjänster. Vissa är knutna till specifika arbetsplatser och till informantens profession, andra är mer generella. De faktorer som informanten menar påverkar samtalet kan delas in i strukturella förutsättningar och relationsbundna förutsättningar. De strukturella förutsättningarna kan handla om personalbrist, verksamhetens ramar, tidsbegränsning och så vidare. De relationsbundna förutsätt-

ningarna handlar om förtroende från ungdomens sida, osäkerhet eller okunskap hos den yrkesverksamma, språkbruk och så vidare. De flesta av våra informanter betonar vikten av att inte vara fördömande eller moraliserande i mötet med ungdomen, många gånger har ungdomen begränsade erfarenheter av att föra öppna och förtroliga samtal med vuxna. Just därför betonar informanterna vikten av att bygga upp en god relation och ett gott förtroende. Det som skiljer sig mellan informanterna på grund av profession, arbetsplats och metod överskuggas av det som de har gemensamt. Det man återkommer till i intervjuerna är vikten av att finnas där, att orka lyssna, att tala så att ungdomen förstår att den yrkesverksamme förstår och att våga vara redo för att ta emot det som kanske kommer.

En av prostitutionsgruppens tankar med att göra den här studien var att lyfta frågan om ungdomar som säljer och byter sexuella tjänster, och då framförallt bland yrkesverksamma som möter ungdomar i sitt dagliga arbete och bland beslutsfattare.

Vi inledde studien med att konstatera att det för att kunna motverka att människor hamnar i prostitution behövs olika förebyggande insatser, speciellt då insatser riktade mot unga. Vi hoppas att vår studie ska kunna vara del i att utveckla förebyggande strategier mot sexuell exploatering av ungdomar. Detta genom ett tillförande av ny kunskap kring gruppen unga med erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster men också som en inspirationskälla till ett framtida arbete med metodutveckling kring ämnet.

”Det är ju svåra ämnen. Men alltså det är ju ungdomarna som lärt mig att jag måste, det kan jag ju lugnt säga. När jag började träffa de första ungdomarna så satt jag där och tänkte: hur ska jag göra det här? Jag fattade ju att något sådant förekom, men jag höll på att slå knut på mig själv för att ställa frågan utan att ställa den. När man väl fått igång samtalet och kunnat börja prata med en ung person då kan jag fråga: hur skulle jag ha sagt då? Och alla säger konsekvent – Men fråga mig bara!

Mats, psykolog inom narkomanvården

Referenser

Tryckta källor

Asgeirsdottir, BB (2001) *Survival sex in the youth population on Iceland*, Opubli-
cerad data

Backman, J (1998) *Rapporter och uppsatser*, Lund: Studentlitteratur

Bakken, A (1998) *Ungdomstid i storbyen*, NOVA Rapport 7/98 Oslo: Norsk Insti-
tutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Borg et al (1981) *Prostitution, beskrivningar, analys, förslag till åtgärder*, Helsing-
borg: Liber förlag

BRÅ 2006:7 (2006) *Ungdomar och brott åren 1995-2005*, (Rapport 2006:7) Stock-
holm: Brottsförebyggande Rådet Information och förlag

BRÅ 2007:1 (2007) *Vuxnas sexuella kontakt med barn via Internet, omfattning,
karaktär, åtgärder* (Rapport 2007:1) Stockholm: Brottsförebyggande Rådet Infor-
mation och förlag

Cyberhus (2008) *Unge – køb og salg af sex på nettet* Århus kommune

Dahl, A (1990) *Traek af den mandlige prostitution*, Köpenhamn: Sobro Offset

Edgardh, K (2001) *Adolescent Sexuality and Sexual Abuse – A Swedish Perspec-
tive*, Doktorsavhandling, Karolinska Institutet, Stockholm

Eskild, A Kvalem, I.L & Nilsen, B (1989) *Utbredelser av risikoatfard for HIV blant
ungdom i drift*, Tidsskrift for den norske laegeforening 1989; 109: 1618 - 21

Eriksson, N (2006) *Sex män säljer sex – nöje blir funktion* RFSL Rådgivningen
Skåne: Rapportserie 2005:1

Fender, E & Hvitfeldt, T (2007) *Skolelevers drogvanor 2007*, (Rapport nr 108)
Stockholm: Centralförbundet för Alkohol och Narkotikaupplysning

Flink, J, Pettersson, E, Sjögren, T (2004) *Sexuellt utespring så Skå-Gustav på sin tid
– en studie om flickor och prostitution*, Göteborg stad: Prostitutionsgruppen

Forsberg, M (2006) *Ungdomar och sexualitet*, (Rapport 2006:18) Stockholm: Sta-
tens folkhälsoinstitut

Forsberg, Margareta (2000) *"Ungdomar och sexualitet – en kunskapsöversikt år
2000"* Rapport 2000:15, Folkhälsoinstitutet

Giddens, A (1992) *Intimitetens omvandlingar – sexualitet, kärlek och erotik i det
moderna samhället* Bokförlaget Nya Doxa

Glasgow, D (et al.) (1994) *Evidence, Incidence, Gender and Age in Sexual Abuse of
Children Perpetrated by Children*, Child Abuse Review, vol 3, no 3

Green, J.M, Ennett, S.T & Ringwalt, C.L (1999) *Prevalence and correlates of sur-
vival sex among runaway and homeless youth*, American Journal of Public Health,
1999 September; 89(9): 1406–1409

- Grytbakk, Anne & Borgenstrand, Jannicke H (2004) *Følelser i drift, Om ungdom under 18 år som selger/bytter seksuelle tjenester i Trondheim*, (Arbeitsrapport Nr 17) Trondheim: BUS Midt-Norge
- Hammarén N & Johansson, T (2002) *Könsordning eller könsoordning – ungdomens sexuella landskap*, Göteborg: Centrum för kulturstudier
- Hedin, U-C & Månsson, S-A (1998) *Vägen ut – om kvinnors uppbrott ur prostitutionen*, Stockholm: Carlsson Bokförlag
- Hegna, K & Pedersen, W (2002) *Sex for overlevelse eller skyggebilder av kjærlighet* (NOVA rapport 5) Oslo: Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Herlitz, C (2003) *Ta ingen skit – erfaringer fra et arbeid mot seksuelle trakassier blant elever på mellomstadiet i Falu kommun*
- Holm Thomsen, C (2004) *Anbragte unge, seksualitet og prostitutionslignende relationer*, Vejle: VFC Socialt Udsatte og Kompetencecenter Prostitution.
- Holm Sørensen, M & Nørrelykke, ML (2006) *Betalt seksuel udnyttelse af socialt udsatte unge*, København: VFC Socialt Udsatte og Kompetencecenter Prostitution
- Häggström-Nordin, E (2005) *Words apart? – Sexual behaviour, contraceptive use and pornography consumption among young women and men*, Uppsala, Doktorsavhandling Uppsala Universitet
- Høigård, C & Finstad, L (1986) *Bakgater- om prostitusjon, pengar och kjærlighet*, Oslo: Pax förlag
- Isachsen, M, Gjerpi, R & Jessen L (1996) *Prostitusjonsdebut* Oslo: Pro Sentret, Oslo Kommune
- Jessen, L (1998) *Early entry into prostitution*, Oslo: Pro Sentret, Oslo Kommune.
- Jordheim Larsen, C & Pedersen, W (2005) *“Bytte, kjærlighet, overgrep : seksualitet blant ungdom i randsonen* (NOVA Rapport 10/05), Oslo: Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Järvinen, M (1990) *Prostitution i Helsingfors – en studie i kvinnokontroll*, Åbo: Åbo Akademi
- Järvinen, M (1998) *Att konstruera och dekonstruera sociala problem*, I: Kongstad, A, Kyvsgaard, A & Storgård, S (Red.): *Kvinder på randen*, Århus: Aarhus Universitetsforlag
- Kipke, M.D, O'Connor, S, Palmer, R & MacKenzie, R.G (1995) *Street youth in Los Angeles – profile of a group at high risk of HIV infection*, Archives of Pediatric Adolescence Medicine 1995, May;149(5):513-9
- Kjellgren, C (2000) *Ungdomar som förgriper sig sexuellt*, Expertrapport, Stockholm: Socialstyrelsen
- Lalander, I, Pettersson, T & Tiby, E (red.) (2003) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet*, Lund: Studentlitteratur

- Laqueur, T (1994) *Om könens uppkomst – hur kroppen blev kvinnlig och manlig*, Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposium
- Lautrup, C & Heindorf, J (2003) *Mandlig prostitution - en interviewundersøgelse*, Köpenhamn: VFC Socialt Udsatte
- Lewin, B (red.)(1998) *Sex i Sverige – om sexuallivet i Sverige 1996*, Stockholm: Folkhälsoinstitutet 1998:11
- Medierådet (2005) *Ungar och media 2005. Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*, Stockholm: Medierådet, Utbildnings- och kulturdepartementet,
- Medierådet (2006). *Ungar och media 2006. Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*, Stockholm: Medierådet, Utbildnings- och kulturdepartementet.
- Mossige, S (2001) *Ungdoms holdninger till sexuella krenkelsers og overgrep. Ungdommers oppfatning av barn som legitime mål for seksuelle handlingar*, (NOVA rapport 16/01), Oslo: Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Månsson, S-A & Daneback, K, (2008) "Internetforskning" i "Forskningsmetodik för socialvetare", Opublicerat manuskript, Göteborgs Universitet, Institutionen för Socialt Arbete
- Nyman A, Risberg, O & Svensson, B (2001) *Unga förövare – sexuella övergrepp och behandling*, Stockholm: Rädda Barnen 2001
- Näslund, J & Ahlgren, T (2006) *Att sälja sex mot ersättning – en kartläggning av ungdomars attityder och erfarenheter av att sälja sex*, Opublicerat manuskript, Luppen kunskapscentrum, Jönköping
- Ramström, J (1983) *Narkomani: Orsaker och behandling*, Stockholm: Tiden
- Rogala, C & Tydén, T (2003) *Does pornography influence young women's sexual behavior?*, Women's Health Issues 13, 39-43
- Ross, W, M, Månsson, S-A, Daneback, K & Tikkanen, R (2005) *Biases in Internet sexual health samples: comparison of an internet sexuality survey and a national health survey in Sweden*, Social Science & Medicine 61 2005
- SAFT (2003) *Barnens eget liv på Internet – en undersökning om hur barn och ungdomar använder Internet*, Rapport från SAFT (Safety, Awareness, Facts and Tools) projektet – ett EU projekt för säkrare användning av Internet bland barn och ungdomar. Stockholm: Medierådet, Utbildnings- och kulturdepartementet.
- Skeggs, Beverly (1999) *Att bli respektabel*, Göteborg: Daidalos
- Socialstyrelsen (2007) *Kännedom om prostitution 2007*, Stockholm: Socialstyrelsen
- Solevåg, A & Isachsen, M (1993) *Gutteprostitusjon*, Oslo: Pro Senteret, Oslo Kommune

- SOU 1977:01 (1977) *Prostitutionen i Sverige*, Stockholm: Socialdepartementet
- SOU 1995:15 (1995) *Könshandeln - Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning*, Stockholm: Socialdepartementet
- SOU 2004:71 (2004) *Sexuell exploatering av barn i Sverige* Stockholm: Socialdepartementet
- SOU 2006:77 (2006) *Ungdomar, stress och psykisk ohälsa – analyser och förslag till åtgärder*, Stockholm: Socialdepartementet
- Stahlman, B (1998) *"Könsrollernas maskerad"* Lund: Studentlitteratur
- Svedin, CG och Priebe, G (2004) *Ungdomars sexualitet, attityder och erfarenheter*, i SOU rapport 2004:71 (2004) *Sexuell exploatering av barn i Sverige*, Stockholm
- Svennecke, B & Sotter, H (1992) *Flickor som inte gör något väsen av sig* Göteborg: Prostitutionsgruppen
- Tikkanen, R (2008) *Person, relation och situation*, (FOU rapport 2008:1), Malmö: Holmbergs

Elektroniska källor

www.bra.se

www.can.se

Bilaga 1.

Studie

1. Cyberhus (2008)

"Unge – kob og salg af sex på nettet"

Beskrivning

Detta är en icke-representativ nätbaserad enkätundersökning med avsikt att kartlägga ungdomars användande av Internet för köp och försäljning av sexuella tjänster. Banners har legat ute på tre olika danska communities; Arto.dk, Chilinet.dk och NationX.dk. Enkäten har besvarats av 2367 tjejer och killar mellan 14-24 år med en genomsnittlig ålder på 16,4 år.

2. Flink, Jonas, Pettersson, Elisabeth, Sjögren, Torgny (2004)

"Sexuellt utespring" sa Skå-Gustav på sin tid – en studie om flickor och prostitution"

Studie utförd av Prostitutionsgruppen i Göteborg. Syftet är att undersöka var den grupp unga tjejer som tidigare befann sig i gatuprostitutionen befinner sig idag. I studien intervjuades socialsekreterare på socialkontor runt om i Göteborg med aktuella ärenden med tjejer, under 21 år, där prostitution eller misstanke om prostitution förekommit.

3. Grytbakk, Anne & Borgenstrand, Jannicke H (2004)

"Følelser i drift, Om ungdom under 18 år som selger/bytter seksuelle tjenester i Trondheim"

Kirkens Bymisjon har på uppdrag från Trondheims kommun genomfört en kartläggning av ungdomsprostitution. Författarna har intervjuat 21 ungdomar. Ungdomarna har rekryterats genom olika hjälpinstanser. Man har intervjuat ungdomar med egna erfarenheter av byte/försäljning av sex (6 flickor) såväl som ungdomar med vetskap om att det förekommer bland andra (övriga). Man har också intervjuat yrkesverksamma, sammanlagt 32 personer på 23 olika hjälpinstanser. De yrkesverksamma arbetar på fritidsverksamheter, Individ och familjeomsorgen och olika frivilligorganisationer som arbetar med ungdomar. Man har även gjort fältstudier för att observera hur interaktionen ser ut i Trondheims city och på ett Internet community.

4. Hegna, Kristinn & Pedersen, Willy (2002)

Sex for overlevelse eller skyggebilder av kjaerlighet? Om ungdom under 18 år som selger seksuelle tjenester.

Syftet med studien är tredelat; att sammanställa en översikt av tidigare forskning på ämnet, att ge en närmare beskrivning av vad som kännetecknar ungdomar som utfört sexuella tjänster mot betalning samt att inhämta kunskap om aktuella prostitutionsmiljöer. För att uppnå studiens syfte har författarna studerat tidigare forskning på ämnet, utfört intervjuer med nyckelpersoner med kunskap om ungdom och prostitution samt tagit del av det kvantitativa material som samlades in under enkätundersökningen *"Ung i Oslo 1996"*. Undersökningen genomfördes i skolmiljö och 11 425 ungdomar mellan 14-17 år gamla deltog. Svarsfrekvensen var 94,3 procent. Studien baseras på ett representativt urval av ungdomsbefolkningen i Oslo.

6. Isachsen, Margareth, Gjerpe, Randi & Jessen, Liv (1996)

"Prostitusjonsdebut"

Detta är en kvantitativ studie om debutålder för gatuprostituerade i Oslo. Studien är baserad på fyra olika kartlägningsstudier gjorda av Pro-sentret under åren 1989-1995. I kartlägningsstudierna ingick 174 kvinnor.

7. Jordheim-Larsen, Camilla & Pedersen, Willy (2005)

"Bytte, kjaerlighet, overgrep – seksualitet blant ungdom i randsonen"

Syftet med denna rapport är att samla in material om sexualitet och utsatthet bland ungdomar i riskzon. Författarna har genomfört 60 djupintervjuer med ungdomar från tre olika urval. Ungdomarna valdes inte på grund av tidigare erfarenhet av prostitution eller sexuella övergrepp, de allra flesta ungdomarna hade inga sådana erfarenheter. Urvalskriterierna handlade om andra aspekter av deras livssituation som enligt tidigare forskning antas leda till en ökad utsatthet för att hamna i riskzonen för sexförsäljning. Informanterna hade antingen (i) hoppat av/hamnat utanför den vanliga grundskolan/gymnasiet, (ii) tillbringat mycket tid i Oslo centrum, eller (iii) varit i behandling för missbruk.

8. Näslund, Johan & Ahlgren, Thorbjörn (2006)

"Att sälja sex mot ersättning - en kartläggning av ungdomars attityder och erfarenheter av att sälja sex"

Denna studie var en del av en kartläggning av förekomsten av prostitution i Jönköpings kommun. Studien riktades till alla ungdomar födda 1987 mantalsskrivna i Jönköpings kommun och syftet var att ge kunskap om ungdomars erfarenhet av prostitution men också att ge information om inställning till sexuell utsatthet. De använde sig av en elektronisk enkätundersökning. Respondenterna fick brev hemskickade till sig med en länk till enkäten och ett personligt lösenord. Enkäten riktades till samtliga ungdomar födda 1987 mantalsskrivna i Jönköpings kommun. Sammanlagt skickades 1502 brev ut. Det var 246 ungdomar som svarade på enkäten. Detta ger en svarsfrekvens på 16 procent.

9. Solevåg, A & Isachsen, M (1993)

"Gutteprostitusjon"

Studien är del av ett HIV-förebyggande projekt. Information samlades in från 83 män som sålde eller hade sålt sex. Tjugo av dessa män intervjuades mer djupgående.

10. Svedin, Carl-Göran & Priebe, Gisela (2004)

"Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter att sälja sex mot ersättning/pengar"

Studien är i form av en enkätundersökning och är en av utredningarna under "Arbetsgruppen för kunskap om sexuell exploatering av barn i Sverige" Undersökningen är del av en internationell multicenterstudie (under projektet *Children at risk in the Baltic Sea region*) som genomförts i Sverige, Danmark, Norge, Finland, nordvästra Ryssland, Estland, Litauen, Polen och Island. Urvalet för enkätundersökningen består av 4343 ungdomar från fem olika kommuner (Stockholm, Malmö, Falköping, Luleå och Haparanda). Samtliga ungdomar gick vid tidpunkten för undersökningen i årskurs 3 på gymnasiet. Svarsfrekvensen var drygt 77 procent. Urvalet för enkätundersökningen bestod av 4343 ungdomar från fem olika kommuner (Stockholm, Malmö, Falköping, Luleå och Haparanda). Samtliga ungdomar gick vid tidpunkten för undersökningen i årskurs 3 på gymnasiet. Svarsfrekvensen var drygt 77 procent.

Bilaga 2.

Göteborgs Stad
Social resursförvaltning

Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter

Syfte

Prostitutionsgruppen genomför en kartläggning för att få veta mer om ungdomars attityder till och erfarenheter av sexualitet, även om sexuella övergrepp och sexuell exploatering. Idag har vi lite kunskap om detta. Vi vill också undersöka om attityderna till sexualitet håller på att förändras bland unga i samhället.

Vad frågorna handlar om

De flesta frågor som vi ber dig svara på handlar om sexualitet och sexuell exploatering. Vi beräknar att det tar cirka 15 minuter att svara på enkäten.

Du är anonym

Undersökningen är anonym och ingen kan veta vad just du har svarat.

Reaktioner på frågorna

Om du behöver prata med någon efter att ha svarat på enkäten kan du kontakta din skolsköterska, skolkurator eller personalen på nedanstående enheter: Ungdomsmottagningen.

Hitta din närmaste ungdomsmottagning på: www.ungdomsmottagningen.info

Prostitutionsgruppen i Göteborg, tfn: 031-367 93 32

Om du har frågor om enkäten eller undersökningen kan du kontakta:

Anna Hulusjö

Tfn: 031-367 91 98

E-post: anna.hulusjo@socialresurs.goteborg.se

Jonna Abellsson

Tfn: 031-367 91 97

E-post: jonna.abelsson@socialresurs.goteborg.se

Tack för din medverkan!

Bilaga 3.

Har Du, eller någon av dina medarbetare i tjänsten träffat på ungdomar som sålt eller bytt sexuella tjänster?

Prostitutionsgruppen kommer under det kommande året att göra en kartläggning av ungdomar under 21 år som har erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster. Vår önskan är att intervjua yrkesverksamma som antingen träffat på ungdomar som säljer eller byter sexuella tjänster eller som har eller har haft allvarliga misstankar om att så varit fallet.

Vi kommer i studien att använda oss av ett vidgat prostitutionsbegrepp. Tidigare forskning talar om ungdomar som använder sin sexualitet som en bytesvara, detta och andra liknande gråzonsfenomen är vi mycket intresserade av. Att få ta del av den kunskap som finns om målgruppen är ovärderligt för oss och en mycket central del i vårt arbete!

Syftet med studien är att få en bild av i vilken utsträckning det förekommer att ungdomar säljer och/eller byter sexuella tjänster i Göteborg med omnejd. Samt att samla in och presentera kunskap kring vägar in i och arenor för försäljning och/eller byte av sexuella tjänster. Studien ska kunna användas för att lyfta frågan om ungdomar som säljer och byter sexuella tjänster, framför allt bland beslutsfattare och yrkesverksamma, samt att belysa gråzonen kring prostitution. Studien kommer att presenteras i en rapport sommaren 2008. Alla som deltar i undersökningen får ett exemplar av rapporten.

Förutom intervjuer med yrkesverksamma planerar vi också att göra en elektronisk enkätundersökning genomförd på någon av de största ungdomssajterna på Internet samt intervjuer med ungdomar som har erfarenhet av att sälja eller byta sexuella tjänster.

Vi skulle vara mycket tacksamma om Du som mottager det här brevet delger dina medarbetare ovanstående information och med hjälp av bifogat svarsformulär, alternativt via mail eller telefon kontaktar oss. Detta även om ni saknar dessa erfarenheter i arbetsgruppen eller ej kan delta i intervju. Vår avsikt är inte att ta del av några akter. Vi har handledning av Margareta Forsberg fil dr i socialt arbete. Du är givetvis välkommen att kontakta oss eller vår chef, Eva Karlefjärd, ifall Du har några frågor eller synpunkter.

Med vänliga hälsningar

Anna Hulusjö, socionom

031 – 367 91 97

anna.hulusjo@socialresurs.goteborg.se

Jonna Abelsson, beteendevetare

031 – 367 91 98

jonna.abelsson@socialresurs.goteborg.se

Eva Karlefjärd, enhetschef

031 -367 91 91

eva.karlefjard@socialresurs.goteborg.se

Svarsformulär

Fyll i formuläret och skicka det till nedanstående adress senast den 14/9-2007. Ni kan även maila eller ringa för att besvara förfrågan.

Cityenheten, Prostitutionsgruppen, Anna Hulusjö

Box 242

401 24 Göteborg

Tack för er medverkan!

Var god att besvara följande frågor genom att ringa in ert svarsalternativ.

Har ni eller någon i er arbetsgrupp någon gång mött ungdomar som har sålt eller bytt sexuella tjänster alternativt haft allvarliga misstankar om att så är fallet?

Ja Nej

Kan ni eller någon i er arbetsgrupp tänka sig att delta i studien genom att ställa upp på intervju?

Ja Nej

Ange verksamhetens namn och eventuell intervjupersons kontaktuppgifter (emailadress och telefonnummer) nedan.

.....

Bilaga 4.

Intervjuguide

- **I vilken utsträckning förekommer det att ungdomar under 21 år säljer och/eller byter sexuella tjänster i Göteborg med omnejd?**

Hur vanligt förekommande uppskattar du att det är att de ungdomar som du möter har erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster?

Hur många ungdomar har du själv mött med dessa erfarenheter?

Hur stor andel av de ungdomar som du har mött som har haft dessa erfarenheter har varit pojkar respektive flickor?

Vilken kommun /-er är dessa ungdomar bosatta i?

Har det rört sig om misstankar eller har det varit uttalade erfarenheter?

Ifall det har rört sig om misstankar, vad är det som har föranlett dessa?

- **Vilka faktorer kan ha betydelse för inträde i försäljning och/eller byte av sexuella tjänster?**

Vad kännetecknar/särskiljer, enligt din erfarenhet, gruppen ungdomar som har erfarenhet av att sälja och/eller byta sexuella tjänster från gruppen som inte har uppgivit att de har dessa erfarenheter?

Finns det några bakgrundsfaktorer hos ungdomen som enligt Dig kan ha spelat roll vad gäller hans/hennes inträde i en försäljning och/eller byte av sexuella tjänster?

- **Vilka vägar in i försäljning och/eller byte av sexuella tjänster berättas det om?**

Har ungdomen/ungdomarna berättat något om första gången de sålde/byte?

Hur gammal var ungdomen första gången byte/försäljning ägde rum?

Vad föranledde försäljningen/bytet? Hur såg omständigheterna ut?

Kan du se något gemensamt i de berättelser Du hört om vägen in i försäljning/byte?

Hur förhåller sig ungdomen till bytet/försäljningen, ser man det som ett problem eller inte?

Vad anger ungdomen som motiv till bytet/försäljningen?

I vilken situation berättade ungdomen om dessa erfarenheter för dig?

Vad möjliggjorde samtalet?

Hur ställdes frågan/vilken fråga?

- **Vilka arenor för kontaktskapandet och försäljning/byte finns?**

Vart har ungdomen fått kontakt med personen som har erbjudit honom/henne ersättning för sexuell tjänst?

Vad har utförandet av tjänsten ägt rum?

Är det något du vill tillägga?

Hur tycker du att det var att bli intervjuad om detta ämne?

Bilaga 5.

Sammanställning av verksamheter som deltagit i djup- samt telefonintervjuer under september-november 2007

Verksamheter/professioner utvalda för djupintervju:

- 4 Hem för vård och boende, HVB
- 4 Individ- och Familjeomsorg inom Socialtjänst
- 2 verksamheter inom narkomanvården
- 1 Ungdomsmottagning
- 1 Elevvårdsteam gymnasieskolan, EVT
- 1 Fältare i fältgrupp
- 1 Verksamhet för utsatta barn, 0-18 år
- 1 Kvinnojour

- 4 Behandlingsassistenter, HVB
- 2 Föreståndare, HVB
- 1 Barnmorska, Ungdomsmottagning
- 2 Psykologer, Narkomanvård
- 1 Kurator, elevvårdsteam gymnasieskolan
- 1 Sjuksköterska/Psykoterapeut, Narkomanvård
- 1 Fältarbetare, Fältgrupp
- 4 Socialsekreterare, Individ och Familjeomsorgen inom Socialtjänsten, IoF
- 1 Sjuksköterska, IoF
- 1 Kvinnojourskvinna, Kvinnojour
- 1 Psykolog, 1 Socionom, verksamhet för utsatta barn, 0-18 år

Verksamheter/professioner som medverkat i telefonintervju

- 10 Hem för vård och boende, HVB
- 6 Individ och Familjeomsorg inom Socialtjänsten, IoF
- 4 Ungdomsmottagningar
- 1 Verksamhet inom narkomanvården
- 1 Migrationsverket

- 3 Föreståndare, HVB
- 7 Behandlingsassistenter, HVB
- 10 Socialsekreterare, IoF
- 2 Kuratorer, Ungdomsmottagning
- 2 Barnmorskor, Ungdomsmottagning
- 1 Socionom, Narkomanvård
- 1 Fritidspedagog, Migrationsverket

Samtliga yrkeskategorier som medverkat i intervju

- 11 Behandlingsassistenter, HVB
- 9 Socialsekreterare, IoF
- 5 Föreståndare, HVB
- 2 Kuratorer, Ungdomsmottagning
- 3 Barnmorskor, Ungdomsmottagning
- 1 Socionom, Narkomanvård
- 2 Psykologer, Narkomanvård
- 1 Fritidspedagog, Migrationsverk
- 1 Sjuksköterska/Psykoterapeut, Narkomanvård
- 1 Kurator, EVT
- 1 Fältarbetare, Fältgrupp
- 1 Sjuksköterska, IoF
- 1 Kvinnojourskvinna, Kvinnojour
- 1 Psykolog, verksamhet för utsatta barn 0-18 år
- 1 Socionom, verksamhet för utsatta barn 0-18 år

De informanter som är citerade, i den ordning de förekommer texten (med fingerade namn):

- Lars, psykolog inom narkomanvården
- Eva, behandlingsassistent på HVB
- Annika, behandlingsassistent på HVB
- Lena kurator i EVT på gymnasieskola
- Karin, fältarbetare på fältgrupp
- Ann-Britt, barnmorska på ungdomsmottagning
- Ulrika, chef/föreståndare för HVB
- Helena, chef/föreståndare för HVB
- Mats, psykolog inom narkomanvården
- Maja, behandlingsassistent på HVB
- Daniel, behandlingsassistent på HVB
- Fredrik, behandlingsassistent på HVB
- Karolina, kvinnojourskvinna
- Marko, behandlingsassistent på HVB
- Lotta, sjuksköterska inom narkomanvården
- Peter, psykolog på verksamhet för utsatta barn
- Susanne, barnmorska på ungdomsmottagning
- Erik, psykolog inom narkomanvården
- Magdalena, socialsekreterare på IoF
- Viveka, behandlingsassistent på HVB
- Minna, behandlingsassistent på HVB
- Ulla, sjuksköterska inom narkomanvården
- Siv, socialsekreterare på IoF
- Anna, socialsekreterare på IoF
- Patrik, socialsekreterare på IoF
- Torbjörn, socialsekreterare på IoF
- Sara, behandlingsassistent på HVB
- David, socialsekreterare på IoF
- Rebecka, behandlingsassistent på HVB

Bilaga 6.

Så här fyller du i enkäten:

Enkäten innehåller totalt 64 frågor, men du kommer inte att behöva svara på alla frågorna om de inte berör just dig. Det tar cirka 15 minuter att svara på frågorna. Du kan backa i enkäten och ändra dina svar medan du håller på. Du kan när som helst välja att avbryta. När du har avslutat enkäten går dina svar rakt in i en databas och vi vill påminna dig om att du är helt anonym.

Tack för din medverkan!

1. Är du tjej eller kille? Tjej ☐ Kille ☐

2. Hur gammal är du (senaste födelsedag)? ☐

3. Var bor du? I kommun i Göteborgsregionen (Ale, Alingsås, Göteborg, Härryda, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn eller Öckerö) ☐ I annan kommun i Västra Götalands län ☐

4. Vilken sysselsättning har du för närvarande? Går på gymnasiet - praktiskt program ☐ Går på gymnasiet - teoretiskt program ☐ Går på gymnasiet - individuellt/specialutformat program ☐ Studerar fast inte på gymnasiet ☐ Arbetar ☐ Arbetssökande ☐ Annat ☐

5. Jag bor ihop med Mamma och pappa ☐ Ibland hos mamma, ibland hos pappa ☐ Mamma ensam ☐ Pappa ensam ☐ Mamma och styvförälder ☐ Pappa och styvförälder ☐ Bor själv eller med kompis/kompisar ☐ Annat, till exempel familjehem eller institution ☐

6. Vad gör din pappa? Yrkesarbetande ☐ Hemmaman ☐ Studerande ☐ Arbets-sökande ☐ Sjukskriven ☐ Pensionerad ☐ Vet ej ☐

7. Vad gör din mamma? Yrkesarbetande ☐ Hemmaman ☐ Studerande ☐ Arbetssökande ☐ Sjukskriven ☐ Pensionerad ☐ Vet ej ☐

8. Har dina föräldrar, eller någon av dina föräldrar invandrat till Sverige från något annat land? Ja ☐ Nej ☐

9. Om ja, från vilket land? Land i övriga Norden, utanför Sverige ☐ Land i övriga Europa, utanför Norden ☐ Land utanför Europa ☐

10. Är du född i Sverige? Ja ☐ Nej ☐

11. Hur ofta dricker du alkohol? Jag dricker inte alkohol ☐ Färre än 5 gånger under det gångna året ☐ Ungefär en gång i månaden ☐ Ungefär en gång i veckan ☐ 2-4 gånger i veckan ☐

12. Har du gjort något av nedanstående? Här kan du markera flera alternativ: ...stulit något till ett värde av mer än tusen kronor? ☐ ...brutit dig in någonstans för att stjäla något? ☐ ...blivit inkallad till rektorn för att du gjort något dumt? ☐ ...smitit från betalningen på bussen, tåget eller liknande? ☐ ...skolkat från skolan? ☐ ...varit borta en hel natt utan att dina föräldrar visste var? ☐ ...stulit en bil, motorcykel eller en moped? ☐ ...köpt sexuell tjänst/tjänster? ☐ ...använt hasch eller marijuana? ☐ ...använt kokain, heroin, amfetamin, ecstasy eller GHB? ☐ ...haft en våldsam uppgörelse med lärare? ☐

13. Har du under veckan som gått... Här kan du markera flera alternativ: ...känt att allting är slitigt? () ...haft sömnproblem? () ...känt dig olycklig eller nere? () ...känt hopp-
löshet med tanke på framtiden? () ...känt dig stel eller spänd? () ...haft ont i magen? ()
...haft ont i huvudet? ()...bekymrat dig mycket över saker och ting? ()

14. Här kommer några frågor om sexuella erfarenheter som båda var med på av egen fri vilja. Har du någon gång varit förälskad i en kille? Ja () Nej () Har du någon gång varit förälskad i en tjej? Ja () Nej () Har du haft någon pojkvän? Ja () Nej () Har du haft någon flickvän? Ja () Nej () Har du någon gång kysst en kille? Ja () Nej () Har du någon gång kysst en tjej? Ja () Nej () Har du någon gång haft smeksex/hånglat med en kille? Ja () Nej () Har du någon gång haft smeksex/hånglat med en tjej? Ja () Nej () Har du någon gång haft oralsex med en kille? Ja () Nej () Har du någon gång haft oralsex med en tjej? Ja () Nej () Har du någon gång haft analsex med en kille? Ja () Nej () Har du någon gång haft analsex med en tjej? Ja () Nej () Har du någon gång haft samlag med en kille? Ja () Nej () Har du någon gång haft samlag med en tjej? Ja () Nej ()

15. Om du har haft samlag, hur gammal var du första gången? ()

16. Hur många personer har du haft samlag med? Ingen () 1 () 2-3 () 4-5 () Fler än 5 ()

17. Om du har haft sex, använde du/ni något medel vid din senaste sexuella kontakt för att undvika graviditet och/eller könssjukdomar? Här kan du markera fler än ett alternativ: Nej () Ja, kondom () Ja, P-piller () Vet ej () Ja, annat (ange vad) ()

**18. Tänk dig att du hade ett personligt problem och kände dig utanför, oro-
lig eller ledsen. Vem/vilka skulle du gå till för att prata med och söka hjälp
hos?** Här kan du markera fler än ett alternativ: Ingen () Mamma () Pappa () Syskon ()
Vän(ner) () Pojkvän/flickvän () Släktingar () Vuxna i bekantskapskretsen () Lärare ()
Elevvårdspersonal (sköterska, kurator, psykolog) () Ungdomsmottagningen () Social-
tjänsten () Annan ()

19. Här följer några påståenden om dina vänner och bekanta. (Skala 1-5, där 1=instämmer helt och hållet, 3= Instämmer till viss del, 5= Instämmer inte alls) Några av mina kompisar är religiösa () Mina kompisar bryr sig om varandra () Bland mina kompisar är det vanligt att man skryter om sina sexuella erfarenheter () Många av mina kompisar röker () Några av mina kompisar tittar ofta på porr () Ärlighet betyder mycket för mina kompisar () Några av mina kompisar tycker att sex med barn är ok (med barn menar vi här någon som inte fyllt 15 år) () Bara några få av mina kompisar har legat med någon () De flesta av mina kompisar tycker att hårdporr är äckligt () Om någon av mina kompisar var homosexuell skulle han/hon bli utfrys () Bland mina kompisar är det vanligt att idrotta ()

20. Tror du att du har större eller mindre sexuell erfarenhet än de flesta ungdomar i din ålder? Mindre erfarenhet () Ungefär som de flesta () Större erfarenhet ()

21. Sexuell lust kan variera. Människor är olika och för en och samma person kan den sexuella lusten variera tid efter annan. Hur ofta känner du sexuell lust? Aldrig () Sällan () Ibland () Ofta () Nästan hela tiden ()

22. Den ålder då man enligt lagen får ha sex är 15 år. Vad tycker du? Vid vilken ålder borde det vara lagligt att ha sex? 17 år eller äldre () 16 år () 15 år () 14 år () 13 år eller yngre ()

23. Några har förmågan att förälska sig i och/eller vara sexuellt attraherade av personer av motsatt kön och några av personer av samma kön. 1 på skalan

representerar Ingen attraktion och 5 på skalan representerar Stark attraktion. Var skulle du själv placera dig på en skala över hur starkt attraherad du är av personer av motsatt kön? () Var skulle du själv placera dig på en skala över hur starkt attraherad du är av personer av samma kön? ()

24. Hur ofta tittar du på porr? Tittar inte på porr () Har bara tittat en gång () Tittar en till ett par gånger om året () Tittar någon gång i månaden () Tittar någon gång per vecka () Tittar i stort sett varje dag ()

Det händer att människor övertalas, pressas eller tvingas till sexuella handlingar som de inte kan värja sig emot. Nu kommer några frågor om sådana situationer.

25. Har du varit utsatt för något av följande mot din vilja? Här kan du markera fler än ett alternativ. Om du väljer alternativet: Inte aktuellt för mig, förflyttas du automatiskt till fråga 37. Någon har blottat sig för dig () Någon har "kladdat" eller tafsat på dig () Du har onanerat åt någon () Du har haft samlag () Du har haft oralsex () Du har haft analsex () Inte aktuellt för mig ()

26. Hur många gånger har du blivit utsatt mot din vilja? Om du inte vet exakt eller minns, uppskatta ungefär. En gång () Två till fem gånger () Fler än fem gånger ()

27. Om du har angett att du har blivit utsatt för flera saker mot din vilja, vilken händelse har du upplevt som mest obehaglig? ()

Nedan följer ett antal frågor om denna händelse.

28. Hur gammal var du första gången detta hände? ()

29. Var det flera personer som utsatte dig för detta? Ja () Nej ()

30. Om du svarat ja, hur många personer var det som utsatte dig för detta? ()

31. Hur gammal var personen/personerna? Om du inte vet exakt eller minns, uppskatta ungefär. ()

32. Vilket kön hade personen/personerna som utsatte dig för detta? Man/män () Kvinna/kvinnor () Både man/män och kvinna/kvinnor ()

33. Kände du personen/personerna som utsatte dig för detta? Ja () Nej ()

34. Hände det vid något tillfälle att du fick någon ersättning av den/de som utsatte dig? Ja () Nej ()

35. Om ja, ange vilken ersättning du har fått, till exempel pengar, mat, alkohol, droger, kläder, smycken, biobesök: ()

36. Har du kunnat tala med någon om det som hänt? Ja () Nej ()

37. Om ja, med vem har du talat? Här kan du markera fler än ett alternativ: Med mamma () Med pappa () Med syskon () Med ungefär jämnårig vän () Med vuxen släkting eller vän () Med en vuxen "professionell" - lärare, kurator, socialsekreterare, sjuksköterska eller någon annan som arbetar med barn och ungdomar () Det blev anmält till sociala myndigheter eller polis () Med anna person, i så fall vem? ()

38. Har du själv övertalat, pressat eller tvingat någon annan till sexuella

handlingar?

Här kan du markera fler än ett alternativ. Om du markerar alternativet: Inte aktuellt för mig, förflyttas du automatiskt till fråga 45. Du har blottat dig för någon annan () Du har "kladdat" eller tafsat på någon annan () Du har övertalat, pressat eller tvingat någon att ta av sig kläderna () Du har övertalat, pressat, eller tvingat någon annan att onanera åt dig () Du har övertalat, pressat eller tvingat någon till samlag () Du har övertalat, pressat eller tvingat någon annan till oralsex () Du har övertalat, pressat eller tvingat någon annan till analsex ()

39. Vilka former av övertalning/press/tvång använde du? *Här kan du markera fler än ett alternativ:* Lurade den andre () Utnyttjade din position () Övertalade den andre () Hotade med att avvisa den andre () Höll fast den andre () Slog eller gjorde den andre illa () Gav den andre alkohol, narkotika eller tabletter () Annat ()

40. Hur många gånger har du övertalat/pressat/tvingat någon annan till sexuella handlingar? *Om du inte vet exakt/minns, gör en ungefärlig uppskattning. En gång () Två till fem gånger () Fler än fem gånger ()*

Tänk tillbaka på första gången det hände.

41. Hur gammal var du när du första gången övertalade/pressade/tvingade någon till sexuella handlingar? ()

42. Hur gammal var den du övertalade/pressade/tvingade? Om du inte vet exakt eller minns, uppskatta ungefär. ()

43. Vilket kön hade den du övertalade/pressade/tvingade? Man/män () Kvinna/kvinnor ()

44. Var du berusad eller drogad? Ja () Nej ()

45. Var den du övertalade/pressade/tvingade berusad eller drogad? Ja () Nej ()

46. Har du själv övertalat, pressat eller tvingat någon annan till sexuella handlingar? *Här kan du markera fler än ett alternativ. Om du markerar alternativet: Inte aktuellt för mig, förflyttas du automatiskt till fråga 45:* Du har blottat dig för någon annan () Du har "kladdat" eller tafsat på någon annan () Du har övertalat, pressat eller tvingat någon att ta av sig kläderna () Du har övertalat, pressat, eller tvingat någon annan att onanera åt dig () Du har övertalat, pressat eller tvingat någon till samlag ()

Du har övertalat, pressat eller tvingat någon annan till oralsex () Du har övertalat, pressat eller tvingat någon annan till analsex () Inte aktuellt för mig ()

Det händer att människor blir erbjudna pengar eller annan typ av ersättning i utbyte mot sexuella tjänster. Nu kommer några frågor om sådana situationer.

46. Har du någonsin blivit erbjuden pengar eller annan typ av ersättning för sex? *Om du markerar alternativet: Nej, förflyttas du automatiskt till fråga 53: Ja () Nej ()*

47. Hur ofta har det hänt att du har blivit erbjuden pengar eller annan ersättning för sexuell tjänst(er)? *Om du inte vet exakt eller minns, uppskatta ungefär. En gång () två till fem gånger () Fler än fem gånger ()*

48. I vilka sammanhang har detta skett? *Här kan du markera fler än ett alternativ:* På krogen () Genom kompisar () Genom vuxen/vuxna () Genom Internet () Genom an-

nons ☐ Genom eskortverksamhet ☐ På gatan ☐ På annat sätt, ange vilket ☐

49. Har person(erna) som erbjudit dig ersättning för sex varit? Enbart man/män ☐ Enbart kvinna/kvinnor ☐ Både man/män och kvinna/kvinnor ☐

50. Hur gammal har person(erna) varit? Vet ej ☐ I din ålder ☐ Cirka fem år äldre än du ☐ Cirka tio år äldre än du ☐ Yngre än du ☐

51. Har du uppfattat något av dessa erbjudanden om ersättning för sexuella tjänster som lockande? Ja ☐ Nej ☐

52. Har du gått med på något av dessa erbjudanden? Ja ☐ Nej ☐

53. Har du någon gång utfört sexuella tjänster mot någon form av ersättning? Ja ☐ Nej ☐

54. Kan du tänka dig att utföra sexuella tjänster mot någon form av ersättning i framtiden? Ja ☐ Nej ☐ Kanske ☐

55. Har du utfört eller kan du tänka dig att pröva någon av följande situationer? Här kan du markera flera alternativ. Besvara alla sju frågorna (Svarsalternativen: Jag har gjort detta, Jag har inte gjort detta, Jag kan tänka mig att göra det i framtiden, Jag kan inte tänka mig att göra detta i framtiden, Jag kan acceptera att någon annan gör det, Jag kan inte acceptera att någon annan gör det): Att visa ditt könsorgan för någon mot ersättning ☐ Att låta dig fotograferas eller filmas naken mot ersättning ☐ Att onanera åt någon mot ersättning ☐ Att ha oralsex mot ersättning ☐ Att ha samlag mot ersättning ☐ Att ha analsex mot ersättning ☐ Att bli fotograferad eller filmad i sexuella situationer mot ersättning ☐

56. Ifall du någon gång har fått ersättning för sexuell tjänst(er), vilken typ av ersättning har du fått? Här kan du markera fler än ett alternativ. Om du markerat alternativet: Inte aktuellt för mig, förflyttas du automatiskt till fråga 61: Inte aktuellt för mig ☐ Mat, boende ☐ Saker, till exempel kläder, skivor, smycken med mera ☐ Aktiviteter, till exempel resor, restaurangbesök, biobesök med mera ☐ Alkohol eller narkotika ☐ Pengar ☐ Annat, ange vad ☐

57. Hur kom du i kontakt med den person(erna) du fick ersättning av? Här kan du markera fler än ett alternativ: krogen ☐ Genom kompisar ☐ Genom vuxen/vuxna ☐ Genom Internet ☐ Genom annons ☐ Genom eskortverksamhet ☐ På gatan ☐ På annat sätt, ange vilket ☐

58. Hur många gånger har du tagit emot ersättning för en sexuell tjänst(er)? En gång ☐ Två till fem gånger ☐ Fler än fem gånger ☐

59. Vem har personen(erna) du fick ersättning av för sexuell tjänst(er) varit? Här kan du markera fler än ett alternativ: Man/män ☐ Kvinna/kvinnor ☐ Både man/män och kvinna/kvinnor ☐

60. Hur gammal har person(erna) varit? Om du inte vet exakt eller minns, uppskatta ungefär. 15-25 år ☐ 25-35 år ☐ 35-45 år ☐ 45 år eller äldre ☐

Tänk tillbaka på första gången det hände.

61. Hur gammal var du? ☐

62. Var du berusad eller drogad? Ja ☐ Nej ☐

63. Här följer några påståenden. I vilken utsträckning instämmer du i dem?

(Skala 1-5, där 1=instämmer helt och hållet, 3= Instämmer till viss del, 5= Instämmer inte alls): Man ska enbart ha sex med någon som man är förälskad i () Jag önskar mig en långvarig kärleksrelation med bara "den rätta" () Om man har en pojkvän/flickvän är det fel att ha sex med någon annan () Tjejer gillar killar som är kärleksfulla och visar omsorg () Killar gillar tjejer som är kärleksfulla och visar omsorg () Tjejer är mindre trogna än killar () Killar är mindre trogna än tjejer () Tjejer vill ha fler partners än killar () Killar tycker om tjejer som är aktiva och tar initiativ () Tjejer vill ha mindre sex än killar () Killar vill ha mindre sex än tjejer ()

64. Hur var det för dig att svara på det här frågeformuläret? (Skala 1-5, där 1=instämmer helt och hållet, 3= Instämmer till viss del, 5= Instämmer inte alls): Frågorna var viktiga () Frågorna var obehagliga () Jag svarade uppriktigt på frågorna ()

65. Har du några övriga tankar eller synpunkter rörande enkäten så kan du skriva dem här. ()

Göteborgs Stad
Social resursförvaltning